

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Křesťanská výchova dětí předškolního věku v Teplicích

Bakalářská práce

Autor: Dagmar Žaloudková

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: ThLic. Ing. Marie Zimmermannová, Th.D.

Hradec Králové

červen 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Dagmar Žaloudková

Studium: P11788

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Název bakalářské práce: **Křesťanská výchova dětí předškolního věku v Teplicích**

Název bakalářské práce AJ: Christian education of preschool children in Teplice city

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Charakteristika předškolního věku, zamyšlení nad výchovou dětí, křesťanskou výchovou a duchovním růstem dětí. Hospitace z biblického vyučování, rozhovory a dotazníky s křesťanskými učiteli a rodiči. Vyhodnocení údajů.

KOMENSKÝ, Jan, Amos. Informatorium školy mateřské, Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.

EAGER, G. George. Jak přivádět děti ke Kristu, Praha: Samuel, 2003. ISBN SVOBODOVÁ, Eva.

Vzdělávání v mateřské škole. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9 SMALE, Ian. Děti a církev - Jak neztratit mladou generaci, Praha: Samuel, 2005. ISBN 80-86849-12-0

HERCIKOVÁ, P. Edita. Křesťanská výchova dětí. Praha: Pastorační středisko, 2002 DOHERTY, Sam a kol., Duchovní růst dětí. Olomouc: Misijní snahy, 1991 WRIGHT, Norman a OLIVER, Gary. Průvodce křesťanským rodičovstvím - Jak vést děti k osobní víře a naplněnému životu. Praha: Samuel, 2004. ISBN 80-86849-00-7

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: ThLic. Marie Zimmermannová, Th.D.

Oponent: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 6. 2017

Dagmar Žaloudková

Poděkování

Za neocenitelnou pomoc, cenné rady a připomínky při vypracování této práce děkuji
ThLic. Ing. Marii Zimmermannové, Th.D.

Dagmar Žaloudková

Anotace:

ŽALOUDKOVÁ, Dagmar. *Křesťanská výchova dětí v Teplicích*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 77 s. Bakalářská práce.

Základní myšlenka bakalářské práce je křesťanská výchova dětí. Teoretická část má pět kapitol: dítě předškolního věku a potřeby dítěte, výchova v rodině a ve škole, výchova a vzdělávání v mateřské škole, charakteristika křesťanské výchovy (cíle a podmínky, duchovní vývoj dítěte, křesťanská výchova v rodině, ve škole a v církvi, osobnost křesťanského pedagoga) a příprava na průzkum. Praktická část se věnuje průzkumu. Tématem prvního průzkumu je křesťanská výchova dětí v Teplicích - v mateřské škole, v křesťanských klubech a v církvi. Tématem druhého průzkumu je informovanost rodičů o křesťanské výchově dětí a jejich zájem o tuto výchovu. Použity byly tyto metody: rozhovor, dotazování a pozorování. V závěru práce je shrnutí a interpretace zjištěných údajů.

Klíčová slova: dítě předškolního věku, výchova, mateřská škola, křesťanská výchova, duchovní vývoj

Annotation:

ŽALOUDKOVÁ, Dagmar. *Christian education of preschool children in Teplice city*.
Hradec Králové: Faculty of Education, Univerzity of Hradec Králové, 2017. 77 pp.
Bachelor Thesis.

The basic idea of the bachelor thesis is the Christian education of preschool children. There are five chapters in the theoretical part: a child of preschool age and its needs, family upbringing, education in kindergarten, characteristics of Christian education (goals and conditions, spiritual development of the child, Christian education in the family, at school and in the church, personality of a Christian educator) and preparation for the survey.

The practical part is devoted to the surveys. The topic of the first survey is Christian education of children in Teplice - in kindergarten, in Christian clubs and in the church. The goal of the second survey is to find out if parents know about the possibility of Christian education and if they are interested in this education.

The following methods were used in these surveys: interview, questioning and observation. There is a conclusion and interpretation of the survey in the summary.

Keywords: child of preschool age, education, kindergarten, Christian education, spiritual development

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.1/2013 (řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

22. 6. 2017

Dagmar Žaloudková

Obsah

I.	ÚVOD.....	10
II.	TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1	Dítě a dětství	12
1.1	Charakteristika dítěte předškolního věku	12
1.2	Potřeby dítěte	13
2	Výchova dítěte.....	15
2.1	Výchova dítěte v rodině	16
2.2	Biblický pohled na výchovu dítěte v rodině	16
2.3	Výchovné prostředí rodiny a školy	17
3	Výchova a vzdělávání v mateřské škole	21
3.1	Potřeby dítěte v mateřské škole	21
3.2	Rámcový vzdělávací program.....	23
3.3	Metody a formy práce v mateřské škole.....	26
3.4	Partnerství mezi školou a rodinou	27
4	Křesťanská výchova	28
4.1	Spiritualita a duchovní vývoj dítěte.....	28
4.2	Utváření představ o Bohu	30
4.3	Cíle a podmínky křesťanské výchovy.....	32
4.4	Formy a metody křesťanské výchovy.....	33
4.5	Křesťanská výchova ve věřící rodině	33
4.6	Křesťanská výchova v mateřské škole.....	34
4.7	Propojení křesťanské výchovy a RVP PV	36
4.8	Křesťanská výchova v církvi.....	37
4.9	Křesťanský pedagog	39
5	Průzkum.....	42
5.1	Stanovení cíle průzkumu a volba metod	42
5.2	Metoda dotazování	42
5.3	Metoda rozhovoru	43
5.4	Metoda pozorování.....	43
5.5	Kritéria hodnocení pozorování.....	43
III.	PRAKTICKÁ ČÁST:.....	46
6	Průzkum nabídky křesťanské výchovy dětí	46
6.1	Stanovení výzkumného problému	46

6.2	Příprava na výzkum	46
6.3	Sběr a zpracování údajů	47
6.3.1	Sběr a zpracování údajů z dotazníkového šetření.....	47
6.3.2	Sběr a zpracování údajů z hospitace	49
6.3.3	Sběr a zpracování údajů z rozhovorů	62
6.4	Interpretace údajů.....	63
7	Průzkum informovanosti rodičů.....	66
7.1	Stanovení výzkumného problému	66
7.2	Příprava na výzkum	66
7.3	Sběr a zpracování údajů	66
7.4	Interpretace údajů.....	69
IV.	ZÁVĚR	71
V.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
VI.	SEZNAM PŘÍLOH.....	77
A.	Dotazník rodičům	
B.	Hodnocení z pozorování dětského programu - katecheze	
C.	MŠ Šrámkova – třída s křesťanskou výchovou	
D.	Církev Oáza	
E.	ČCE – Českobratrská církev evangelická	
F.	Křesťanský klub Srdíčko	
G.	Křesťanský klub Sedmikrásek	
H.	Dotazník pro vedoucí církve	

I. ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat tématy, která mne provázejí v osobním i profesním životě, a o kterých jsem přesvědčená, že spolu také úzce souvisí. Jsou to výchova a vzdělávání dětí předškolního věku a duchovní vývoj dětí v souvislosti s křesťanskou vírou. Vycházím z osobního přesvědčení, že člověk je Boží stvoření. Aby se cítil šťastný a naplněný, potřebuje Boha poznat a mít s ním hluboký vztah. Domnívám se proto, že každý člověk, včetně dítěte, by měl mít možnost se o Bohu dozvědět něco více, aby k němu mohl zaujmout svůj osobní postoj a případně probudit víru, neboť „víra je ze slyšení“.¹

Mým záměrem je vysvětlit pojem křesťanská výchova, objasnit její podmínky a cíle a nahlédnout význam křesťanské výchovy v celkovém rozvoji osobnosti dítěte. V praktické části si kladu za cíl zjistit, jakým způsobem se křesťanská výchova děje ve městě, kde žiji, a zda je o ni zájem ze strany rodičů s malými dětmi z nevěřícího prostředí.

První kapitola teoretické části bude věnována dítěti a dětství, jakožto svébytnému období lidského života. Stručně charakterizuji předškolní věk. Zamyslím se nad základními lidskými potřebami a nad možnostmi jejich uspokojování u dětí.

Druhá kapitola se bude zabývat výchovou a okrajově i biblickým pohledem na výchovu dítěte. Zaměřím se na výchovné prostředí v rodině a v mateřské škole. Zmíním se o základních výchovných přístupech a okrajově i o školním klimatu.

Třetí kapitola popíše výchovu a vzdělávání v mateřské škole. Ve spojitosti s mateřskou školou budou připomenuty potřeby dítěte. Dle rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání se zamyslím nad metodami a formami práce a nad cíli a požadavky vyplývajícími z tohoto dokumentu. Pozornost budu věnovat také partnerství mezi školou a rodinou.

Ve čtvrté kapitole se pokusím objasnit pojem křesťanská výchova, včetně jejích podmínek a cílů. Na základě odborné literatury popíši zákonitosti duchovního vývoje dětí a utváření představ o Bohu. Zamyslím se nad výchovou k víře v rodině, v mateřské škole a v církvi. Pokusím se vystihnout požadavky na křesťanského pedagoga.

---

¹ Bible, Římanům 10,17.

V páté kapitole se budu věnovat průzkumu - stanovení cílů, výběru metod pro získávání dat a určení cílové skupiny. Stručně popíši vybrané metody průzkumu a formuluji hodnotící kritéria.

V praktické části budu prozkoumávat, jakým způsobem se v našem městě realizuje křesťanská výchova dětí předškolního věku a jaká je nabídka pro rodiče s malými dětmi z nevěřícího prostředí. Pokusím se také zjistit, zda rodiče s malými dětmi vědí o možnostech křesťanské výchovy a zda by chtěli získat více informací a případně tuto nabídku využít.

Práce by měla být příležitostí k seznámení se s pojmem křesťanská výchova dětí a snad i příležitostí k hlubšímu zamyšlení se nad danou problematikou. Pro věřící pedagogy by mohla být pomocí k představení a obhájení koncepce křesťanské výchovy rodičům. Věřím, že má práce může být přínosem i pro některé nevěřící pedagogy – k rozšíření vlastního rozhledu, k utváření si vlastních názorů a postojů ke křesťanské výchově. Práce by také měla poskytnout stručný přehled o možnostech a způsobech šíření křesťanské víry mezi budoucí generaci.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1 Dítě a dětství

O dítěti jako o novém, plnohodnotném člověku, mluví velice přívětivě, citlivě a laskavě profesor Matějček: *„Je z nás, je náš a přece svůj, jen jeden takový, neopakovatelný, svébytný.“*²

S dítětem a dětstvím se mi spojují slova vznik, začátek, zahájení, novost, svěžest, čerstvost. Pod pojmem dětství se rozumí počáteční úsek lidského života, který začíná - podle různých pojetí - početím či narozením, a plynule přechází do období dospívání.³ *„Dětství je období intenzivního vývoje tělesného, intelektuálního, jazykového, emocionálního a sociálního, v jehož průběhu se formují rozhodující rysy osobnosti člověka.“*⁴

1.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

V širším slova smyslu je předškolní věk úsekem lidského života od narození až po vstup do základní školy. Častěji tak ale bývá označováno období, kdy dítě navštěvuje mateřskou školu, tedy zpravidla od tří do šesti nebo sedmi let. Podle Matějčka termín „předškolní“ může navodit domněnku, že jde vlastně pouze o jakousi přechodnou fázi, kdy se dítě připravuje na vstup do školy. Předškolní období je ale naopak velmi významnou a samostatnou vývojovou etapou.⁵ *„Dítě v předškolním věku má své specifické potřeby, zkušenosti, své vlastní prožívání a usuzování, vyznačuje se zvědavostí, hravostí, fantazií i strachem, prvními pocity viny a velikou potřebou pocitu jistoty a bezpečí. Předškolní věk je věkem učení, rychlého vývoje schopností a získávání dovedností.“*⁶ *„Dítě chápáno jako svébytná osobnost, nikoliv jako objekt manipulace; jako osobnost rozvíjející se, nikoliv hotová; jako osobnost, jejíž možnosti je třeba aktualizovat, jinak nedojde k jejich plnému využití; jako osobnost, která má být připravována pro život. To, co se dítě učí v prvních šesti letech, je pro život to nejdůležitější. Utvářejí se postoje, vztahy a hodnoty dítěte, na kterých bude celý život stavět.“*⁷

² MATĚJČEK, Z. (2005). *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte*, s. 26.

³ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. (2013). *Pedagogický slovník*, s. 49 a 55.

⁴ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. (2013). *Pedagogický slovník*, s. 49.

⁵ Srov. MATĚJČEK, Z. (2005). *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte*, s. 138–139.

⁶ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 8.

⁷ Srov. RVP PV-2004. Dostupný z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf.

1.2 Potřeby dítěte

Na počátku života péči o dítě zajišťuje především matka, případně jiná stálá pečující osoba, ke které si dítě vytváří silné citové pouto a vztah tzv. základní důvěry. Uspokojování potřeb v nejranějším věku dítěte je podmínkou celkového budoucího úspěšného rozvoje dítěte. Postupně se na péči o dítě začíná podílet celá rodina. Úkolem rodiny je poskytnout dítěti citové zázemí, chránit jeho zdraví a poskytovat dostatek příležitostí k všestrannému rozvoji. „*Funkční rodina přirozenými projevy citové náklonnosti a citlivým přístupem k problémům dítěte vytváří pro ně zázemí, buduje pocit jistoty a bezpečí. Uspokojování nebo neuspokojování základních lidských potřeb v dětství je naprosto klíčové pro to, jakým člověkem se jedinec nakonec stane.*“⁸ Uspokojení potřeb vede k tomu, že se děti cítí tělesně, psychicky i sociálně v pohodě.

Americký psycholog Maslow vytvořil představu o uspořádání základních lidských potřeb (tzv. pyramidu potřeb). Jsou to potřeby základní fyziologické a bezpečí; potřeby vyšší: sounáležitost a uznání; a metapotřeby: potřeba seberealizace. Mezi základní fyziologické potřeby patří jídlo, spánek a odpočinek, pohyb, vyměšování, hygienické potřeby, potřeba absence bolesti, sexuální potřeby atd. Neuspokojení fyziologických potřeb se promítá do prožívání a chování. Projevuje se podrážděním, zvýšenou motorickou aktivitou, poruchami pozornosti až zmateností, různými projevy agrese (křik, útočné chování), únikovými reakcemi, ale také pasivitou až apatií.

Na fyziologické potřeby navazuje potřeba bezpečí – jistoty, stálosti, spolehlivosti; struktury, pořádku, pravidel a mezí; osvobození od strachu, úzkosti a chaosu. Neuspokojení potřeby bezpečí se projevuje v prožívání a chování dítěte jako strach, úzkost, nejistota, nedůvěra, zmatek, lítost, hněv, zlost. Tomu odpovídá bojácné chování, stažení se do sebe, snaha o únik a také obávané agresivní chování.

K potřebě sounáležitosti patří láska, náklonnost, shoda, ztotožnění, potřeba někam patřit. Děti, které trpí nedostatkem zájmu a lásky, mohou prožívat smutek, lítost, stesk, pocit osamělosti, nejistoty, pocit zbytečnosti („nikdo o mě nestojí“), ale také hněv a chuť získat pozornost za každou cenu.

K potřebě uznání patří sebedůvěra, sebeúcta, respektování druhými; spadá sem také potřeba efektivní komunikace a absence trestů. Děti, kterým se nedostává ocenění, mohou

---

⁸ KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ, T. (2006). *Respektovat a být respektován*, s. 190.

prožívat pocity méněcennosti, nespravedlnosti, nezájmu, ponížení, podceňování, zbytečnosti, neschopnosti, ale také hněv, nenávisť, lítost či beznaděj. To může vyvolat různé reakce. U někoho je to snaha zviditelnit se, nadřazenost a agresivita vůči druhým, neposlušnost, bezmocnost či neschopnost („to já neumím“).

Metapotřebami (nejvyššími lidskými potřebami) jsou například potřeba osobního růstu, sebenaplnění, potřeba rozvíjet se, využívat své schopnosti, vzdělávat se, tvořit; potřeba uskutečnit to, čím daný jedinec potenciálně je; patří sem také duchovní potřeby; estetické potřeby jako je krása a harmonie; kognitivní (poznávací) potřeby jako jsou znalosti, smysl a sebeuvědomění. To nás naplňuje uspokojením či dokonce radostí.⁹

Matějček popsal pět základních duševních potřeb dítěte, které by měly být naplněny v pravý čas a v náležitě míře, aby se dítě po duševní stránce vyvíjelo dobře, zdravě, uspokojivě. Jsou jimi:

1. Základní potřeba přiměřené stimulace - dostatek podnětů, které by měly přicházet v náležitém množství a kvalitě a měly by být proměnlivé.
2. Potřeba smysluplného světa – čili potřeba určitého řádu ve věcech a vztazích, což je vlastně podmínka učení (získávání poznatků a zkušeností z podnětů, se kterými se dítě setkává).
3. Potřeba životní jistoty – dárce a činitelem životní jistoty dítěte jsou „jeho lidé“, nejčastěji rodiče.
4. Potřeba vlastního „já“ (potřeba pozitivní identity) – má vliv na utváření sebeuvědomí a sebedůvěry. Základem je přijetí dítěte „jeho lidmi“. Dítě poznává, že na „své lidi“ může spoléhat, že k nim patří, má pro ně určitý význam a určitou hodnotu.
5. Potřeba otevřené budoucnosti – otevřená budoucnost, životní perspektiva a naděje, to je něco co „táhne“ život dopředu. Naopak zavřená budoucnost znamená zoufalství, útlum, nicotu. Naplnění pocítujeme spíše v dospělosti, ale i v možnosti mateřské školy je otvírat dětem jejich budoucnost především pozitivním odkazem na jejich příští směřování.¹⁰

---

⁹ Srov. SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*. s. 71-76; KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ, T. (2006). *Respektovat a být respektován*, s. 190–199.

¹⁰ Srov. MATĚJČEK, Z. (2005). *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte*, s. 28-30.

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/pkd/2214/USPOKOJOVANI-POTREB-DITETE-V-PODMINKACH-SOUCASNE-MATERSKE-SKOLY.html/>

2 Výchova dítěte

„Výchova je proces záměrného působení na osobnost dítěte s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj jedince. Výchovné cíle jsou kulturně a historické proměnlivé.“¹¹ Langmeier a Krejčířová rozlišují různá pojetí výchovy. Praktické je dělení na výchovu záměrnou a výchovu spontánní. „Výchova záměrná má vytyčený určitý výchovný cíl. K dosažení cílů užívá výchovných prostředků, které pokládá za nejvhodnější - poučení, vysvětlení, předvedení na určitém vzoru, pravidla chování, příkazy, zákazy, odměny, tresty aj. Záměrná výchova je základem práce učitele ve škole. Bez záměrné výchovy se však neobejdeme ani v rodině, i když cíle a prostředky tady nebývají tak pevně a jednoznačně vymezeny. Spontánní výchova je založena na přesvědčení, že vychovávající a vychovávaný se v procesu výchovy vzájemně ovlivňují. Výchovu pak můžeme definovat jako proces vzájemného působení (interakce) toho, kdo něčemu učí, a toho, kdo se tím sám učí.“¹²

Současná křesťanská výchova je chápána jako doprovázení dítěte na jeho cestě životem a rodiče a vychovatelé jsou jako průvodci dítěte na této cestě. „Děti nepřicházejí na tento svět jako nepopsané listy papíru a úkolem výchovy není papír popsat podle představ dospělých a vždy, když se nám nějaká část nelíbí, ji nahradit něčím jiným...“¹³ Podle Montessori, která byla věřící křesťankou, je úkolem dospělých umožnit dítěti, aby vlastními silami a svým tempem získávalo nové vědomosti a dovednosti, vrůstalo do světa, který ho obklopuje. „Pomoz mi, abych to dokázal sám.“ je hlavní krédo Montessori pedagogiky.¹⁴

S přístupem k výchově souvisí i úloha učitele. Z pedagogiky známe obraz tří učitelů. Prvním je „poučovatel“, jenž považuje děti za prázdné nádoby, jež chce naplnit svými schopnostmi a dovednostmi. Děti jsou v rámci tohoto obrazu chápány jako nehotové, nesvéprávné a nevědoucí bytosti, které je potřeba poučovat. Dalším typem učitele je „hrnčíř“, jenž děti považuje za neforemný kus hlíny, který musejí dospělí nějakým způsobem zformovat. Dospělý má přitom jasnou představu, jaká by měla být výsledná podoba. V tomto obraze učitel vyžaduje poslušnost, která jde ruku v ruce s podřízeným postojem, se zřeknutím se určitých věcí a s omezením. Třetí učitel je „zahradník“, jenž se

¹¹ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. (2013). *Pedagogický slovník*, s. 345.

¹² LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. (2013). *Vývojová psychologie*, s. 263.

¹³ GRÚN, A.; ROGGE, J. (2013). *Když se děti ptají na Boha*. s.102.

¹⁴ Srov. MONTESSORIOVÁ, M. (2012). *Tajuplné dětství*, s.176.

snaží zúrodnit dětské vlohy, charakter a temperament. Zahradník ví nebo cítí: Tahle rostlina potřebuje více vody, ale jinou by stejné množství vody utopilo, jedna rostlina potřebuje hodně slunce, jiná miluje stín, jeden keř roste velmi pomalu a druhý zase rychle; a všechny rostliny musejí být ve svém růstu opatrně a jemně (a někdy také pevněji a přísněji) doprovázeny. Děti sice potřebují i poučovatele, ale jako průvodce na své cestě životem potřebují především zahradníka.¹⁵ Domnívám se, že k obrazu učitele jako zahradníka by měli směřovat i křesťanští učitelé. Katolická církev to ostatně deklaruje ve svém dokumentu *Všeobecné direktorium pro katechizaci*,¹⁶ kde způsobu a stylu křesťanské výchovy věnuje celou kapitolu nazvanou *Pedagogika víry*.¹⁷

2.1 Výchova dítěte v rodině

Výchova dítěte se děje především v rodině. Rodinu chápeme jako „sociální skupinu, nebo společenství žijící ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem.“¹⁸ „Rodina je nejvlastnějším životním prostředím dítěte. Rodiče naplňují základní potřeby dítěte a tím tvoří podmínky pro jeho veškerý další osobní rozvoj. Matka i otec mají svou nezastupitelnou roli a jejich výchovné role se vzájemně doplňují. Rodiče mají právo vychovávat své děti k jejich prospěchu podle svého přesvědčení.“¹⁹

„Výchovné cíle si rodiče při výchově svého dítěte volí jednak na základě svého vlastního hodnotového systému, jednak podle předpokladů na straně dítěte. Hodnotový systém rodičů se zakládá zpravidla na hodnotách, které byly preferovány v rodinách, z nichž pocházejí, popřípadě na jiných zkušenostech získaných v dosavadním životě. Tyto hodnoty se v různých rodinách liší, i když větší nebo menší měrou odpovídají hierarchii hodnot platné v celé společnosti nebo v některé její vrstvě... Důležité je si uvědomit, že „osobnost dítěte se utváří patrně mnohem více tím, co rodiče stále dělají a jak se k dítěti i k ostatním členům rodiny chovají, než tím, co mu přikazují, zakazují, nebo čemu je záměrně učí.“²⁰

2.2 Biblický pohled na výchovu dítěte v rodině

Podle biblického názoru jsou děti darem a důkazem přízně od Boha. „Naše děti nejsou plodem náhody. Bůh je od věčnosti chtěl a miloval. A Bůh je také stvořil, aby mohly mít

¹⁵ Srov. GRÚN, A.; ROGGE, J. (2013). *Když se děti ptají na Boha*. s. 100.

¹⁶ CONGREGATIO PRO CLERICIS. *Directorium generale pro catechesi*. Roma: LEV, 1997. V českém překladu vyšlo pod názvem *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, vydal Sekretariát ČBK, 1998.

¹⁷ Tamtéž, čl. 137-162.

¹⁸ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. (2013). *Pedagogický slovník*. s. 248.

¹⁹ Srov. HERCIKOVÁ, P.E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 82.

²⁰ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. (2013). *Vývojová psychologie*, s. 263.

účast na jeho božském životě. Není tedy cílem výchovy poskytnout dítěti prostředky k tomu, aby mohlo odpovědět na své povolání být dítětem božím?“²¹

Základní výchovný cíl, tak jak nám jej předává Boží slovo, je podle Hercikové vztah k Bohu a k bližnímu. Tomuto základnímu cíli jsou podřízeny dílčí cíle: poznatkový, etický a zkušenostní. *„Poznatkový cíl zahrnuje poznání Hospodina, jeho díla a jeho řádů, znát Boží Zákon a řády znamená poznávat jeho vůli i moudrost. Cíl v oblasti etického jednání – vůči Bohu, druhým i sobě – zahrnuje jednání podle učení Zákona“²²* *„Cíl v oblasti získávání osobní zkušenosti s Hospodinem předpokládá vytvoření vlastní zkušenosti prožívaného vztahu s Bohem i se společenstvím Božího lidu, a to jak v liturgii, tak v osobní modlitbě, v zápasu o důvěru v Boží moc a jeho blízkost a v Boží odpovědi na darovanou důvěru“²³*

2.3 Výchovné prostředí rodiny a školy

Výchovné prostředí je utvářeno osobností vychovatele, převládajícím výchovným stylem, způsobem komunikace a celkovým přístupem a způsobem chování vychovávajícího k vychovávanému. Pro základní orientaci můžeme použít tradiční dělení na tři základní výchovné styly: styl autoritativní, liberální a demokratický. Výchovný styl však zpravidla nejde jednoznačně určit. Někdy rodiče a učitelé přistupují k dítěti spíše direktivně, v jiných situacích dávají dítěti více svobody pro vlastní rozhodování atd.

1. Výchova autoritativní (autorita je zde chápána ve smyslu moci), někdy označována také jako dominantní či autokratická - tento výchovný styl má v jednotlivých případech různý stupeň tvrdosti. Zneužívá autoritu, používá mocenské prostředky a jeho základem je nerovnost – vztah nadřazenosti a podřazenosti. Vyznačuje se vysokým stupněm direktivnosti (řízení prostřednictvím pokynů a příkazů) a rigidnosti (ulpělosti, nepružnosti) v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče či vychovatelé s dítětem málo komunikují, spíše uplatňují striktní zásadu „mlč a dělej, co ti říkám“. Významnou roli hraje trestání, v neposlední řadě i fyzické. Výchovný styl postrádá rovnocennost, partnerství, spolupráci a vzájemný respekt. Podle Společnosti pro mozkově kompatibilní vzdělávání nelze děti vychovávat autoritativně a pak očekávat, že se budou chovat demokraticky. Na

²¹ PONSARDOVÁ, Ch. (2008). *Víra v rodině*, s. 10.

²² PACNER, S.; HERCIKOVÁ, P. E.; MACKERLE, A. (2011). *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, s. 35 a 37.

²³ PACNER, S.; HERCIKOVÁ, P. E.; MACKERLE, A. (2011). *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci*, s. 39.

základě nejnovějších poznatků o výchově je třeba zcela upustit od trestů a odměn. Namísto toho se za neohrožující, bezpečnou a efektivní metodu považují přirozené důsledky, případně opatření nebo dohoda. „Aby přirozený důsledek, dohoda či opatření nebyly skrytými tresty a dítě je nechápalo jako výraz odsouzení vlastní osoby, je nutné udržet i neverbální komunikaci a tón hlasu bez trestajících gest a zloby.“²⁴

2. Výchova liberální, někdy označována také jako permisivní, povolující, volná. Tento výchovný styl se vyznačuje důrazem na poskytování maximální volnosti dítěti. Požadavky a omezování jsou minimální, trestání je eliminováno. Významnou roli hraje ve vztahu k dítěti předpoklad, že „nakonec určitě přijde k rozumu“, „samo musí vědět, oč mu jde“, „ať se samo rozhodne a pak vidí, k čemu to vede“. Výzkum nasvědčuje tomu, že děti takto vychovávané si méně věří a vykazují menší sebeúctu a je také více pravděpodobné, že budou i v budoucnu odmítat pravidla stanovená druhými lidmi. Děti vykazují ve školní práci nízký výkon, jejich pozornost bývá roztržena.
3. Výchova demokratická, někdy označována také jako integrační, sociálně – integrační, kooperativní, také jako autoritativní. Autorita je zde však chápána ve smyslu vlivu, jako vzor vhodný následování. Výchovný styl je opřený o autoritu. Tento typ autority je velmi žádoucí. Děti vyrůstající v podmínkách stylu opřeného o autoritu dosahují lepších výsledků v ukazatelích vývoje osobnosti, testech rozumových schopností a výsledcích školní práce než děti ostatních dvou stylů. Poskytuje dobrý vzor současně s pocitem bezpečí. Výchovný styl se vyznačuje jasným stanovením zásad a principů, vymezením toho, co je správné a co ne. Rodiče či vychovatelé s dítětem komunikují a dbají, aby požadavkům rozumělo a jasně vědělo, čemu slouží a proč platí nekompromisně, byť ne rigidně. Oni sami jsou dětem pomocí v jejich plnění, jsou vzorem (modelem), autoritou vhodnou následování. Rozdíl mezi autoritářským a autoritativním výchovným přístupem je v tom, jakými způsoby se stanovují pravidla a hranice chování. Jednou větou by se to dalo říci tak, že máme vytvářet hranice nikoliv pro děti, ale s dětmi. Demokratický – autoritativní výchovný styl bývá označován jako nejvhodnější.²⁵

---

²⁴ SVOBODOVÁ, E. a kol.; (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 76.

²⁵ Srov. KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ, T. (2006). *Respektovat a být respektován*, s.9.; HELUS, Z.; (2010). *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 169.

„Rozdíl mezi demokratickou a dominantní výchovou není v tom, že by v té první bylo vše dovoleno a v druhé vládla především omezení, ale v tom, jakými způsoby se stanovují pravidla a hranice chování. Jednou větou by se to dalo říct tak, že máme vytvářet hranice nikoliv pro děti, ale s dětmi. S tím souvisí i způsob komunikace ve škole a v rodině a přístup dospělých vůči dětem.“²⁶ Podle společnosti pro mozkově kompatibilní vzdělávání neexistuje žádný rozumný důvod pro to, abychom se k dětem v zásadě chovali jinak než k dospělým.

Výchovný styl v rodině vyplývá z osobnosti rodičů. Se způsobem výchovy souvisí rodičovské postoje, interakce rodičů a dětí, rodinná komunikace, emoční klima v rodině apod. Rodiče vychovávají své dítě tak jak umí, přebírají vzory od svých rodičů nebo ze svého okolí. Způsob výchovy v rodině je součástí životního stylu rodiny. Výchovný styl rodičů má na dítě zásadní vliv. Je velmi důležité, aby se oba rodiče ve svých výchovných cílech shodli a vychovávali své dítě jednotně, v souladu. Jestli-že se dítě zmítá mezi dvěma rodičovskými názory a nemůže brát vážně ani otce, ani matku, činí ho to neklidným.²⁷ Jako vyloženě nevhodné a pro vývoj dítě škodlivé jsou popisovány tyto výchovné styly: výchova rozmazlující (rodiče vyhoví každému přání dítěte); výchova zavrhuující (rodiče otevřeně či nepřímou dávat dítěti svým chováním najevo odmítání či nesouhlas; výchova hyperprotektivní (nadměrně ochraňující a starostlivá); výchova perfekcionista (výchova s přepjatou snahou po dokonalosti); výchova nedůsledná (rodič kolísá mezi krajní přísností a krajní nedůsledností); výchova zanedbávající, deprivující (představuje výslovné ohrožení vývoje).²⁸

S výchovným stylem souvisí i školní (prosociální) klima. „Prosociální klima školy je sociálně – psychologická proměnná, představující dlouhodobější sociálně emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků dané třídy na události ve třídě.“²⁹ Zatímco pojem klima vnímáme jako dlouhodobější jev, pojem atmosféra je krátkodobý, může se snadno změnit podle okolností. Klima charakterizujeme buď převážně pozitivními, příznivými, podpůrnými vztahy, postoji a interakcemi ve škole, nebo negativními, nepříznivými, ohrožujícími vztahy, postoji a interakcemi. Mají vliv na psychický, sociální i somatický vliv žáků i zaměstnanců školy.³⁰ Otázka prosociálního

²⁶ KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ, T. (2006). *Respektovat a být respektován*, s. 9.

²⁷ Srov. SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s.62.

²⁸ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. (2013). *Vývojová psychologie*, s. 270.

²⁹ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. (2015). *Pedagogický slovník*, s. 98.

³⁰ Srov. <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-klima-ve-skole>.

klimatu je velmi aktuální i v dětských skupinách v církvi. Společenství věřících by mělo být pro dítě místem vstřícným, pozitivním, bezpečným, se zdravými vztahy.

3 Výchova a vzdělávání v mateřské škole

Mateřská škola institucionálně zajišťuje předškolní výchovu a vzdělávání dětí ve věku od tří let až po vstup do základní školy. RVP PV (viz. níže) účinný od 1. února 2017 zohledňuje vzdělávání dětí v mateřské škole již od dvou let. „Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči.“³¹

3.1 Potřeby dítěte v mateřské škole

Potřeby dítěte charakterizované v kap. 1.2 musejí být uspokojovány i v mateřské škole, abychom mohli děti vzdělávat a vychovávat. „Uspokojování potřeb v mateřské škole se děje s ohledem na individuální možnosti dětí, s ohledem na jejich věk, vyspělost a psychickou odolnost.“³²

Respektování fyziologických potřeb v mateřské škole se týká zjm. individuální potřeby příjmu potravy a tekutin, individuální potřeby spánku a odpočinku, potřeby pohybu, vyměšování, hygienické potřeby, absence bolesti, sexuální potřeby, potřeba střídání činností, střídání aktivity a odpočinku, respektování osobního tempa dítěte a individuální potřeba smyslových podnětů. Neuspokojení fyziologických potřeb se promítá do prožívání a chování. Projevuje se podrážděním, zvýšenou motorickou aktivitou, poruchami pozornosti až zmateností, různými projevy agrese (křik, útočné chování), únikovými reakcemi, ale také pasivitou až apatií.

Na základní fyziologické potřeby navazuje potřeba jistoty a bezpečí - důvěra, řád, pravidla, předvídatelnost věcí, potřeba ochrany, jistoty, stálosti, řádu ve světě věcí i lidí, zahrnuje i pocit pohody a zdraví. V mateřské škole do této oblasti spadá potřeba bezpečného prostředí (týká se zařízení školy a zahrady, pomůcek, hraček atd.), potřeba bezpečné učitelky, bezpečných dětí i všech ostatních lidí v MŠ (s dovedností efektivní komunikace) a potřeba stanovení a dodržování pravidel v MŠ. Pocit bezpečí je základní podmínkou efektivního učení. Neuspokojení potřeby bezpečí se projevuje v prožívání a chování dítěte jako strach, úzkost, nejistota, nedůvěra, zmatek, lítost, hněv, zlost.³³

³¹ http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

³² <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/pkd/2214/USPOKOJOVANI-POTREB-DITETE-V-PODMINKACH-SOUCASNE-MATERSKE-SKOLY.html/>.

³³ Srov. KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ, T. (2006). *Respektovat a být respektován*, s. 191 – 202.; SVOBODOVÁ, E. a kol.; (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 72–76.

„Uspokojení potřeby bezpečí a sounáležitosti je prvním a nejdůležitějším posláním mateřské školy.“³⁴

Potřeba lásky a sounáležitosti (náležitosti) se projevuje touhou po lásce a po přijetí takoví, jací jsme, abychom byli přijímáni zejména v rodině, ale také mezi přáteli, ve škole atd. Jedná se o sociální potřeby – potřebujeme milovat, být milováni a někam patřit. Potřeba sounáležitosti je v mateřské škole postavena především na vztazích mezi pedagogem a dítětem a mezi dětmi navzájem, na postupném začleňování se do skupiny vrstevníků a na zkušenosti láskyplné akceptace. *„Učitel nemůže milovat všechny děti stejně, všechny by se ale měly cítit přijímány... Součástí profesionality učitelů by měla být dovednost dát najevo přijetí všem dětem, snažit se jim porozumět a zacházet s nimi s respektem.“³⁵* Svou náklonnost dětem můžeme projevovat očním kontaktem, tělesným kontaktem, úsměvem, soustředěnou pozorností, slovem uznání a přijetí či dárkem (namísto odměn) atd. Děti, které trpí nedostatkem zájmu a lásky mohou prožívat smutek, lítost, stesk, pocit osamělosti, nejistoty, pocit zbytečnosti („nikdo o mě nestojí“), ale také hněv a chuť získat pozornost za každou cenu.

Potřeby uznání a sebeúcty – rodíme se s potřebou cítit se jako hodnotná lidská bytost. Být přijímáni, respektováni a oceňováni jako důležitá, kompetentní a hodnotná osoba. Spadá sem také potřeba efektivní komunikace a absence trestů. Děti, kterým se nedostává ocenění, mohou prožívat pocity méněcennosti, nespravedlnosti, nezájmu, ponížení, podceňování, zbytečnosti, neschopnosti, ale také hněv, nenávisť, lítost či beznaděj. To může vyvolat různé reakce. U někoho je to snaha zviditelnit se, nadřazenost a agresivita vůči druhým, neposlušnost, bezmocnost či neschopnost („to já neumím“).

Potřeba seberealizace a sebeuskutečnění – potřeba osobního růstu a rozvoje, potřeba využívat své schopnosti, tvořit, vzdělávat se, potřeba něco dokázat. To nás naplňuje uspokojením či dokonce radostí. Potřebujeme přiměřené množství podnětů, činnost, děti potřebují hru. Do oblasti těchto existenciálních potřeb patří i potřeby estetické a duchovní.

S učitelskou profesí je spojena dovednost efektivní komunikace. Komunikace mezi učitelkou a dítětem probíhá formou verbální (dorozumívání pomocí slov), neverbální (vědomá či nevědomá mimoslovní sdělení) a skrze čin (jak se učitel a děti k sobě chovají).

³⁴ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/pkd/2214/USPOKOJOVANI-POTREB-DITETE-V-PODMINKACH-SOUCASNE-MATERSKE-SKOLY.html/>.

³⁵ KOPŘIVA, P.; NOVÁČKOVÁ, J.; NEVOLOVÁ, D.; KOPŘIVOVÁ, T. (2006). *Respektovat a být respektován*, s. 197.

Komunikační dovednosti vedou k partnerským a respektujícím vztahům, jsou živnou půdou pro citlivost, empatii a prosociální chování. Na základě nejnovějších poznatků o výchově je třeba zcela upustit od trestů a odměn. „*Namísto toho se za neohrožující, bezpečnou a efektivní metodu považují přirozené důsledky, případně opatření nebo dohoda. Aby přirozený důsledek, dohoda či opatření nebyly skrytými tresty a dítě je nechápalo jako výraz odsouzení vlastní osoby, je nutné udržet i neverbální komunikaci a tón hlasu bez trestajících gest a zloby.*“³⁶

O psychosociálních podmínkách, jako o jedné ze základních podmínek předškolního vzdělávání v mateřské škole, hovoří článek v RVP PV. „*Psychosociální podmínky jsou pro vzdělávání dětí plně vyhovující, jestliže (mj.): děti i dospělí se cítí dobře, spokojeně, jistě a bezpečně; pedagogové respektují potřeby dětí, reagují na ně a pomáhají v jejich uspokojování; všechny děti mají rovnocenné postavení, jakékoliv projevy nerovnosti, podceňování a zesměšňování dětí jsou nepřijatelné; pedagogický styl je podporující a sympatizující*“³⁷

3.2 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je základním pedagogickým dokumentem závazným pro předškolní výchovu a vzdělávání. Definuje kvalitu předškolního vzdělávání, stanovuje požadavky, které zajišťují srovnatelnou kvalitu vzdělávání pro všechny děti, vytváří rozmanitou vzdělávací nabídku. Vyjadřuje optimální představu o institucionálním vzdělávání dětí předškolního věku, k níž by měla směřovat veškerá práce všech mateřských škol. Není to program, podle kterého by bylo možno přímo učit, ale program, jímž se školy řídí při tvorbě vlastních školních programů.³⁸

RVP PV vymezuje tři následující cíle:

- A. Rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení
- B. Osvojování si základů hodnot, na nichž je postavena naše společnost
- C. Získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

³⁶ SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 76.

³⁷ <http://www.nuv.cz/file/775/> RVP PV leden 2017, s. 32.

³⁸ Srov. Manuál_SVP-MS.pdf dostupný z www.nuv.cz/file/131_1_1/.

Struktura obsahu RVP PV je koncipována do jednotlivých oblastí, a to na základě vztahů, které si dítě postupně vytváří k sobě samému, k druhým lidem, k okolnímu světu. Jedná se o tyto interakční oblasti:

1. Dítě a jeho tělo (oblast biologická)
2. Dítě a jeho psychika (oblast psychologická)
  - 2.1 Jazyk a řeč
  - 2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace
  - 2.3 Sebepojetí, city, vůle
3. Dítě a ten druhý (oblast interpersonální)
4. Dítě a společnost (oblast sociálněkulturní)
5. Dítě a svět (oblast environmentální)

RVP PV přinesl do předškolního vzdělávání několik základních požadavků. Svobodová se o požadavcích rozepisuje v osmi bodech.³⁹

- Požadavek vytvářet vlastní školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP): ŠVP je základní pedagogický dokument. Vychází z RVP PV a realizuje jeho požadavky. Na rozdíl od RVP PV vyjadřuje reálnou představu, v daných podmínkách realizovatelnou. Je to vlastní projekt (plán) výchovné a vzdělávací práce, odpovídá konkrétním podmínkám školy a je přizpůsoben možnostem, potřebám a přáním dětí i jejich rodičů. Na jeho tvorbě se podílí všichni zaměstnanci školy, zodpovědnost nese ředitelka školy. Je to dokument veřejný a jako takový je přístupný rodičům i veřejnosti. Na základě ŠVP si učitelky pro svou třídu tvoří TVP. Tímto požadavkem je na pedagoga přenášena nejen odpovědnost za proces vzdělávání, ale i za jeho plánování a vyhodnocování.
- Požadavek integrovanosti vzdělávání: vzdělávání by mělo probíhat na základě integrovaných bloků, které nerozlišují vzdělávací „oblasti“ či „složky“, ale nabízejí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích.
- Požadavek akceptace přirozených vývojových specifíků dětí předškolního věku: požadavek vychází z poznatků vývojové psychologie, je podstatou tzv. osobnostního přístupu k dítěti. Tento požadavek se promítá do obsahu, forem a metod vzdělávání. Je potřeba zohlednit zvláštnosti vnímání, kratší dobu

---

³⁹ Srov. SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 23-25, 40-41, 44-45, 49-50.

soustředění, citovost, aktivitu, konkrétnost myšlení, ale i hravost, spontaneitu, zálibu v magičnu a fantazii, v pohybu a v manipulaci s věcmi.

- Vzdělávání má být důsledně vázáno k individuálně různým potřebám a možnostem jednotlivých dětí: požadavek se týká specifických vzdělávacích potřeb. Vyžaduje dovednost diagnostikovat výchozí možnosti a schopnosti každého dítěte a dále průběžně podporovat jeho rozvoj a sledovat individuální pokroky. Podle Svobodové jsou problémem v této oblasti nedostatečné znalosti v oblasti pedagogické diagnostiky a vysoké počty dětí ve třídě, což neumožňuje učitelce věnovat potřebný čas diagnostice a individuální práci s dítětem.
- Uplatňovat v předškolním vzdělávání odpovídající metody a formy práce: o těchto metodách bude pojednávat samostatná následující kapitola.
- Praktická aplikace cílů předškolního vzdělávání: cíl vytyčuje směr výchovného působení, může být rozložen do řady dílčích cílů. RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi: se záměry, vzdělávacími cíli (co budeme podporovat a rozvíjet), s očekávanými výstupy (kterých mají děti dosáhnout podle svých možností) a klíčovými kompetencemi. Pro práci s cíli a pro jejich význam při projektování Walterová uvádí otázky, na něž bychom měly nalézt odpověď v každém kurikulu: „*Proč? Koho? Co? Kdy? Jak? Za jakých podmínek? S jakými očekávanými efekty vzdělávání?*“⁴⁰ Proces vzdělávání začíná hodnocením podmínek vzdělávání a pedagogickou diagnostikou dětí. Poté si stanovíme cíle (co budeme podporovat a rozvíjet) a očekávané výstupy (kterých mají děti dosáhnout dle svých možností). Následuje pedagogický proces a průběžné hodnocení.
- Vymezení základních podmínek, které je třeba dodržovat při vzdělávání dětí: tyto podmínky jsou předkládány jako optimální požadavky a předpokládá se, že škole poslouží především jako kritéria, ke kterým bude směřovat svůj evaluační proces. Jedná se o tyto podmínky: věcné podmínky, životospráva, psychosociální podmínky, organizace, řízení mateřské školy, personální a pedagogické obsazení a spoluúčast rodičů. Podle Svobodové však stále přetrvávají problémy především v oblasti psychosociální, schází dovednosti zejména v oblasti efektivní komunikace a prosociální vedení dětí, které nebyly dříve na pedagogických školách vyučovány.
- Požadavek evaluace: Evaluace se zabývá naplňováním cílů RVP PV, kvalitou podmínek vzdělávání, plánem a realizací obsahu vzdělávání, prací pedagogů,

---

⁴⁰ Walterová 1994 in Svobodová, (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 41.

výsledkům vzdělávání. „*Evaluaci v pedagogice vnímáme jako hodnocení...nejedná se však o odnocení které jen definuje úroveň kvality, ale rovněž navrhuje opatření k jejímu zvýšení, realizuje je a opětně vyhodnocuje jejich účinnost.*“⁴¹

3.3 Metody a formy práce v mateřské škole

Metody a formy práce volíme na základě potřeb, možností a předpokladů dětí. Jako nejvýhodnější jsou v RVP PV doporučeny níže uvedené metody. Pokud není uvedeno jinak, čerpala jsem z Kafometu – katalogu forem a metod práce pro mateřské školy:⁴²

Metoda prožitkového učení - je založena na přímých zážitcích dítěte, na zkušenosti, na prožitku. K učení využívá podněty z reálného, žákům blízkého prostředí. Poznatky a zkušenosti získává dítě především činností, tím, že něco dělá, a to, co dělá, také prožívá. Učení tohoto typu je nenásilné, funkční a přirozeným způsobem zdravé. Podporuje dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcuje radost z učení, zájem poznávat nové, získávat zkušenosti, ovládat další dovednosti. Poskytuje dostatek prostoru pro spontánní aktivity a vlastní plány. Učební aktivity probíhají formou hry. Hlavními znaky jsou: spontaneita (vlastní puzení k činnosti), objevnost (pronikání do reality), radost z poznávání, komunikativnost (v oblasti verbální i neverbální), prostor pro aktivitu a tvořivost, konkrétní činnosti (manipulace, experimentování, hra), komplexnost (umožňují účast všech smyslů a obou mozkových hemisfér). Předškolnímu věku je tato metoda nejvlastnější. Učení dítěte na základě předávání a přijímání hotových poznatků je považováno za málo vhodné.

Metoda kooperativního učení – učení a práce ve skupinách se od individuálního učení liší tím, že je postaveno na spolupráci při řešení úloh. Základní vztah mezi žáky ve skupině je spolupráce – společné úsilí zaměřené na dosažení úspěchu, prospěchu všech.

Činnostní učení: obecně jde o učení, při němž dítě není pasivním příjemcem, nýbrž projevuje iniciativu, koná, jedná, je aktivní. Činnostní učení je základem tzv. tvořivé školy. „*Moderní činnostní vyučování je soubor činnostních metod a forem učení, který dává žákům prostor ke konkrétním činnostem, samostatným úvahám a tvorbě vlastních otázek. Dítě není pasivním příjemcem informací, ale průběžně projevuje vlastní iniciativu - pracuje, přemýšlí, hovoří a tvoří.*“⁴³

⁴¹ SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 145.

⁴² Srov. KAFOMET pro mateřské školy. ŘŠ-002.1, s. 7.

⁴³ <http://www.novaskolabrnno.cz/c/charakteristika-cinnostniho-uceni-21/>.

Situační učení: je založené na vytváření a využívání situací, které poskytují dítěti srozumitelné praktické ukázky životních souvislostí tak, aby se dítě učilo dovednostem a poznatkům v okamžiku kdy je potřebuje a lépe tak chápalo jejich smysl. Necháme dítě vše, co jde, zažít na vlastní kůži. Snažíme se využívat situace, ve kterých se dítě běžně nachází, a o které se zajímá – při procházce, hrách apod.

3.4 Partnerství mezi školou a rodinou

Klíčovým slovem současné mateřské školy je partnerství. Učitelé a rodiče by měli být partneři, kteří společně hledají nejlepší cestu pro vzdělávání dítěte. Podle Svobodové je potřeba si uvědomit, že zatímco učitelka je „odborníkem na výchovu“, rodič je „odborníkem na dítě“. Jen rodič zná své dítě nejlépe, a pokud se někdy dopouští chyb, určitě to nedělá se záměrem svému dítěti ublížit. *„Současná, moderní učitelka není tou, která radí rodičům, jak vychovávat správně, a poukazuje na chyby, kterých se rodiče dopouští. Rodiče by zase neměli být těmi, kteří kontrolují, jestli učitelka dělá svou práci dobře. Partnerství s rodičem přináší učitelce možnost lépe poznat dítě a jeho svět. Pro rodiče může být partnerství s učitelkou přínosné v poznání metod a způsobů vzdělávání, učitelka může rodičům nabídnout vzory v komunikaci s dítětem, pomoci najít vzdělávací cestu, která bude dítěti vyhovovat a optimálně rozvine jeho předpoklady.“*⁴⁴ Mateřská škola vytváří dostatečný prostor pro spolupráci s rodinou dítěte. Rodiče jsou podněcováni ke spolupodílení na dění ve škole, na tvorbě plánů školy atd. O spoluúčasti rodičů na předškolním vzdělávání hovoří samostatná kapitola RVP PV (str. 35).⁴⁵

---

⁴⁴ SVOBODOVÁ, E. a kol. (2010). *Vzdělávání v mateřské škole*, s. 62.

⁴⁵ http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

4 Křesťanská výchova

Křesťanství je náboženství, které je soustředěno kolem života a učení Ježíše z Nazareta, kterého chápe jako Mesiáše, tj. Krista, Spasitele světa. Vyznává a uctívá jednoho Boha, který stvořil vesmír a vše v něm a který stvořil člověka pro svou slávu. Příslušnost ke křesťanství není dána ani původem nebo narozením, nýbrž křtem a osobním přijetím křesťanské víry a životní praxe.⁴⁶

Zatímco náboženská výchova se zaměřuje na získávání znalostí v oblasti náboženství, křesťanská výchova je, prostě řečeno, výchovou ke křesťanské víře.⁴⁷ Náboženská výchova může být pojata různým způsobem. Ve školním prostředí se většinou zaměřuje na získávání znalostí v oblasti náboženství, ve společenství křesťanů jde spíše o výchovu v nebo ke křesťanské víře. K této druhé formě se vyjadřuje francouzská autorka, jejíž dílo vyšlo v českém překladu: „*Víra, kterou chceme dětem předat, není soubor znalostí, zvyklostí a morálních hodnot, ale živý vztah s Bohem... Bůh je pramen a my řečiště. Víru dětem nepředáváme my, předává jim ji Bůh skrze nás.*“⁴⁸ Podle některých křesťanských pedagogů by měla být výchova k víře přirozenou, důležitou a nedílnou součástí výchovy a vzdělávání všech dětí. Podle Habenichtové původní Boží plán pro děti zahrnoval poznání Boha od samého počátku tak, aby byl vždy součástí jejich života.⁴⁹ Křesťanská výchova v podstatě není a nemůže být oddělena od obecné výchovy dítěte. „*Úkolem křesťanské výchovy je pokusit se o celkové a harmonické propojení víry, výchovy a vzdělávání a pomoci tak celkovému rozvoji křesťanské osobnosti dítěte, která bude pevně zakotvená ve víře a přitom schopná samostatně uvažovat a jednat.*“⁵⁰

4.1 Spiritualita a duchovní vývoj dítěte

Podle Cavallettiové (autorka Katecheze dobrého Pastýře) má dítě od malička velkou náboženskou vnímavost a mimořádné schopnosti poznávat Boha. Jde o přirozenou náboženskou potřebu, touhu po Bohu, bez ohledu na to, zda pochází z křesťanské rodiny či nikoliv. Dítě má tzv. „pozitivní spiritualitu“. „...*(dítě) nevystupuje z temnoty, aby našlo světlo; nýbrž hledá světlo, se kterým je v souladu. Radost je znamením, že našlo vhodného „partnera“, jenž odpovídá na existenciální potřebu žít ve vztahu a který dokáže hluboce uspokojit potřebu lásky. Ve styku s Bohem dítě zažívá lásku, v něm nachází vhodný pokrm,*

⁴⁶ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Křesťanství>

⁴⁷ Srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/Náboženská_výchova.

⁴⁸ PONSARDOVÁ, Ch. (2008). *Víra v rodině*, s. 69.

⁴⁹ Srov. HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 52-53.

⁵⁰ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 46.

jež potřebuje k harmonickému rozvoji, poněvadž pouze uspokojení všech přirozených potřeb, včetně náboženské, může mít uspokojivý vliv na vývoj osobnosti ve všech jejích rovinách.“⁵¹

„Spiritualita je něco, co souvisí s nejhlubším nitrem, s jádrem lidské bytosti ... Spiritualitou člověk přesahuje sám sebe, objevuje své pravé Já, které je v harmonii se sebou samým a nachází nejhlubší smysl svého života.“⁵² Spiritualita je složkou osobnosti dítěte i dospělého. Prostupuje všemi složkami lidského života. Spirituální výchova není jen nějakou sváteční záležitostí. Spirituální, duchovní smysl má vše, co se v rodině děje. Jádrem spirituality, resp. tajemstvím duchovního růstu je láska.⁵³

Podle Habenichtové tajemství duchovního růstu v raném dětství spočívá v lásce, důvěře a poslušnosti. Tomu se děti mohou naučit jedině prostřednictvím pozitivní zkušenosti – tyto zkušenosti v tzv. duchovních lekcích dětem zprostředkovávají již od nejtělejšího věku rodiče a později i další vychovatelé. „Když matka učí své děti, aby ji poslouchaly, protože ji mají rády, dává jim tím první lekci křesťanského života. Láska matky (otce) představuje dítěti Kristovu lásku. Malé děti, které důvěřují své matce (svému otci) a poslouchají ji (jej), se učí důvěřovat i Spasiteli a poslouchat ho.“⁵⁴ Duchovní lekce jsou základním stavebním kamenem. „Lekce lásky, důvěry a poslušnosti formují základní rámec pro všechny pozdější duchovní zkušenosti. Budou-li děti Boha milovat a důvěřovat mu, bude pro ně snazší ho poslouchat. Uvědomí si, že i když je poslušnost náročná, je pro ně tím nejlepším.“⁵⁵

Habenichtová vysvětluje na základě svých poznatků z oblasti rozvoje dítěte a náboženské výchovy, jak se děti duchovně rozvíjejí, a nabízí rodičům a vychovatelům seznam úkolů, jak dětem v tomto rozvoji pomoci.⁵⁶

1. Osvojování si žádoucích způsobů chování: Děti se během prvních šesti let učí mnoha způsobům jednání a chování. Pokud se určité činnosti pravidelně nebo denně opakují, v dětech se hluboce zakoření. Jedná se o způsoby chování, které se později stanou pevnou součástí jejich osobnosti. Tyto způsoby jednání, zvyky, budou v následujících letech velmi důležité. S náboženskými návyky je to stejné. Děti se učí způsobu života věřících rodičů a blízkých lidí kolem sebe. Zcela

⁵¹ <http://www.katechezedobrehopastyre.cz>.

⁵² ŘÍČAN, P.; JANOŠOVÁ, P. (2016). *Spirituální výchova v rodině*, s. 8.

⁵³ Srov. ŘÍČAN, P.; JANOŠOVÁ, P. (2016). *Spirituální výchova v rodině*, s. 9 – 10.

⁵⁴ HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 8.

⁵⁵ HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 9.

⁵⁶ Srov. HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 51-58.

přirozeně je možné naučit se mnoho takových způsobů jednání, ať už jde o modlitební život, nedělní shromáždění Božího lidu, rodinné bohoslužby, nedělní den odpočinku a další. Náboženské návyky se stanou součástí základních stavebních kamenů jejich života.

2. Přejímání postojů rodičů: Děti vnímají svět prostřednictvím svých emocí, v prvních letech života zcela převažují nad myšlením a uvažováním. „*Mnohé vzpomínky z raného dětství jsou čistě emocionální. Je důležité si uvědomit, že z těchto pocitů vznikají i budoucí postoje – postoje vůči Bohu, modlitbě, bohoslužbě a církvi. Děti přirozeně pochyťí váš vlastní postoj k náboženství. Nemusíte se nijak snažit, dojde k tomu přirozeně, dokonce i tehdy, když to sami nechcete.*“⁵⁷
3. Budovat a podporovat přirozenou víru a prostou důvěru: „*Malé děti věří přirozeně. Důvěřují dospělým a přijímají to, co slyší. Pokud je rodiče učili o Bohu a modlitbě, je jejich víra silná, nedá se jí otřást. Jsou si naprosto jisté, že se Bůh stará a pomůže jim.*“⁵⁸

4.2 Utváření představ o Bohu

Děti si obvykle vytváří představy o Bohu již v raném věku, a to hlavně na základě svého vztahu s rodiči. Herciková mluví o třech základních faktorech. Jsou to vlastní zkušenosti dítěte, příklad rodičů a slovní ovlivnění.

V oblasti osobní zkušeností má zásadní význam uspokojení potřeb dítěte v oblasti lásky a přijetí, a to zejména v rodině. Uspokojené a šťastné dítě prožívá, že je milováno, že je tu někdo, komu může důvěřovat, někdo, kdo se o něj vždy postará a komu na něm záleží. Postupně se přidávají i zkušenosti s dalšími lidmi. „*Později dítě projektuje (promítá) své pozitivní i negativní zkušenosti se vztahy s lidmi do vztahu s Bohem. Očekává, že Bůh se k němu bude chovat podobně, jako se k němu chovají lidé.*“⁵⁹

Na utváření představ o Bohu má velký vliv osobní příklad rodičů a nejbližšího okolí. „*Dítě velmi citlivě vnímá postoje rodičů vůči Bohu, bohoslužbě, církvi a modlitbě. Dítě si uvědomuje, že rodiče hovoří a v modlitbě se obracejí k někomu jinému a mocnějšímu než jsou oni sami a přicházejí k němu s pokorným srdcem - není vidět, ale je pro rodiče velmi*

⁵⁷ HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 54.

⁵⁸ HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 58.

⁵⁹ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 33.

důležitý. Dítě vnímá, jestli z rodičů vyzářuje radost, pokoj a důvěra nebo prožívají-li rodiče své křesťanství jako obtížnou povinnost.“⁶⁰

V předškolním věku přichází čas, kdy si dítě samo přeje o Bohu mluvit. Některé dětské otázky mohou být velmi záladné. Není nutné na každou otázku odpovědět hned a zcela přesně. Důležité však je, aby si dospělý uvědomil, že žádná otázka není hloupá a upřímně se otázkou zabýval. *„Při rozhovorech o Bohu vždy platí tzv. zásada o trvalosti poznatku – sdělení dítěti by mělo být vždy pravdivé, i když třeba uzpůsobeno možnostem chápání dítěte, tak, aby je nebylo třeba v budoucnu opravovat nebo dokonce negovat, pouze rozvíjet.*“⁶¹ Rozmlouváme-li s dětmi, je dobré se odkazovat na Bibli, musíme si být jisti, čemu věříme a proč tomu věříme.⁶² Když mluvíme o Bohu, je potřeba se také zamyslet, kterou Božskou osobu dítěti postavíme před oči. Podle Hercikové konkrétní myšlení malému dítěti neumožňuje vnímat obě dvě přirozenosti v osobě Ježíše Krista. *„Dítě vnímá Ježíše především jako člověka, protože to se shoduje s jeho zkušeností... Není také vhodné používat slov Ježíš Kristus a Bůh jednoduše ve stejném významu - Ježíš je Boží Syn.*“⁶³ K zúženému pojetí vnímání Boha může vést výlučné oslovení Boha jako Otce. *„Dítě si obraz Boha napříště velmi silně sváže s obrazem osoby vlastního otce. Bůh je nám však otcem i matkou. Vhodnější je Boha k rodičovským rolím jen přirovnávat: Bůh nás má rád jako maminka nebo jako tatínek.*“⁶⁴ Herciková doporučuje, např. při modlitbě, oslovení *„Dobrý Bože...“* nebo *„Pane...“*.

Společně s verbálním ovlivněním utváření dětské představy o Bohu hrají velkou roli také náboženské obrazy a předměty, s nimiž se dítě setkává. *„Zrakové vnímání je mnohem intenzivnější a obrazy se dítěti ukládají velmi hluboko do paměti. Často se dětská představa ztotožňuje právě s vizuální podobou, kterou si nese do dalšího života. Z tohoto důvodu je třeba vhodně a prozřetelně volit také obrazový materiál, kterým dítě obklopujeme.*“⁶⁵

Představy o Bohu z dětství se časem vyvíjí a mění, patrně nikdy ale nevymizí zcela. *„V průběhu života v sobě téměř vždy nosíme zbytek božího obrazu, jaký nám rodiče vstúpili*

---

⁶⁰ Srov. HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s.33 a SMALE, Ian. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci*, s. 104 a 219.

⁶¹ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 34-35.

⁶² Srov. SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci*, s. 7.

⁶³ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 34.

⁶⁴ Tamtéž, s.34.

⁶⁵ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 35.

právě v období raného dětství. Stejně tak v sobě nosíme i představy o tom, jak bychom chtěli, aby se k nám rodiče chovali, a ty potom přenášíme na naši představu o Bohu.“⁶⁶

4.3 Cíle a podmínky křesťanské výchovy

Dítě má základní potřebu žít ve vztahu a být milováno. Křesťanská výchova by tedy měla z těchto potřeb vycházet a směřovat k jejich naplnění. Podle autorek programu Katecheze dobrého Pastýře (dále jen KDP), který se věnuje dětem od věku tří let, spočívá křesťanská výchova v pomoci navázat a prohlubovat vztah s Bohem.⁶⁷ Herciková tento základní cíl tlumočí do řeči dětí jako: „*Bůh mě má rád a já mám rád jeho.*“⁶⁸

Katechezí se rozumí celistvá formace osobnosti včetně předávání základních pravd křesťanské víry. Současná katechetika mluví o „uvádění do tajemství.“⁶⁹ K základním úkolům katecheze dětí předškolního věku patří podle KDP výchova k modlitbě. „*Modlitba je podmínkou vytvoření vztahu s Bohem a důležitým činitelem v rozvoji jeho víry ... Modlitba je pro děti hlavním projevem víry, prostředkem k obdržení milosti a posily pro jejich duchovní život, dokud se nebudou plně účastnit mše svaté. Děti se modlitbě učí v kontaktu s blízkými, a proto je důležité zahrnout je do náboženského života rodičů. Tímto způsobem děti přicházejí do styku s Bohem.*“⁷⁰

Podle Všeobecného direktoria pro katechezi (dále jen VDK) musí katecheze dětí předškolního věku splňovat dvě základní funkce, a sice funkci výchovnou a iniciační. Výchovná funkce upozorňuje na rozvíjení osobnosti dítěte formací takových lidských hodnot, jako je důvěra, nezištnost, darování sebe sama, prosba a radostná účast, které jsou základem života z víry. Naproti tomu iniciační má vést k navázání osobního vztahu s Ježíšem. Navázat osobní vztah s Ježíšem a rozvíjet víru je první a podstatný účel katecheze. VDK za tímto účelem poukazuje rovněž na nezbytnost vychovávat děti již od nejmladšího věku k vědomému prožívání liturgie a k osobní modlitbě, k životu ve společenství věřících, k misii a k formování jejich morálky.⁷¹

Podle Hercikové by se výchova ke křesťanské víře neměla dít bez vědomí rodičů. „*Z psychologie předškolních a mladších školních dětí víme, že není možné nikdy*

⁶⁶ HABENICHTOVÁ, D. (2010). *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu*, s. 76.

⁶⁷ www.cestykatecheze.cz/casopis/2013-1/Rozvijeni-daru-viry-u-deti-v-Katechezi-dobrego-Pastyre.html

⁶⁸ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 76.

⁶⁹ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 61 a následující, vydal Sekretariát ČBK, 1998.

⁷⁰ <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2013-1/Rozvijeni-daru-viry-u-deti-v-Katechezi-dobrego-Pastyre.html>.

⁷¹ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 177 a následující, vydal Sekretariát ČBK, 1998.

postupovat přímo proti autoritě rodičů, aniž bychom nakonec nejvíce uškodili právě dětem.“⁷² Křesťanský učitel by se měl vždy zajímat o to, z jakého prostředí dítě pochází a usilovat o partnerský vztah s rodiči dítěte. Nedílnou součástí křesťanské služby dětem by měla být i služba rodičům. „Pokud z různých důvodů není možné dětem přímo předávat poselství o Bohu a vést je na cestě křesťanské víry, není ale nic ztraceno. U těchto dětí se alespoň pokoušíme rozvinout jejich vnitřní vnímavost pro vše krásné, hodnotné a také pro vše, co člověka přesahuje a tím je v budoucnu uschopnit k rozpoznání Božího volání.“⁷³

4.4 Formy a metody křesťanské výchovy

Při výběru vhodných forem a metod vycházíme ze stanovených cílů, z potřeb a z vývojových předpokladů dítěte předškolního věku. Vhodné jsou metody popsané výše v kap. 3.3. Pravděpodobně nejvíce využívaná metoda v křesťanské výchově dětí předškolního věku je narativní (metoda vyprávění příběhu, ať už biblického nebo jiného). Podle Jungové je důležité najít nebo stanovit hlavní myšlenku příběhu. Tuto myšlenku můžeme podle KDP objevovat spolu s dětmi. Důležité je vyjádřit ji jednoduchou a snadno zapamatovatelnou větou, kterou během vyprávění několikrát zopakujeme. Z hlavní myšlenky vyvodíme praktickou aplikaci do života dítěte. Pro malé děti je důležité vyprávění doplnit obrázky či názornými pomůckami (např. flanelograf), pracovat s hlasem, zařadit přímou řeč, využívat mimiku a gestikulaci. Vyprávěný příběh lze také zdramatizovat.⁷⁴

Herciková doporučuje mimo jiné i kreativní metody. „Pokud se děti na průběhu katecheze sami tvořivě podílejí, mají pocit, že sami odkrývají pravdy víry a mnohem lépe tak pronikají do podstaty Ježíšova učení a jsou schopny jej potom v praxi žít.“⁷⁵ Tvořivost dětí rozvíjíme také ve výtvarných, pracovních a dramatických činnostech.

4.5 Křesťanská výchova ve věřící rodině

Křesťanští rodiče jsou za výchovu dětí zodpovědní před Bohem. K tomu se zavazují při svatebním obřadu. Slibují, že přijmou děti od Boha ochotně a budou je vychovávat podle Božího zákona. „Bůh rodiče povolává k úkolu zosobňovat dětem, které jim svěřuje, jeho lásku a uvádět je do království jeho Syna. Tím rodiče spolupracují na Božím Stvořitelském plánu.“⁷⁶ Rodina je prvním místem, kde má dítě slyšet o Bohu a Ježíši Kristu. „Křesťanští

⁷² HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 84.

⁷³ Srov. HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 60.

⁷⁴ Srov. JUNGOVÁ, M. (1999). *Bůh má všechny děti rád*, s. 28-37.

⁷⁵ HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 117.

⁷⁶ Srov. HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, s. 82.

*rodiče jsou tedy prvními vychovateli ve víře. Vše co rodiče vloží do svého dítěte, nejen po stránce duševní a tělesné, ale i po stránce duchovní, vzklíčí a poroste a jednoho dne vydá své ovoce. Jádro osobnosti v raném věku je jako vosková tabulka, všechny dojmy se vtisknou a nebudou nikdy zcela setřeny.*⁷⁷ Komenský připodobňuje výchovu v raném dětství k teplému vosku a pečetidlu: „*Mladá formující se mysl jest vosku podobná, na kterýž jaká se pečeť za měkka vtiskne a on s ní zatvrdne, tu drží, aniž jiné chytí, leč s velikou prací a násilně, a i to nehladce.*“⁷⁸

Ne všichni rodiče, ač sami věřící, jsou schopni nebo ochotni své děti vést křesťansky. Proto je, podle Hercikové, velice důležitá v první řadě křesťanská formace rodičů. Nemůže se zde jednat o něco vynuceného, ale je potřeba podnítit iniciativu, chuť a uvědomění si vlastní potřeby rodičů nestát se svými výchovnými problémy uprostřed světa sami. Nejnosnější snad mohou být nejrůznější manželská setkání a společenství, při nichž se mohou rodiče uvolnit, popovídat si, nenásilně načerpat rady od druhých, popř. se i dál vzdělávat ve víře a v modlitbě Bohu odevzdat své rodiny s jejich starostmi i radostmi.⁷⁹

4.6 Křesťanská výchova v mateřské škole

V některých městech církev zřizuje jako alternativu předškolního vzdělávání pro děti církevní mateřskou školu (dále jen CMŠ), případně třídu s křesťanskou výchovou při běžné MŠ. CMŠ je jednou z organizací, které přispívají k výchově dětí v křesťanském duchu. Tento typ školy vyhledávají věřící rodiny, které očekávají podporu vlastního výchovného působení, nebo rodiče z nevěřícího prostředí, kteří chtějí ze svého dítěte vychovat „dobrého člověka“ a doufají, že křesťanská výchova bude v tomto jejich snažení významným pomocníkem. Lidé v CMŠ pravděpodobně spatřují jakousi záruku kvality. Věří, že vědomosti, dovednosti, hodnoty, se kterými se tu jejich děti setkávají, nějakým způsobem obohatí jejich další život.

Školský zákon hovoří o církevní škole jako o alternativě: Církevní (konfesní) školy jsou alternativou k běžným, standardním školám. Obecně je řadíme mezi nestátní alternativní vzdělávací typy škol. Mají dlouhou historickou tradici, vyskytují se po celém světě. V České republice se tyto školy začaly znovu objevovat až po roce 1989, ale existovaly u nás již před rokem 1948. Zřízení církevních škol umožňuje vyhláška MŠMT

⁷⁷ *Křesťanská výchova v rodině* (2000), s. 6.

⁷⁸ KOMENSKÝ, J. A. (1992). *Informatorium školy mateřské*, s. 118.

⁷⁹ Srov. HERCIKOVÁ, P. E. (2002). *Křesťanská výchova dětí*, str. 33 a 83.

č. 452/1991 Sb. Zřizovat tyto školy může pouze církev, která je státem uznána a zaregistrována. Církevní školy, které byly zařazeny do sítě škol, mají nárok na státní dotaci. Učební plány musí schválit MŠMT. Výchova a vzdělávání probíhají na základě vlastních vzdělávacích programů, které korespondují s RVP PV. Pracují zde odborně vzdělaní pedagogové, křesťané, kteří jsou součástí konkrétní církve. CMŠ zpravidla úzce spolupracují s místní farností, která zajišťuje duchovní službu dětem, rodičům i pedagogům. Důraz je kladen na zachování křesťanských tradic v souvislosti s liturgickým rokem. Náboženská výchova tematicky kopíruje průběh celého roku. Snahou je vyzdvihnout příběhy a události, které jsou středem liturgických období a svátků.⁸⁰

Kurikulum CMŠ je speciálně upravené a klade důraz na ty oblasti, které mohou být v běžných školách opomíjeny. Při výchově se uplatňují principy křesťanské etiky se svými požadavky na chování. Děti jsou vedeny k vděčnosti, k vzájemné snášenlivosti, nezištné pomoci, smířlivému řešení konfliktů a opakovanému obnovení dobré vůle.⁸¹ Základem křesťanské etiky jsou dvě největší přikázání, která přebírá Ježíš Kristus z židovství a které zní: „*Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou.*“⁸² a „*Budeš milovat svého bližního jako sebe samého.*“⁸³ Ježíš obsah těchto přikázání posouvá ještě dál: „*Nové přikázání vám dávám: Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás, tak se navzájem milujte vy.*“⁸⁴ Z toho důvodu se děti seznamují především s osobou Ježíše Krista a jeho láskou, ve které šel Ježíš až k obětování svého života pro záchranu lidí od zla. Děti se tak mohou setkat s bezpodmínečnou láskou, která je velmi přitažlivá a posiluje pocit důvěry a jistoty.

CMŠ usiluje o rozvoj celé osobnosti dítěte, včetně jeho spirituální dimenze. Specifikem těchto škol je skutečnost, že přirozeně počítají s náboženským rozměrem každého člověka. To se nevyklučuje s faktem, že CMŠ navštěvují i děti z nevěřícího prostředí. Křesťanská výchova v mateřských školách nějakým způsobem prolíná celým dnem. Mnohdy neviditelně, ale vždy v přístupu pedagogů a v celkovém směru vzdělávání.⁸⁵

⁸⁰ Srov. www.cmslaura.cz/krestanska-vychova/.

⁸¹ Srov. www.cmslaura.cz/krestanska-vychova/.

⁸² Bible, Deuteronomium 6,4-5.

⁸³ Bible, Levitikus 19,18.

⁸⁴ Bible, Jan 13,34.

⁸⁵ Srov. MAŇÁKOVÁ, Z. (2013) *Jaké jsou české církevní mateřské školy?*, Informatorium, s. 22-23.

Výchova v církevních školách má být viděna jako pomoc dítěti:

1. K nalezení sebe sama
2. K zapojení do skupiny (společnosti)
3. K nalezení smyslu života (Bůh)

CMŠ Lipenská v Českých Budějovicích má na svých webových stránkách zveřejněny výchovně – vzdělávací cíle, v souvislosti s křesťanskou výchovou jsou to například tyto cíle: dítě se má naučit, že stvoření, a to co má člověk obhospodařovat, vyžaduje nutnost odpovědného jednání; dítě má nalézt přístup k výrazovým formám křesťanského života, jako je řeč, modlitba, symboly a slavnosti; dítě má zažít, že ho Bůh v Ježíši Kristu přijímá a miluje; dítě má být v návaznosti na podmínky svého věku důvěrně obeznámeno s křesťanským způsobem jednání a má se v něm cvičit; vytvořit dítěti takové podmínky, v nichž by mohlo naslouchat Božímu poselství, rozjímat o Božím slově, žít jím ve svém vlastním rytmu, který je jiný než rytmus dospělého člověka; umožnit dítěti pracovat s biblickým textem a materiálem, což se postupně mění v rozjímání a modlitbu; pomáhat ve vývoji náboženského života dítěte; připravit dítě, aby vědomě prožívalo liturgii v kostele. CMŠ jsou školy rodinného typu – umožňují rodičům spoluúčast na činnostech a akcích školy. Velký důraz je také kladen na spolupráci s rodinou. Rodiče mají možnost účastnit se akcí školy, společných oslav a slavení křesťanských svátků. Tvůrčím způsobem mohou zasahovat do vzdělávacího programu. Některé CMŠ pořádají i tzv. duchovní obnovy.⁸⁶

4.7 Propojení křesťanské výchovy a RVP PV

Křesťanská výchova v mateřských školách prolíná celým dnem. Jak bylo již výše zmíněno, pomáhá dítěti nalézt sebe sama, zapojit se do skupiny (společnosti) a nalézt smysl života (Boha). Křesťanská výchova se dotýká všech oblastí vzdělávání, tak, jak jsou formulovány v RVP PV. Zasahuje zejména do oblasti interpersonální (Dítě a ten druhý), sociálněkulturní (Dítě a společnost) a environmentální (Dítě a svět).

Na základě výše uvedeného jsem se pokusila formulovat, v čem může být křesťanská výchova přínosná, a jaké vzdělávací cíle může vhodně podporovat:

1. Dítě a jeho tělo (oblast biologická): křesťanská výchova může být přínosem při vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního

---

⁸⁶ Srov. <http://www.cms-lipenska.cz/kontakt.html>.

stylu na základě poznání, že život člověka a naše zdraví je darem od Boha, o který máme pečovat a chránit jej.

2. Dítě a jeho psychika (oblast psychologická): křesťanská výchova může napomáhat v rozvoji sebepojetí a sebeutváření, rozvoji pozitivních citů ve vztahu k sobě, schopnosti sebeovládání, získávání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci, v rozvoji schopnosti vytvářet citové vazby, rozvíjet je a city plně prožívat. Obohacující je také kontakt s biblickým textem, učení se modlitbě a práce se symboly. Tento rozvoj je podpořen skutečností, že Bůh je osobou, které může dítě bezmezně důvěřovat a „opřít se“ o něj. Dítě, které má naplněnou potřebu základních životních jistot, se nebojí experimentovat a projevoval svobodně a tvořivě.
3. Dítě a ten druhý (oblast interpersonální): křesťanská výchova může účinně podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému a dovednost tento vztah posilovat a obohacovat, zajišťovat pohodu vztahů. Posilovat prosociální chování, vytvářet prosociální postoje, rozvíjet sociální citlivost, toleranci, respekt. Může nabídnout pozitivní příklady a vzorce chování (osobnost učitele, který jedná v duchu křesťanských hodnot, biblické postavy a příběhy). Pozitivní vliv má společná víra, která podporuje pocit sounáležitosti ke společenství.
4. Dítě a společnost (oblast sociálněkulturní): křesťanská výchova může pomoci při poznávání a spoluvytváření pravidel soužití s druhými lidmi, rozvíjení schopnosti žít ve společenství, spolupracovat, spolupodílet se, přináležet k tomuto společenství; může pomoci při rozvíjení a zvnitřňování mravních hodnot. Patří sem i příležitost k uvádění do světa kultury a umění, ctění lidových zvyků a tradic v souvislosti s liturgickým rokem atd.
5. Dítě a svět (oblast environmentální): otevřený a odpovědný postoj dítěte k životnímu prostředí, rozvoj úcty k životu, vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s přírodou, s lidmi, obdiv k přírodě, ke stvoření, oslava Stvořitele.

4.8 Křesťanská výchova v církvi

Termín církev je běžně chápán jako křesťanská náboženská společnost. Věřící lidé vnímají pojem církev jako pospolitost věřících, jako místní sbor. Křesťanský učitel Ishmael vysvětluje, že církev není něco, kam se chodí, církev je Boží rodina, tělo Kristovo. „*Církev je tvořená všemi lidmi, kteří se skrze Ducha svatého narodili do Boží rodiny a jsou novým*

stvořením v Kristu Ježíši. Církev tvoří lidé, resp. jsou lidé, kteří věří v Ježíše Krista a přijali za své povolání a poslání: jděte do celého světa a získávejte mi učedníky.“⁸⁷

V církvích se dějí mnohé aktivity, které jsou zaměřené nejen na dospělé, ale i na děti – z věřících i nevěřících rodin. Bývají to pestré nabídky volnočasových aktivit a služeb například v tzv. bezprahových centrech, besedy na školách, nabídka výuky náboženství jako nepovinného předmětu na základních školách, křesťanské základní a mateřské školy, kluby pro děti, tzv. minikluby pro rodiče a nejmenší děti, nedělní školy, malé rodinné katecheze – chvilky, setkání rodin ideálně i s krátkým vyučováním pro děti, víkendové a prázdninové pobyty, příměstské tábory.

Rodiny, které se účastní života církve, obvykle využívají nabídky, která je určena převážně jejich dětem, tedy dětem, které již něco znají, a předpokládá se, že mají zájem. Je to také místo, kam mohou pozvat své kamarády. Jak jsem se zmínila výše, bývají to dopolední či odpolední kluby či jednorázové akce při různých příležitostech. Děti předškolního věku se mohou účastnit svých dětských shromáždění, která se konají zpravidla ve stejném čase jako shromáždění dospělých. Každá církev může mít jiný název pro práci s dětmi (nedělní škola, besídka, církev malých), avšak cíl je stejný: Jak pomoci dětem najít vztah k Bohu?⁸⁸

Společenství církve se pro dítě může stát velkým obohacením. Má zde možnost prožívat další vztahy a nové činnosti. Velmi žádoucí je propojení vazeb mezi rodinou, církví a školou. Rodina, církev a ideálně i škola se mohou navzájem podporovat a doplňovat. Jsou to prostředí, která o sobě navzájem ví a i přes určité odlišnosti sledují podobné cíle, mají propojené zájmy a tvoří důvod a prostor pro spolupráci. Helus uvádí negativní příklad nespojitých a ostře oddělených sfér – prostředí, kdy například učitel odmítá vyslechnout, co se dítě naučilo a prožilo mimo školní prostředí, protože „to sem nepatří“ a „s tím tady neruš“, nebo když se rodiče příliš nezajímají, co se dítě naučilo ve škole nebo v církvi a chtělo by s nimi sdílet.⁸⁹

V katolické a v evangelické církvi po boku rodičů a dítěte stojí ještě kmotr či kmotra. V dřívějších dobách znamenalo pro člověka velkou čest stát se kmotrem či kmotrou. Kmotr se zavazoval nejen pomáhat při náboženské výchově svého svěřence a jeho uvádění do života víry, ale také v materiálním zajištění v případě, že dítě osiřl. Dnes je kmotr pro

⁸⁷ SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci.* s. 113.

⁸⁸ Srov. SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci.* s. 113.

⁸⁹ Srov. HELUS, Z. (2007). *Sociální psychologie pro pedagogy,* str. 88 – 90.

rodiče tím, který stojí při jejich boku, zajišťuje duchovní podporu a samotnému kmotřenci je oporou ve věcech víry.⁹⁰ V evangelické církvi služba kmotrů není nezbytná, protože za křtěného přebírá zodpovědnost celý sbor. Přesto je účast kmotra nebo kmotry žádoucí. Kmotr se může stát svědkem živé a konkrétní víry a přistupuje k dítěti s jinou než rodičovskou autoritou.⁹¹

4.9 Křesťanský pedagog

Podle Montessori je nejdůležitějším požadavkem na učitele jako takového správná skladba jeho vnitřních dispozic. Velmi důležitý je už jeho přístup k dítěti. Nestačí jen teoretické vědomosti o výchově a vzdělávání, důležitá je vnitřní příprava učitele a systematické sebestudium, které jsou podmínkou toho, aby se postupně mohl zbavit všech zakořeněných defektů, které stojí v cestě jeho zdravým vztahům k dětem. Posláním učitele je vychovávat a vzdělávat, při tom všem však musí být pokorný a musí potlačovat předsudky. Musí si zachovat jen ty vlastnosti, které mu pomáhají v práci, a zbavit se všech, které brání dítěti porozumět.⁹²

Křesťanský pedagog je pracovník s dětmi, křesťan, který zakusil přítomnost živého Boha a jeho lásku ve svém životě a který od Boha obdržel zvláštní nadání. Toto nadání mu umožňuje předávat dětem biblické pravdy, a to takovým způsobem, aby pravdě porozuměly, ale také ji prožily, zapamatovaly si ji a dovedly ji uplatnit ve svém vlastním životě. Křesťanský pedagog by měl být vyspělou osobností, aby se mohl stát pozitivním a názorným příkladem, se kterým se děti mohou ztotožnit a kterého mohou napodobovat. Měl by být morální a duchovní oporou. Souhrn všech ctností křesťanského učitele je láska a z ní vyzařující radostná nálada. Pramenem pravé radosti je dobré svědomí.⁹³

Křesťanský pedagog chápe svou výchovnou a vzdělávací činnost jako osobní poslání v rámci Božího plánu. Svou práci v církvi vnímá jako službu dětem a potažmo i jejich rodičům. Rodič a křesťanský pedagog tvoří tým. Jejich společným cílem je, aby dítě rostlo v křesťanské víře a ve svém osobním a každodenním vztahu s Ježíšem. Hlavní zodpovědnost je ale vždy na rodičích. Jestliže křesťanská výchova a vyučování mají být ve škole nebo v církvi úspěšné, musí mít své dobré základy v rodině. „*Rodič je jako*

⁹⁰ Srov. Kmotrovství. Duchovní život – témata [online]. © 2016 [cit.2016-10-02]. Dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/duchovni-zivot/kmotrovstvi.html>.

⁹¹ Srov. http://www.evangelnet.cz/cce_pruvodce:krest.

⁹² Srov. MONTESSORIOVÁ, M. (2012). *Tajuplné dětství*, s. 125 – 128.

⁹³ Srov. SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci*. s. 219.

*korpus dortu, nese na svých bedrech jak duchovní, tak každodenní odpovědnost. Služebník, který pracuje s dětmi, je jako poleva – něco zvláštního, pochoutka navíc, která dětem přinese velký užitek a pro rodiče bude velkým povzbuzením.*⁹⁴ Ishmael popisuje dva chybné postoje rodičů, se kterými se v církvi někdy setkává. Jsou to mylné představy některých rodičů, že dětští služebníci mají za úkol jejich děti naučit modlit se, znát a rozumět Bibli, zkrátka chodit po Božích cestách. Jiní rodiče dětské služebníky vnímají zase jako paní a pány na hlídání, aby si oni sami mohli užít v klidu své shromáždění a nebyli dětmi rušeni.⁹⁵

Ishmael uvádí v osmi bodech několik předpokladů, které jsou podle jeho názoru pro pracovníka s dětmi nejpodstatnější.

1. Žít s Bohem opravdově: děti si zaslouží to nejlepší – lidi, kteří se cele nasazují pro Boha. Staré časy, kdy se ohledně práce s dětmi razilo „to zvládne každý“ jsou pryč. Dále pak služebník – křesťanský učitel, musí být schopen poznat a popsat Boží hlas – a musí se začít prakticky dělit o to, co zná ze své každodenní zkušenosti.
2. Znalost Bible: křesťanský učitel musí mít celkový dobrý přehled o Bibli. Musí si být jistý, čemu věří a proč tomu věří – a dětem pomáhat toto objevovat. „*Děti jsou těmi, kteří církev jednou povedou: ony nepotřebují jen roztomilé příběhy, potřebují naše moudré vysvětlení toho, proč v dnešní církvi děláme věci, které děláme.*“⁹⁶
3. Schopnost udržet věci pod kontrolou: vedoucí musí vědět jak být pevný a jak si získat vážnost. Kázeň je důležitou součástí učení a děti se cítí bezpečněji v prostředí, v němž vědí, že to tam někdo vede. Důležité vlastnosti jsou rozhodnost a laskavost.
4. Být dobrým příkladem: během práce s dětmi je vedoucí vždy příkladem – buď dobrým, nebo špatným. Děti se více naučí z toho, kým jsme a jak jednáme, než z toho, co vyučujeme.
5. Plný života a legrace: náš život je coby život Božích dětí zábavný a vzrušující. Kolik života a radosti na nás děti vidí, když se před ně postavíme?
6. Upřímnost: je velkou chybou hrát před dětmi divadlo, abychom na ně udělali dojem. Křesťanský učitel je člověk, který musí stejně jako ostatní před Bohem

⁹⁴ SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci.* s. 219.

⁹⁵ Srov. SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci.* s. 104.

⁹⁶ Srov. SMALE, I. (2005). *Děti a církev. Jak neztratit mladou generaci,* s. 220 – 227.

vyznávat svoje chyby a nějaká ta selhání, ale zároveň je to člověk, jehož srdce je v Boží blízkosti. Je to člověk, který děti upřímně miluje a kterému na nich skutečně záleží.

7. Svobodný v zábavě, svobodný v chvále: křesťanský učitel by zkrátka neměl být člověkem, který má mnoho zábran a svou svobodu by neměl ztrácet ani s dětmi, ani s dospělými.
8. Schopnost užívat duchovních darů a nést ovoce Ducha svatého: to, nakolik přinášíme a pěstujeme vlastnosti – ovoce Ducha svatého, poukazuje na náš růst v křesťanském životě. Jsou to láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, věrnost, tichost a sebeovládání – tyto vlastnosti by se v našem životě měly viditelně projevovat a děti by to měly vidět a zakoušet.⁹⁷

---

⁹⁷ Srov. Bible – List Galatským 5, 22.

5 Průzkum

5.1 Stanovení cíle průzkumu a volba metod

V praktické části bakalářské práce se budu zabývat průzkumem. Cílem bude zjistit kde a jak se, ve městě kde žiji, děje křesťanská výchova dětí předškolního věku. Zajímá mne, jakým způsobem jsou děti vedeny v církvi, případně mimo církev a jaké jsou aktivity církve zaměřené na rodiny s malými dětmi z nevěřícího prostředí. Budu zjišťovat, zda rodiče mají informace o křesťanské výchově dětí a zda by o ni měly zájem.

Pro svůj průzkum jsem zvolila techniku dotazování a pozorování. Podstatou dotazování je kladení otázek, ať už ve formě písemné – dotazník, nebo ve formě mluvené – rozhovor. Dotazník je jednou z nejpoužívanějších výzkumných technik a je jedním z nejběžnějších nástrojů pro sběr dat pro různé typy průzkumů. Skládá se ze série otázek, jejichž cílem je získat názory a fakta od respondentů. Výhodou této techniky je, že potřebné informace získáme poměrně snadno a rychle. Obtížné může být sestavení dotazníku a jeho správné vyhodnocení. Podle Reichela mohou být výsledky dotazníku zkresleny, a to například autocenzurou některých zkoumaných osob, které usilují odpovídat s tzv. sociální žádoucností. Dotazník, podobně jako jiné vyšetřovací metody, je nutno kombinovat s ostatními metodami. Alespoň z části budu dotazník kombinovat s metodou pozorování. Pozorování je kvalitativní metoda výzkumu. Je to nejjednodušší forma průzkumu a spočívá ve sledování určitého objektu a jeho chování. Pro téma této práce jsem zvolila polostandardizované pozorování. Základem je určení cíle, předmětu pozorování. Pozorovatel si připraví záznamový arch, s předem určenými pozorovacími kategoriemi.⁹⁸

5.2 Metoda dotazování

V rámci dotazování jsem osoby, jichž se hodlám ptát - respondenty, rozdělila do dvou skupin. První cílovou skupinou dotazníkového šetření budou vedoucí několika křesťanských církví v Teplicích. Druhou cílovou skupinou budou rodiče dětí předškolního věku. Pro účely průzkumu jsem vytvořila dva dotazníky. Při jejich tvorbě jsem se řídila obecnými zásadami pro sestavování dotazníků: nejdůležitější je promyšlení a přesné určení hlavního cíle průzkumu a příprava konkrétních otázek. Dotazník by měl respondenta na první pohled upoutat, ne odradit. Měla by být zajištěna přehlednost a snadná orientace. Otázky by měly být řazeny logicky, měly by být jednoznačné, srozumitelné, stručné a správně formulované. Je potřeba se zamyslet, zda se otázkou ptáme na to, co skutečně

---

⁹⁸ Srov. REICHEL, J. (2009). *Kapitoly z metodologie sociálních výzkumů*, s. 90-123.

potřebujeme zjistit, zda otázka není příliš obecná a zda je případný výčet možných odpovědí vyčerpávající a poskytuje respondentům dostatečný prostor pro vyjádření odpovědi. V úvodu vysvětluji význam dotazníku, důvod jeho vzniku a smysl jeho vyplnění (k čemu bude prospěšný).⁹⁹

5.3 Metoda rozhovoru

Pro průzkum využiji také rozhovor (interview). Cílovou skupinou pro rozhovor budou křesťanské učitelky v křesťanské třídě mateřské školy a v církvích. Dotazování bude probíhat podle připraveného souboru otázek. Při tvorbě otázek jsem se řídila obdobnými zásadami jako při tvorbě otázek dotazníku.

5.4 Metoda pozorování

Předmětem pozorování bude hodina biblického vyučování dětí křesťanskými učiteli. Pozorování budu provádět v mateřské škole, ve třídě s křesťanskou výchovou, v několika křesťanských církvích a klubech v našem městě. Pozorování provedu formou hospitace – jako návštěvu, hostování. Účel hospitace bude studijní, s možností výměny zkušeností, poznání nových metod a forem v biblickém vyučování. Během pozorování budu provádět záznam. K tomuto účelu jsem použila jednoduchý formulář pro hospitační záznamy, který je k dispozici pro studenty učitelství pro mateřské školy na UHK a tabulku s hodnotícími kategoriemi, o kterých pojednává následující kapitola 5.5.

5.5 Kritéria hodnocení pozorování

Kritéria jsem vyvodila z kapitol teoretické části bakalářské práce. Týkají se hodnocení prostředí, uspokojování potřeb dítěte, způsobu komunikace a prosociálního klimatu ve skupině, metod a forem práce, naplňování požadavků stanovených ve Všeobecném direktoriu pro katechezi (dále jen VDK), odbornosti křesťanského učitele a spolupráce rodičů. Pro hodnocení je k dispozici pět variant – od pozitivního výroku až k negativnímu výroku, nebo je prostor pro vepsání odpovědi. Tabulka pro hodnocení je součástí příloh bakalářské práce.

1. Vhodné prostředí: hodnocení prostředí, ve kterém program probíhá, hodnotím bezpečnost prostředí, klimatické podmínky, vhodné vybavení – nábytek, pomůcky apod., uspořádání třídy. Hodnotící škála: prostředí je vyhovující - až prostředí je nevhovující.

---

⁹⁹ Srov. GAVORA, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*, s. 121 – 126.

2. Uspokojování fyzických potřeb: je uspokojována potřeba pohybu, potřeba střídání aktivity a odpočinku, respektování osobního tempa dítěte? Toto kritérium jsem si stanovila, protože kladný tělesný pocit dítěte patří k jeho základním potřebám. Hodnotící škála: ano - spíše ano - částečně - spíš ne - vůbec.
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí a pocitu sounáležitosti: toto kritérium jsem si vybrala, protože podle RVP PV je uspokojování těchto potřeb prvním a nejdůležitějším posláním mateřské školy. Hodnotící škála: ano - spíše ano - částečně - spíš ne - vůbec.
4. Způsob komunikace: ráda bych se zaměřila na to, jak se v praxi daří s dětmi komunikovat správným způsobem. Hodnotící škála: partnerský přístup a vzájemný respekt - spíš partnerský přístup – spíš mocenský přístup - mocenský přístup, vztah nadřazenosti a podřazenosti, direktivní přístup.
5. Klima ve skupině: klima souvisí s postoji a vzájemnými vztahy mezi učitelem a dětmi a mezi dětmi navzájem. Hodnotící škála: klima je bezpečné, vztahy jsou pozitivní a podpůrné - spíše pozitivní – spíše negativní - vztahy a postoje jsou negativní a ohrožující.
6. Metody a formy zohledňující rozvojové předpoklady dětí: kritériem pro hodnocení bude, zda v dětském programu byl prostor pro vlastní aktivitu, zvědavost, tvořivost, konkrétní činnosti (manipulace, experimentování, hra), byla podporována spontaneita, vlastní iniciativa, objevnost. Toto kritérium jsem si vybrala proto, že dítě získává poznatky a zkušenosti především činností, tím, že něco dělá a to, co dělá, také prožívá. Hodnotící škála: dětem je poskytnuto dostatek prostoru pro činnost - dětem je poskytnut prostor do určité míry – částečně – děti mají málo prostoru pro vlastní aktivity a činnost - dětem jsou předávány již hotové poznatky.
7. Zprostředkování biblického poselství: poté, co děti slyšely Boží slovo, mají dostatek prostoru o předané zvěsti přemýšlet? Jsou vedeny, aby hledaly a nacházely, co nám chtěl Bůh říci? Hodnotící škála: Dostatek prostoru pro hledání, nalézání a ztotožnění (zvnitřnění) biblické zvěsti - dětem je poskytnut prostor do určité míry – částečně – děti mají spíš málo prostoru - pro vlastní aktivity a činnost – děti nemají prostor, jsou jim předávány již hotové poznatky.
8. Iniciační funkce - šlo spíše o pasivní předávání biblických pravd nebo katecheze podněcovala, vedla děti k osobnímu setkání, navázání a prohlubování vztahu s Bohem? Hodnotící škála: program je zaměřen na navázání a prohlubování vztahu

- s Bohem – program je zaměřen iniciačně jen z části – program spíše není iniciačně zaměřen – děti nejsou podněcovány, biblické pravdy jsou předávány pasivně.
9. Výchovná funkce: zaměřuji se na to, zda dítě poznává - setkává se s hodnotami, poznává je, ztotožňuje se s nimi. Hodnotící škála: Dítě se setkává s hodnotami – setkává se jen částečně – spíše ne – dítě se s hodnotami během programu katecheze neseťkává.
  10. Osobní prostor pro modlitbu – kritérium vychází z požadavku vychovávat dítě k modlitbě. Hodnotící škála: děti mají dostatek času a prostoru Bohu něco říct – dětem je poskytnut prostor do určité míry – spíše ne – dítě nemá prostor pro formulování své osobní odpovědi Bohu.
  11. Využité metodické materiály.
  12. Využití pomůcek- využito přiměřené množství vhodných názorných a/nebo učebních pomůcek – nevhodné nebo žádné pomůcky
  13. Odbornost křesťanského učitele - budu zjišťovat během rozhovoru s křesťanskými učiteli (pedagogické vzdělání, kurz náboženské pedagogiky, samostudium apod.)
  14. Spolupráce rodičů: rodina je základním stavebním kamenem víry dítěte. Přítomnost rodičů na dětském programu je vždy vítaná a přínosná. Na dětském programu nebyli / byli rodiče přítomní, v jakém počtu.

III. PRAKTICKÁ ČÁST:

V praktické části jsou popsány dva průzkumy, jejich příprava, výsledky a interpretace zjištěných údajů. Jedná se o průzkum nabídky křesťanské výchovy dětí a o průzkum informovanosti rodičů. Očekávám, že mi zjištěné údaje přinesou přehled o tom, jakým způsobem se v Teplicích uskutečňuje křesťanská výchova dětí předškolního věku, zda rodiče mají informace o možnosti křesťanské výchovy pro své dítě a zda mají zájem této možnosti využít.

6 Průzkum nabídky křesťanské výchovy dětí

6.1 Stanovení výzkumného problému

Mým cílem bude zjistit, jakým způsobem se v našem městě uskutečňuje křesťanská výchova dětí předškolního věku:

- jaký program organizuje církev pro děti předškolního věku a pro rodiny s malými dětmi z řad členů církve (tedy pro ty, u kterých se předpokládá zájem), zda jsou součástí tohoto programu i biblická vyučování a zda je tento program vhodný také pro děti a rodiny z nevěřícího prostředí
- jaký program organizuje církev pro děti a rodiny z nevěřícího prostředí
- s jakým cílem je program organizován
- jakou formou program probíhá

6.2 Příprava na výzkum

V rámci průzkumu budu provádět dotazování formou dotazníku, pozorování během hospitace a rozhovor. O spolupráci jsem poprosila ředitelku mateřské školy se třídou s křesťanskou výchovou a vedoucí křesťanských církví - Církev bratrská, Českobratrská církev evangelická, Církev československá husitská, Církev bez hranic, Církev Oáza a Církev živého Boha a dětských křesťanských klubů – klub Srdíčko (při Českobratrské evangelické církvi) a klub Sedmikrásek (při Římskokatolické církvi). Ve všech případech mi bylo vyhověno. Z důvodu mé osobní víry jsem se, až na jednu výjimku, zaměřila na církve protestantské. Výběr výše jmenovaných církví vznikl po konzultaci s mými věřícími přáteli. Snahou bylo vybrat tři společenství, která mají v našem městě již mnohaletou tradici a tři společenství vzniklá relativně nedávno. Původním záměrem bylo

rozeslat dotazníky, vyplněné dotazníky si osobně vyzvednout a uskutečnit pozorování během předem domluvené hospitace a poté provést rozhovor s křesťanskými učitelkami.

Za účelem dotazování jsem vytvořila dotazník, který je určen pro vedoucí církve, případně pro vedoucí práce s dětmi. V úvodu se představuji a vysvětluji důvod šetření. Dotazník má celkem devět otázek. Před aplikací dotazníku jsem provedla pilotáž na menším počtu zkoumaných osob a několik otázek jsem přeformulovala. Dotazník je součástí příloh bakalářské práce.

Za účelem hospitace na programu křesťanské výchovy jsem si připravila záznamový arch, který je k dispozici studentům pedagogické fakulty UHK. Doplnila jsem jej o tabulku se třinácti vybranými hodnotícími kategoriemi. Tyto kategorie jsem vyvodila z teoretické části bakalářské práce, více o nich pojednávám v kapitole Kritéria hodnocení pozorování.

Pro metodu dotazování formou rozhovoru jsem si připravila soubor devíti otázek – viz. později.

6.3 Sběr a zpracování údajů

V rámci průzkumu jsem realizovala dotazníkové šetření, hospitace a rozhovory ve dvou církvích, ve dvou klubech a v mateřské škole se třídou s křesťanskou výchovou.

6.3.1 Sběr a zpracování údajů z dotazníkového šetření

Rozhovory jsem uskutečnila v těchto církvích a společenstvích: Církve bratrská (CB), Českobratrská církev evangelická (ČCE), Církve československá husitská (CČSH), Církve bez hranic (CBH), Církve Oáza (HGMI)¹⁰⁰ a Církve živého Boha (CŽB). Dotazování, až na dvě výjimky, probíhalo po telefonu. Jednotlivé odpovědi na otázky jsem tedy do dotazníku dopisovala sama. Otázky byly tohoto znění:

1. Název církve, křesťanského společenství:
2. Pořádáte nějaký program pro vaše „sborové“ děti předškolního věku?
Možnosti odpovědí: a) Ano, b) Ne, c) Příležitostně, d) Výjimečně
3. Je součástí tohoto programu biblické vyučování dětí? a), b), c), d)
4. Pořádáte nějaký program pro vaše „sborové“ rodiny s malými dětmi? a), b), c), d)
5. Je součástí tohoto programu biblické vyučování dětí? a), b), c), d)
6. Pořádáte nějaký program pro děti předškolního věku a/ nebo pro rodiny s malými dětmi z nevěřícího prostředí? a), b), c), d)

---

¹⁰⁰ zkratka z anglického názvu Holy Ghost End Time Ministries. Int.

7. Je součástí tohoto programu biblické vyučování dětí? a), b), c), d)
8. Uved'te prosím, jaké jsou Vaše cíle pro práci s dětmi:
9. Uved'te, jakou formou programy pro děti či rodiny obvykle probíhají (podtrhněte vyhovující, případně doplňte): setkání dětí probíhající souběžně se shromážděním dospělých (tzv.dětská besídka, nedělní škola apod.), setkání dětí probíhající v odlišném čase, dopolední klub, odpolední klub, společné víkendové akce, koncerty, divadlo, vánoční besídky, oslava Dne dětí, jiné:

Tabulka č.1 Získané údaje z dotazníkového šetření v církvích

Získané údaje z dotazníkového šetření v církvích						
Otázka č.1	CB	ČCE	CČSH	CBH	HGMI	CŽB
Otázka č.2	Ano	Ano	Ano	a) ano	Ano	Ano
Otázka č.3	Ano	Ano	Ano	Přílež.	Ano	Přílež.
Otázka č.4	Přílež.	Ano	Přílež.	Přílež.	Výjim.	Přílež.
Otázka č.5	Ne	Ano	Ano	Ano	Ne	Přílež.
Otázka č.6	Přílež.	a) dopol. klub c) dle příležitosti.	Přílež.	Přílež.	Přílež.	Přílež.
Otázka č.7	Ano	Ano	Ano	Ano	Výjim.	Ano
Otázka č.8	5krát: evangelium dětem, 3krát: předávání víry, pomoc navázat dětem osobní vztah s Ježíšem Kristem, 2krát: zdravé formování osobnosti, předávání křesťanské morálky, výchova budoucí generace, 1krát: znalost biblických postav a příběhů včetně praktické aplikace do života, 2krát: vytváření vztahů, přátelského a bezpečného prostředí uvnitř společenství					
Otázka č.9	6krát: setkání dětí probíhající souběžně se shromážděním dospělých, 5krát: vánoční besídky, 3krát. oslava Dne dětí a oslava narozenin, 2krát: příležitostně společné víkendové akce, 1krát: dopolední klub a oslava při křtinách dítěte					

Zpracování údajů z dotazníkového šetření:

- Ve všech šesti oslovených církvích pořádají program pro děti předškolního věku, tento program probíhá souběžně se shromážděním pro dospělé a většinou se ho dle potřeby účastní i mladší školáci nebo batolata se svými rodiči. Tento program je primárně určen pro děti členů církve nebo pro návštěvníky. Zda je tento program vhodný i pro děti z nevěřícího prostředí je předmětem hospitace. Ve čtyřech případech jsou předškoláci vyučováni biblickému poselství příležitostně.
- Program pro „sborové“ rodiny s malými dětmi funguje pravidelně v jednom případě - dopolední klub, ve čtyřech církvích mají takový program příležitostně – vánoční besídka (5krát), oslava Dne dětí (3krát), narozeninová oslava (3krát), společná víkendová akce rodin (2krát), v jednom případě pořádají výjimečné setkání s oslavou při příležitosti křtin dítěte. Součástí tohoto programu je biblické vyučování ve třech případech, v jednom případě pouze příležitostně. Myslím si, že všechny tyto programy by mohly být dobrou příležitostí k pozvání rodin s dětmi.
- Program pro rodiny z nevěřícího prostředí funguje v jednom případě pravidelně - klub pro maminky s dětmi, v ostatních případech příležitostně - pětkrát vánoční besídka, třikrát Den dětí, dvakrát společná víkendová akce rodin. Během dopoledního klubu a během vánočního programu je součástí i krátké biblické vyučování dětí.
- Pro práci s dětmi si křesťanské církve kladou tyto cíle: pětkrát bylo uvedeno nesení evangelia (dobré zprávy o Ježíši Kristu) dětem, ve třech případech šlo o předávání víry a pomoc navázat dětem osobní vztah s Ježíšem Kristem. Dvakrát bylo uvedeno zdravé formování osobnosti, předávání křesťanské morálky, výchova budoucí generace a vytváření přátelského a bezpečného prostředí uvnitř společenství. Jedenkrát znalost biblických postav a příběhů včetně praktické aplikace do života.

6.3.2 Sběr a zpracování údajů z hospitace

Osobní návštěvu s možností hospitace na některém z programů křesťanské výchovy jsem si domluvila v mateřské škole - ve třídě s křesťanskou výchovou, v Církvi Oáza, v Církvi českobratrské evangelické a v křesťanských klubech Srdíčko a Sedmikrásek. Bližší charakteristika jednotlivých církví a organizací je součástí příloh bakalářské práce.

Hospitace probíhala po předchozí domluvě. Děti byly na začátku setkání upozorněny na moji přítomnost a já jsem měla možnost se představit a krátce je pozdravit. Program jsem

pouze pozorovala a nijak jsem do něj nezasahovala. Průběžně jsem prováděla záznam do záznamového archu. Po ukončení programu jsem vyplnila tabulku s hodnotícími kritérii (tabulka je součástí příloh). Po oficiálním ukončení shromáždění jsem s přítomnými učitelkami provedla rozhovor podle předem připravených otázek. Zjišťovala jsem také, podle čeho je sestaven plán pro vyučování dětí, jaké jsou využívány metodické materiály a literatura. Ve dvou případech jsem s vedoucí pro práci s dětmi ještě vyplnila dotazník.

I. Hospitace v MŠ Šrámkova – ve třídě s křesťanskou výchovou

Hospitace v MŠ Šrámkova – ve třídě s křesťanskou výchovou proběhla během tzv. Slůvka dětem. Slůvko je hlavním bodem a vrcholem týdne, probíhá vždy v pátek dopoledne. Děje se podle ročního plánu biblického vyučování dětí. Plán sestavují učitelky v souladu se ŠVP. Program vedl farář Českobratrské církve evangelické. Celý hospitační záznam je součástí příloh bakalářské práce.

Téma: Pán Ježíš mluví v podobenstvích – O ztracené ovci, Lukášovo evangelium, 15. kapitola

Účast na programu: 20 dětí předškolního věku

Průběh a stavba programu:

- Přivítání
- Úvodní modlitba – modlí se farář a dvě děti, nakonec všichni řeknou Amen
- Zpěv dvou dětských křesťanských písní, zpěv doprovázejí pohybem
- Uvedení dětí do tématu kladením otázek, za použití obrázků oveček a pastýře
- Krátký rozhovor faráře a dětí o chovu ovcí
- Čtení z Bible – farář čte podobenství
- Vyprávění o zatoulané ovečce a pastýři, který ji hledá, děti dostávají obrázky
- Opakování – farář převypráví obsah, doplňuje detaily a zajímavostmi, ukázka obrázku z dětské Bible
- Výklad podobenství
- Ukončení – závěrečná modlitba faráře, rozloučení
- Další aktivity - pohybová hra

Reflexe: Celková délka programu (do ukončení a rozloučení s farářem) byla asi 35 minut. Program děti zaujal. Aktivně se účastnily spíše starší děti. Mladší děti převážně pozorovaly,

ke slovu se moc nedostaly. Učitelky zkušeně a citlivě zasahovaly, byly faráři „k ruce“ nebo udržovaly kázeň. Vyprávění bylo krátké, srozumitelné. Výklad příběhu se mi však zdál zbytečně stručný. Pohybová hra dobře vykompenzovala dobu, kdy děti jen seděly a poslouchaly, ale podle mého názoru nijak nepřispěla k utvrzení a prožití tématu, ba spíš naopak.

Doporučení: Obrázky oveček se dětem líbily, myslím, že mohly být využity k dalším činnostem- výtvarným, pracovním, dramatickým. Pokud si děti obrázky odnášely domů, doporučovala bych např. na zadní stranu napsat biblický verš - pro zpětnou vazbu a pro informaci rodičům.

Tabulka č.2 Hodnocení pozorování dětského programu v MŠ

Hodnocení pozorování dětského programu v MŠ	
Kritérium:	Vyhodnocení:
1. Vhodné prostředí	prostředí je vyhovující
2. Uspokojování fyzických potřeb	uspokojeny částečně
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí	uspokojeny částečně
4. Způsob komunikace	spíše mocenský a direktivní přístup
5. Klima ve skupině	spíše pozitivní
6. Metody a formy zohledňující rozvojové předpoklady dětí	děti mají spíše málo prostoru pro vlastní aktivity a činnost
7. Zprostředkování biblického poselství	děti nemají prostor pro vlastní hledání, jsou jim předávány již hotové poznatky
8. Iniciační funkce	děti nejsou podněcovány, biblické pravdy jsou předávány pasivně
9. Výchovná funkce	spíše se neseťkává s hodnotami
10. Osobní prostor pro modlitbu	spíše nemá prostor Bohu něco říci
11. Použité metodické materiály	Žádné
12. Využití pomůcek	využito přiměřené množství vhodných pomůcek
13. Spolupráce rodičů	Nehodnoceno

Shrnutí z hospitace z MŠ Šrámkova: Tzv. Slůvko dětem probíhá ve vhodném prostředí, v herně je dokonce za tímto účelem zařízen speciální „koutek“. V oblasti základních potřeb byly dodrženy podmínky pro jejich uspokojení. Komunikační způsob bych hodnotila jako spíše jako mocenský a direktivní. Klima ve třídě bych hodnotila spíše jako pozitivní. Děti měly malý nebo žádný prostor pro vlastní prožitek, iniciativu nebo aktivitu. Děti slyšely Boží slovo, ale neměly prostor pro vlastní hledání a nalézání skrytého poselství Slova. Farář vzápětí biblickou zvěst převyprávěl vlastními slovy. Vyučoval o pastýřských vlastnostech. Myslím, že děti se s příběhem neidentifikovaly. Biblické pravdy jim byly předány pasivně. Křesťanské hodnoty byly hlášány, myslím ale, že děti se s nimi spíše minuly, než setkaly. Co se týče výchovy k modlitbě, děti byly k modlitbě vyzvány a dvě z nich výzvu přijalo. Usuzuji z toho, že ačkoliv během „Slůvka“ děti mnoho prostoru pro modlitbu nemají, při jiných situacích během dne v mateřské škole jsou takto vychovávány. Během programu farář využil jako pomůcku nakopírované obrázky oveček a pastýře. Bylo to ale, zdá se, zcela dostačující. Myslím si, že program (minimálně ten, kterého jsem se účastnila) je spíše nevhodný pro děti nebo rodiny z nevěřícího prostředí. Důvodem je vysoký počet dětí, celkový způsob vedení a organizace programu a také předpoklad, že děti z křesťanské nauky už leccos znají.

II. Hospitace v Církvi Oáza

Hospitaci v církvi Oáza jsem provedla na programu pro děti, který probíhá souběžně se shromážděním pro dospělé. Program bývá označován jako „dětská služba“. V církvi Oáza není žádný závazný nebo doporučený dokument, podle kterého by byly děti vyučovány. Biblická témata zpravidla vybírají učitelky společně na tři měsíce dopředu. Do „dětské služby“ přicházejí obvykle předškoláci a mladší školáci. Horní věková hranice není přesně určena. Spodní věková hranice je dána schopností dítěte účastnit se dětského programu, nevyrušovat a přiměřeně spolupracovat.

Téma programu: Boží slovo je jako semeno. Lukášovo evangelium, 8.kapitola

Účast na programu: šest dětí ve věku čtyři až osm let.

Průběh a stavba programu:

- Přivítání. V úvodu proběhlo přivítání, učitelka (dále jen „U.“) seznamuje děti s programem setkání.

- Modlitba. U. se modlí, nejprve sama, potom modlitbu předříkává a děti opakují. Vyzívá děti: kdo se chce pomodlit sám?, modlit se nechtějí.
- Řízený rozhovor. U. klade dětem otázky na téma modlitby: Jaké jsou vaše zkušenosti s modlitbou? Modlíte se? Sami nebo s rodiči? Co je to vlastně modlitba? Starší děti odpovídají. Dle potřeby U. odpovědi doplňuje. Povzbuzuje děti k otevřenosti, sdílnosti. U. vypráví vlastní zkušenosti z osobního modlitebního života. U. povzbuzuje děti k osobnímu modlitebnímu životu.
- Zpěv. U. hraje na kytaru, společně zpívají veselou křesťanskou píseň („Haleluja šabalaba“, zpěvník Zpíváme si písničku 2).
- Biblické vyučování. Učitelka využila metodu vyprávění příběhu. Využila vhodné názorné pomůcky: pro každého semínko do dlaně, květináč se suchou tvrdou půdou a s měkkou „připravenou“ půdou. U. nakonec podobenství vykládá.
- Čtení s Bible. U. rozdává lístečky se zkratkami biblických veršů. Starší děti mají každý svou Bibli (parafrázovaný překlad Slovo na cestu), hledají verše s dopomocí, mladší si listují v Bibli. Pár dětí si tiše půjčuje plyšové hračky. Starší děti čtou biblické verše z podobenství.
- Modlitba. Všichni se drží za ruce, krátká modlitba učitelky.
- Další aktivity: Děti přecházejí ke stolku. U. vyndává materiál, následuje aktivita sázení semínek. Každý má svůj květináč, sám si bere zeminu z pytle. Jeden chlapec je pověřen, aby přinesl vodu na zalití. Úklid se staršími dětmi.
- Děti si půjčují hračky, pastelky.
- Ukončení: žádné oficiální ukončení neproběhlo. Děti si povídaly, hrály a kreslily, dokud pro ně nepřišli rodiče. Potom děti spěšně se svými rodiči odešly, ani se nestačily s učitelkou rozloučit, ani nedouklidily všechny hračky.

Reflexe: Celková délka programu byla zhruba 60 min. Program děti zaujal, až na výjimky byly soustředěné a spolupracovaly. Vyučování se mi velmi líbilo. Pro mladší děti bylo možná delší a složitější. Pomůcky byly dobře připraveny a dobře využity. Navazující aktivita byla vhodně zvolena, děti zaujala. Po celou dobu vládla příjemná atmosféra.

Doporučení: Doporučila bych dát více prostoru pro zpěv a čtení z Bible. Líbilo se mi, že učitelka použila volný překlad – Slovo na cestu, který je pro děti lépe srozumitelný. Myslím si, že by ale měla alespoň pár veršů přečíst i z například ekumenického překladu,

aby se děti učily tomuto překladu rozumět. Doporučila bych najít nějaký vhodný způsob jak „dětskou službu“ zakončit – třeba společnou písni či modlitbou i s rodiči?

Tabulka č.3 Hodnocení pozorování dětského programu v Církvi Oáza

Hodnocení pozorování dětského programu v Církvi Oáza	
Kritérium:	Vyhodnocení:
1. Vhodné prostředí	prostředí je vyhovující
2. Uspokojování fyzických potřeb	potřeby spíše uspokojeny
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí	potřeby spíše uspokojeny
4. Způsob komunikace	partnerský přístup a vzájemný respekt
5. Klima ve skupině	klima je bezpečné, vztahy jsou pozitivní a podpůrné
6. Metody a formy zohledňující rozvojové předpoklady dětí	dětem je poskytnut prostor pro činnost do určité míry
7. Zprostředkování biblického poselství	děti měly spíše málo prostoru pro vlastní hledání a nalézání
8. Iniciační funkce	program spíše není iniciačně zaměřen
9. Výchovná funkce	dítě se setkává s hodnotami částečně
10. Osobní prostor pro modlitbu	dětem je poskytnut prostor do určité míry
11. Použité metodické materiály	nebyly využity žádné metodiky
12. Využití pomůcek	využito přiměřené množství vhodných pomůcek
13. Spolupráce rodičů	na program nebyli přítomni žádní rodiče

Shrnutí z hospitace v církvi Oáza: Vyučování dětí probíhá ve vhodných prostorech. Prostory jsou vhodně zařízeny a vkusně vyzdobeny. V oblasti základních potřeb dětí byly dodrženy podmínky pro jejich uspokojení. Učitelka s dětmi komunikovala vhodně. Komunikace ze strany učitelky k dětem je založena na respektu a partnerství. Během programu spolu děti také komunikovaly jako partneři. Prosociální klima ve skupině je bezpečné. Vztahy jsou pozitivní. Dětem byl poskytnutý prostor pro práci s Biblií a čtení z Bible. Hrály si se semínky, sázely semínko, některé děti uklízely pracovní plochu. Dětem bylo zprostředkováno biblické poselství, měly však, spíše málo prostoru k hledání a nalézání významu biblické zvěsti a k osobnímu přijetí zvěsti. Učitelka chtěla využít

pozornosti a soustředění dětí a předat jim vše co se dalo. Otázka je, zda je to vždy úplně vhodné. Iniciační funkce spíše nebyla splněna, učitelka jen ukázala dětem jak se mohou modlit. Do jaké míry byly děti uváděny do vztahu s Bohem během vyprávění podobenství, výkladu podobenství a dětského čtení z Bible, to si netroufám posoudit. Šlo však spíš o předávání hotových poznatků. Výchovná funkce byla naplněna částečně, a to skrze setkání s hodnotami, které vyplývají z přístupu a z postojů učitelky vůči dětem. V biblickém příběhu se s těmito hodnotami spíše neselekaly. Učitelka učila děti modlit se tak, že po ní opakovaly prostou krátkou modlitbu. Osobně jsem se s tímto způsobem setkala poprvé. Myslím si, že může dětem účinně pomoci naučit se vhodný jazyk pro modlitbu. Děti byly velmi citlivě poučeny o důležitosti modlitby, avšak pro osobní modlitbu mohly mít více prostoru. Ale jejich ostych apod. mohl být zapříčiněn mou přítomností. Učitelka nevyužila žádné metodické materiály. Program byl dobře připraven. Programu se neúčastnili žádní rodiče. Program bych doporučila i pro děti a rodiny z nevěřícího prostředí.

III. Hospitace v Českobratrské církvi evangelické

Hospitaci v Českobratrské církvi evangelické jsem provedla v tzv. nedělní škole. To je program biblického vyučování pro děti předškolního a mladšího školního věku, který probíhá souběžně se shromážděním dospělých. Děti se společně se svými rodiči účastní začátku nedělního shromáždění v hlavním sále a poté s učitelkou odcházejí do své místnosti. Téma odpovídá ročnímu plánu vydanému Odborem pro práci s dětmi ČCE vždy na jeden školní rok. Setkání dětí v nedělní škole má jednotnou strukturu. V první části probíhá úvodní modlitba, čtení biblického verše a zpěv dětské křesťanské písně. Druhá část je volnější. Učitelky zpravidla využívají nabídku činností k danému tématu. Třetí, závěrečná část setkání, je volnější, děti se zpravidla věnují pracovním nebo výtvarným činnostem v souvislosti s probíraným tématem.

Téma programu: „Tělo“ - Církev jako tělo Kristovo. Lekce: „Oči – abychom viděli“

Účast na programu: šest dětí ve věku 3,5 – 8 let, 1 maminka jako doprovod dítěte

Průběh a stavba programu:

- Přivítání – přivítání v kruhu, úvodní modlitba učitelky (dále jen „U.“)
- Čtení z Bible – U. čte příběh o slepém Bartimeovi
- Zpěv s využitím CD přehrávače.

- Pohybová hra – U.pouští CD, v různých časových intervalech hudbu stopne a děti dle pokynů tvoří skupinky. Hra po chvíli pokračuje s vyřazeným zrakem.
- Reflexe hry. Navazuje rozhovor na téma problematiky nevidomých.
- Čtení z Bible - U. opět čte příběh o slepém Bartimeovi, děti mají zavřené oči.
- U. krátce shrnuje ponaučení z biblického příběhu.
- Modlitba učitelky. U.se ptá dětí, jestli se také chtějí modlit. Nechtějí.
- Výtvarná aktivita – společná příprava pomůcek, kreslení s vyřazeným zrakem. Vládne přátelská, pracovní, uvolněná atmosféra.
- Ukončení programu: postupné ukončování kreslení a úklid. Po chvílce přichází ze sálu jedna z maminek a na její upozornění všichni odcházejí do sálu ke společnému ukončení nedělního shromáždění.

Reflexe: Celková délka programu byla asi 60 - 70 minut. Po celou dobu vládla příjemná a přátelská atmosféra. Program byl dobře připravený, ale úvod se mi zdál krátký na to, aby se děti zklidnily a začaly se soustředit. Líbily se mi připravené aktivity. Dětský program rozhodně nebyl nudný a myslím, že by byl vhodný i pro děti z nevěřících rodin. Podle vlastních slov učitelky není hudební typ, a mě se líbilo, že hudbu a zpěv nevynechala a využila CD přehrávač. Celý hospitační záznam je součástí příloh bakalářské práce.

Doporučení: Myslím si, že některé z přítomných dětí by již mohly být vedeni k aktivnějšímu přístupu k modlitbě a zpěvu, ale chápu, že to není vůbec snadné, když na svém setkání mají cizí návštěvu.

Tabulka č.4 Hodnocení pozorování dětského programu v Českobratrské církvi evangelické

Hodnocení pozorování dětského programu v Českobratrské církvi evangelické	
Kritérium:	Vyhodnocení:
1. Vhodné prostředí	prostředí je vyhovující
2. Uspokojování fyzických potřeb	ano
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí	ano
4. Způsob komunikace	spíše partnerský přístup
5. Klima ve skupině	spíše pozitivní
6. Metody a formy zohledňující rozvojové	dětem je poskytnut prostor pro vlastní aktivity a

předpoklady dětí	činnost do určité míry
7. Zprostředkování biblického poselství	dětem je poskytnut prostor pro hledání a zvnitřnění biblické zvěsti do určité míry
8. Iniciační funkce	program spíše není iniciačně zaměřen
9. Výchovná funkce	setkává se s hodnotami částečně
10. Osobní prostor pro modlitbu	spíše nemají prostor Bohu něco říci
11. Použité metodické materiály	Odbor pro práci s dětmi ČCE, roční plán pro nedělní školu „Tělo“ – Církev jako tělo Kristovo
12. Využití pomůcek	využito přiměřené množství vhodných pomůcek
13. Spolupráce rodičů	2 maminky

Shrnutí hospitace v ČCE: Setkání nedělní školy probíhá ve vhodných prostorech. Prostory jsou vhodně zařízeny a vkusně vyzdobeny. V oblasti základních potřeb dětí byly dodrženy podmínky pro jejich uspokojení. Učitelka s dětmi komunikovala vhodně. Způsob komunikace bych hodnotila jako spíše partnerský. Klima ve skupině je spíše pozitivní, podpůrné a bezpečné. Vztahy jsou spíše pozitivní. Během programu děti vystřídaly několik činností. Při nich měly možnost na problém blíže nahlédnout a prožít jej různými způsoby. Jednotlivé činnosti se k probíranému tématu dobře vztahovaly a vzájemně se doplňovaly, avšak pro vlastní aktivitu, iniciativu a spontaneitu děti mnoho prostoru nedávaly. Dětem bylo zprostředkováno biblické poselství a zároveň měly možnost si něco vyzkoušet „na vlastní kůži“ a potom sdílet své pocity, pro zvnitřňování biblické zvěsti ale mnoho příležitostí neměly. Program byl vedený tak, že mi přišel více „zábavný“, než „iniciační“. Výchovný úkol byl z části splněn během reflexe a sdílení po úvodní aktivitě. V oblasti výchovy k modlitbě děti v podstatě neměly mnoho času a příležitostí, a když už, tak je nevyužily. Je však potřeba si uvědomit, že má přítomnost na programu mohla působit rušivě. Programu se účastnila jedna maminka jako doprovod dítěte a jedna maminka přišla upozornit, resp. pozvat děti ke společnému ukončení shromáždění v hlavním sále. Využito bylo přiměřené množství vhodných pomůcek. Program byl dobře připraven, vhodný pro předškolní a mladší školní věk, doporučila bych i pro děti z nevěřícího prostředí. Učitelka využila plán pro nedělní školu ČCE vydaný Odborem pro práci s dětmi ČCE.

IV. Hospitace v křesťanském klubu Srdíčko

Křesťanský klub Srdíčko funguje při Českobratrské církvi evangelické v Teplicích. Setkání probíhají dopoledne, jedenkrát za týden v prostorách ČCE. Navštěvují je věřící maminky

ze sboru, ale i maminky, které svoji víru otevřeně nevyznávají. Setkání příležitostně navštěvuje i pan farář. Klub vede teta S., křesťanská učitelka ze sboru, tč.na rodičovské dovolené. Podle jejích slov je klub Srdíčko „místo pro setkávání maminek, batolat a „předškoláčků“. Cílem setkávání je „sdružovat maminky, které chtějí jen tak pobýt s milými lidmi. Je to prosté, ale každá z nás ví, jak je to potřebné.“ Náplní programu je společné zpívání, tvoření, nechybí prostor pro volnou hru dětí a společné sdílení. Na závěr mívá teta S. nebo pan farář připravené krátké čtení z Bible, které má maminky provázet na cestu domů a do dalších dnů. Příležitostně teta S. při přípravě programu využívá metodiku náboženské výchovy „Aby malé bylo velké.“ Jednou z těchto příležitostí bylo i netradiční slavení svátku sv. Mikuláše, na které jsem se přišla podívat. Hospitační záznam je součástí příloh bakalářské práce.

Téma programu: Svátek sv. Mikuláše – „Mikuláš pomáhá a co má, rozdává.“

Účast na programu: 9 dětí ve věku 2 – 5 let a 7 maminek

Využité didaktické materiály: „Aby malé bylo velké“, metodika náboženské pedagogiky Společnosti France Ketta

Stavba a průběh programu:

- Přivítání v kruhu, s hudebně – pohybovou hrou
- Učitelka (dále jen „U.“) usměřňuje děti, všichni si sedají na koberec
- Uvedení do programu s využitím barevného šátku a jednoduchým popěvkem
- Pohybové a dramatické činnosti s barevným šátkem, zpěv
- Vyprávění příběhu s využitím netradičních prvků a pomůcek
- Kreativní činnosti dětí - vytváření společného obrazu z „výkladového“ materiálu
- Ztišení nad obrazem
- Modlitba učitelky
- Ukončení programu – ocenění, rituál – razítko srdíčka pro každého, pozvání k občerstvení

Reflexe: Celková délka programu byla zhruba 35 minut. Program i pomůcky byly dobře připraveny. Program byl veden citlivě. Atmosféra byla vřelá, přátelská, otevřená. Starší děti byly zaujaté, pozorně sledovaly a zapojovaly se. Pro nejmenší děti byl program možná delší, ale také to zvládly. Několik maminek bylo dojatých závěrečnou modlitbou. Byla to

velmi netradiční a moc milá „mikulášská nadílka“. Na tento typ setkání bych velmi doporučila pozvat i maminky a děti z nevěřícího prostředí.

Doporučení: Nemám žádná doporučení.

Tabulka č.5 Hodnocení pozorování dětského programu v křesťanském klubu Srdíčko

Hodnocení pozorování dětského programu v křesťanském klubu Srdíčko	
Kritérium:	Vyhodnocení:
1. Vhodné prostředí	prostředí je vyhovující
2. Uspokojování fyzických potřeb	ano
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí	ano
4. Způsob komunikace	partnerský přístup a vzájemný respekt
5. Klima ve skupině	klima je bezpečné, vztahy jsou pozitivní a podpůrné
6. Metody a formy zohledňující rozvojové předpoklady dětí	dětem je poskytnuto dostatek prostoru pro činnost
7. Zprostředkování biblického poselství	vzhledem k odlišnosti programu neumím toto vyhodnotit
8. Iniciační funkce	program je iniciačně zaměřen jen z části
9. Výchovná funkce	dítě se setkává s hodnotami
10. Osobní prostor pro modlitbu	dětem je poskytnut prostor do určité míry
11. Použité metodické materiály	„Aby malé bylo velké“
12. Využití pomůcek	využito přiměřené množství vhodných pomůcek
13. Spolupráce rodičů	Ano

Shrnutí z hospitace v klubu Srdíčko: Program probíhal ve vhodných prostorách. V oblasti základních potřeb dětí byly dodrženy podmínky pro jejich uspokojení. Komunikace ve skupině byla partnerská, respektující. Klima ve skupině bylo bezpečné, podpůrné. Během programu měly děti prostor pro aktivitu, tvořivost, hru, manipulaci. Děti se nesetkaly přímo s Božím slovem, ale věřím, že Slovo k nim promlouvalo „nepřímo“. V každém případě byla rozvíjena jejich citlivost a otevřenost. Děti se setkaly s křesťanskými hodnotami, a to myslím velmi vhodným a citlivým způsobem. Během programu zazněla

pouze jedna krátká modlitba, a to z úst (ze srdce) učitelky, ale myslím si, že výchova dětí k modlitbě zde, tímto citlivým způsobem, úspěšně proběhla. Program byl připraven podle metodiky náboženské výchovy „Aby malé bylo velké“. Vhodně a dostatečně byly využity netradiční pomůcky a rekvizity. Programu se aktivně účastnilo i sedm maminek. Spolupráce byla dobrá. Program bych velmi doporučila i pro děti a rodiny z nevěřícího prostředí.

V. Hospitace v křesťanském klubu Sedmikrásek

Křesťanský klub Sedmikrásek se koná jednou týdně v dopoledních hodinách na faře Církve římskokatolické. Klub vede jedna věřící maminka, povoláním učitelka v mateřské škole, tč.na rodičovské dovolené. Klub se údajně potýká s nízkou účastí. Průměrně se scházejí tři až čtyři maminky s dětmi. Příležitostně přijme pozvání několik maminek z nevěřícího prostředí, ale jejich docházení není pravidelné. Podle slov učitelky, tety B., je klub dobrou příležitostí k pozvání maminek z věřících i nevěřících: „Myslím, že maminky na rodičovské dovolené se potřebují scházet, sdílet a vzájemně podporovat a mohou být myslím více citlivé a otevřené pro vnímání Božího slova než tomu bude za nějaký čas, až se vrátí do zaměstnání a děti začnou chodit do školky.“ Návštěvu v klubu jsem si domluvila záměrně na program s tématem: Slavnost všech svatých.

Téma programu. Slavnost všech svatých

Účast na programu: 6 dětí ve věku 2 – 6 let, 4 maminky

Metodický materiál: Metodika náboženské výchovy pro 1.třídou ZŠ

Průběh a stavba programu:

- Přivítání: rituál - vítání v kruhu, písni s pohybem
- Uvedení do tématu: v sedě na koberci, po kruhu putuje zvoneček, každý si zazvoní a představí se
- Vyprávění učitelky (dále jen „U.“) o jménech našich, o jménech svatých a o odkazu světců
- Po kruhu putuje košíček s obrázky světců, každý si může vzít
- Aktivita s obrázky, sestavování společného obrazu Božího srdce
- Zklidnění u společného obrazu, zapálení svíce
- Společný zpěv křesťanské písničky pro děti

- Ukončení programu: U. krátce děkuje v modlitbě. Pozvání k občerstvení.

Reflexe: Program byl velmi dobře připraven. Líbí se mi způsob, jak jsou děti vedeni k úctě a ke vztahu k světcům. Já osobně jsem takto vychovávána nebyla a jako křesťanská učitelka takto děti nevyučuji, ale plně to respektuji. Učitelka využívala různé pomůcky na dokreslení příběhu. Děti měly možnost se zapojit a aktivně se podílet na tvorbě programu. Program bych doporučila i pro nevěřící maminky.

Doporučení: Nemám žádné připomínky. Jediné, co bych doporučila, v zájmu zvýšení návštěvnosti klubu, je vyrobit a rozdat jednoduché letáčky. O této možnosti jsme na setkání s maminkami krátce promluvily. Celý hospitační záznam je součástí příloh bakalářské práce.

Tabulka č.6 Hodnocení pozorování dětského programu v křesťanském klubu Sedmikrásek

Hodnocení pozorování dětského programu v křesťanském klubu Sedmikrásek	
Kritérium:	Vyhodnocení:
1. Vhodné prostředí	prostředí je vyhovující
2. Uspokojování fyzických potřeb	ano
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí	ano
4. Způsob komunikace	spíš partnerský přístup
5. Klima ve skupině	klima je bezpečné, vztahy jsou pozitivní a podpůrné
6. Metody a formy zohledňující rozvojové předpoklady dětí	dětem je poskytnuto dostatek prostoru pro činnost
7. Zprostředkování biblického poselství	dostatek prostoru pro hledání, nalézání a ztotožnění (zvnitřnění) biblické zvěsti
8. Iniciační funkce	program je zaměřen na navázání a prohlubování vztahu s Bohem
9. Výchovná funkce	děti se setkaly s hodnotami
10. Osobní prostor pro modlitbu	prostor do určité míry
11. Použité metodické materiály	Metodika náboženské výchovy pro 1. třídu ZŠ
12. Využití pomůcek	využito přiměřené množství vhodných pomůcek
13. Spolupráce rodičů	přítomny 4 maminky, spolupráce dobrá

Shrnutí hospitace v klubu Sedmikrásek: Klub probíhá ve vhodně vybavených a upravených prostorech. V oblasti základních potřeb dětí byly dodrženy podmínky pro jejich uspokojení. Komunikaci učitelky hodnotím jako spíše partnerskou, vzájemně respektující. Prosociální klima ve skupině bylo pozitivní, bezpečné. Dětem bylo poskytnuto dostatek prostoru pro činnosti, pro hru, vlastní aktivitu a iniciativu. Učitelka z Bible nečetla, ale poselství o Boží lásce bylo zřetelně zprostředkováno. Děti byly pozvány k osobnímu setkání s Bohem. V rámci vyprávění o životě a odkazu světců se děti setkaly s křesťanskými hodnotami. Modlitba zazněla jen na závěr programu, její „načasování“ bylo správné, děti byly ztišené, soustředěné a věřím, že na ně pozitivně působila nejen přítomná atmosféra důvěry, otevřenosti a vděčnosti. Celý hospitační záznam je součástí příloh bakalářské práce. Program bych doporučila i pro děti a rodiny z nevěřícího prostředí.

6.3.3 Sběr a zpracování údajů z rozhovorů

V rámci tzv. průzkumu nabídky jsem uskutečnila rozhovor s křesťanskými učitelkami v mateřské škole, ve dvou církvích a ve dvou klubech. Rozhovory následovaly po hospitaci. Zjišťovala jsem, jakou mají učitelky motivaci pro svou práci, zda mají pedagogické či teologické vzdělání, jaká je jejich praxe a v čem spatřují smysl a cíl své práce. Rozhovor jsem provedla celkem s osmi křesťanskými učitelkami podle předem připravených otázek. Přesné znění rozhovorů je, z důvodu značného rozsahu, součástí příloh.

I. Rozhovor v mateřské škole

Rozhovor v mateřské škole jsem vedla s dvěma učitelkami. Ukázalo se, že obě učitelky jsou zkušené a jejich motivace pro práci je velká. Obě učitelky jsou rády za možnost pracovat v křesťanské třídě. Mají pedagogickou praxi – šest a patnáct let. Mají zkušenosti s křesťanskou výchovou dětí ve školce i v církvi. V rámci dalšího vzdělávání jedna z učitelek absolvovala kurz v Odboru pro práci s dětmi Církve bratrské „Tim 2,2“. Obě učitelky jsou aktivními členkami církve. Podle mého názoru splňují očekávání a požadavky pro práci kterou vykonávají. Podrobný záznam o rozhovoru je součástí příloh.

II. Rozhovor v Církví Oáza

Rozhovor jsem vedla se dvěma křesťanskými učitelkami. Obě dvě pracují s dětmi v církvi asi tři roky. Jejich profese jsou vychovatelka ve školní družině a zdravotní sestra. Při své práci se řídí pokyny a radami vedoucí pro práci s dětmi, metodické materiály používají spíš výjimečně. Pro svou práci se cítí být povolány Bohem. Věří, že je možné, aby i malé děti poznaly Boha. Podrobný záznam o rozhovoru je součástí příloh.

III. Rozhovor v Českobratrské církvi evangelické

Ve sboru mají v současné době čtyři křesťanské učitelky. Rozhovor jsem provedla se třemi z nich podle připraveného souboru otázek. Dvě učitelky mají již značné zkušenosti ve vyučování dětí (patnáct a dvacet let), jedna začala pracovat s dětmi před čtyřmi lety a podle svých slov se od kolegyň učí. Spojuje je silná vnitřní motivace a touha předávat Boží poselství dětem. Nemají pedagogické ani teologické vzdělání. Za svůj cíl si kladou spasení dětí. Jedna z učitelek, která je právě na rodičovské dovolené, vede také dopolední klub Srdíčko.

IV. Rozhovor s učitelkou v křesťanském klubu Sedmikrásek

Z rozhovoru vyplynulo, že první motivací pro práci byla touha vytvořit prostor, kde by se maminky s dětmi cítily dobře, kde by se mohly vzájemně povzbuzovat a posilovat. A také, kde by mohly své děti vhodnou formou učit základům víry. Rovněž to mělo být místo, kam lze pozvat své nevěřící kamarádky. Tak, asi před pěti lety, vznikl klub Sedmikrásek a začala práce s maminkami a s dětmi. Vedoucí klubu je svou profesí učitelka v mateřské škole, tč.na rodičovské dovolené. Má střední pedagogickou školu, žádné teologické vzdělání nemá. Cílem její práce je pomoci maminkám i dětem napojit se na Boha a zůstat v jeho blízkosti.

6.4 Interpretace údajů

Zjistila jsem, že křesťanská výchova dětí probíhá v Teplicích v Mateřské škole Šrámkova, ve třídě s křesťanskou výchovou. Asi třetina dětí z této třídy pochází z věřících rodin, ostatní děti jsou z rodin, které otevřeně víru nevyznávají, ale křesťanská výchova jim nevadí. Na třídě pracují dvě zkušené věřící učitelky, obě jsou též aktivními členkami církve. Mají střední pedagogické vzdělání, jedna učitelka absolvovala kurz pro práci s dětmi v církvi (Odbor pro práci s dětmi Církve bratrské „Tim 2,2“). Podle mého názoru obě učitelky splňují očekávání a požadavky na práci, kterou vykonávají. Děti jsou zde

vychovávají v duchu křesťanských hodnot, využíváno bývá nejrůznějších situací během dne. Jednou za týden zde probíhá biblické vyučování dětí přiměřené věku, formou tzv. Slůvka dětem. Vyučování zajišťuje v rámci ekumenické spolupráce zejména farář Českobratrské církve evangelické a farář Církve adventistů sedmého dne. Tito faráři a pracovníci mají teologické vzdělání a mnohaleté zkušenosti v práci s dětmi a s mládeží. Slůvko dětem přináší náboženský obsah výchovy. Děje se podle ročního plánu, který sestavují učitelky v souladu se ŠVP. Zdrojem pro vyučování dětí je Bible. Cílem je seznamovat děti s některými biblickými příběhy a postavami a na nich ilustrovat Boží lásku a zájem o každého člověka. Byla jsem přítomna na jednom Slůvku dětem. Na základě kritérií, podle kterých jsem program hodnotila, jsem došla k závěru, že program spíše nesplňoval požadavky na biblické vyučování dětí předškolního věku. Program, minimálně ten, který jsem shlédla, je podle mého názoru spíše nevhodný pro pozvání dětí či rodin z nevěřícího prostředí. Důvodem je vysoký počet dětí, celkový způsob vedení a organizace programu a také, myslím si, předpoklad, že děti již z křesťanské nauky leccos znají.

Křesťanská výchova se uskutečňuje v Teplicích také v rámci dopoledních klubů pro rodiče a děti. Podle mých informací fungují ve městě dva takové kluby – křesťanský klub Srdíčko při Českobratrské církvi evangelické a křesťanský klub Sedmikrásek při Církvi římskokatolické. Jedná se o aktivity, které jsou nabízeny i pro rodiče s dětmi z nevěřícího prostředí. Každý z klubů vede členka církve, maminka na rodičovské dovolené, jedna z maminek se středním pedagogickým vzděláním. Program je určen zejména pro maminky s nejmenšími dětmi. Z rozhovorů s učitelkami vyplynulo, že klub má být zejména místem vzájemného sdílení, podpory v rodičovství a povzbuzení ve víře. Součástí klubu je i program pro děti s hudebními, pohybovými, výtvarnými a pracovními činnostmi. V klubech se do určité míry děje i krátké biblické vyučování, v klubu Srdíčko je zaměřené převážně na maminky, v klubu Sedmikrásek na děti. V rámci hospitace jsem byla přítomna na programu v obou klubech, program byl vhodný i pro maminky s dětmi z nevěřícího prostředí.

V Teplicích je celkem asi devět křesťanských církví a několik menších křesťanských společenství. Z důvodu mé osobní víry jsem se zaměřila na církve protestantské. Spolupracovala jsem se šesti církvemi. Během dotazníkového šetření jsem zjistila, že v každé z oslovených církví se uskutečňuje křesťanská výchova během pravidelného setkávání dětí v době nedělního shromáždění. Součástí tohoto dětského programu je

biblické vyučování. Ve čtyřech ze šesti oslovených církví se toto vyučování děje systematicky, ve zbývajících dvou církvích nepravidelně či nesystematicky. V rámci hospitace jsem se účastnila tohoto dětského programu v Českobratrské církvi evangelické a v Církvi Oáza, v obou případech mohu program doporučit i dětem a rodičům s dětmi z nevěřícího prostředí. Zjistila jsem, že oslovené církve pořádají také programy pro rodiny s dětmi, které jsou součástí společenství. Je to například oslava Dne dětí, vánoční besídka či víkendové akce rodin. Součástí těchto programů bývá do určité míry i biblické vyučování. Na tyto akce, které církev organizuje, je možné a vhodné pozvat i děti a rodiny z nevěřícího prostředí.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že pro práci s dětmi si křesťanské církve kladou tyto cíle: nesení evangelia - dobré zprávy o Ježíši Kristu dětem, pomoc navázat dětem osobní vztah s Ježíšem Kristem, předávání křesťanské víry, zdravé formování osobnosti, předávání křesťanské morálky, výchova budoucí generace, znalost biblických postav a příběhů včetně praktické aplikace do života, vytváření přátelského a bezpečného prostředí uvnitř společenství.

Během osobních rozhovorů s křesťanskými učitelkami v církvi jsem zjistila, že to jsou ženy, jak se říká, na správném místě. Až na výjimky nemají pedagogické či teologické vzdělání. Jsou silně motivovány vírou v Boží poslání a láskou k dětem. Za své si vzaly Ježíšova slova: „Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, vždyť takových je království Boží.“¹⁰¹

---

¹⁰¹ Bible, Lukášovo evangelium 10, 16.

7 Průzkum informovanosti rodičů

7.1 Stanovení výzkumného problému

Mým cílem bude zjistit, zda rodiče mají informace o možnostech křesťanské výchovy dětí v našem městě, zda by chtěli získat více informací a případně tuto nabídku využít.

7.2 Příprava na výzkum

V rámci výzkumu budu provádět dotazování formou dotazníku. Vytvořila jsem dotazník, který má čtyři otázky. Před samotnou aplikací jsem provedla pilotáž na menším počtu zkoumaných osob. Formulář dotazníku je součástí příloh bakalářské práce. Uvažovala jsem, jakým způsobem mám provést výběr výzkumného vzorku. Vycházela jsem z toho, že se chci dozvědět něco od lidí, resp. maminek, které mají děti ve věku zhruba dva až pět let, protože se domnívám, že právě v tomto věku rodiče nejčastěji vyhledávají nejrozličnější volnočasové a vzdělávací nabídky pro své děti a také uvažují o volbě a umístění dítěte do miniškolky nebo do mateřské školy. Mým úmyslem je oslovit zejména maminky, které navštěvují dětská centra, sdružují se v různých klubech a skupinách, sledují moderní trendy ve výchově a péči o dítě a vzájemně si více předávají kontakty, dojmy a zkušenosti. Chtěla bych se dozvědět, zda je předmětem jejich zájmu i křesťanská výchova. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla provést dotazníkové šetření v rodinném centru ve středu města. Dalším místem bude miniškolka kterou provozuji, a to proto, že uvažuji o založení křesťanského klubu při miniškolce a názor rodičů je pro mne proto velmi důležitý. To je také důvod, proč jsem právě zde rozdala co nejvíce dotazníků. Vzhledem k tomu, že bych ráda oslovila maminky z různých sociálních prostředí, rozhodla jsem se i pro průzkum venku na ulici, a to záměrně v lokalitě, kde žije více rodin s nižším sociálním statutem.

7.3 Sběr a zpracování údajů

S průzkumem jsem začala v miniškolce. Dotazníky jsem rozdávala průběžně při nejrozličnějších příležitostech a setkáních. Při osobním předávání dotazníku jsem respondenty - maminky poprosila, zda by mi mohli na zadní stranu poznamenat, jestli vyznávají křesťanskou víru či nikoliv. Rozdala jsem celkem čtyřicet dotazníků, návratnost byla stoprocentní. Další část průzkumu jsem provedla v jednom z rodinných center v našem městě. Nejprve jsem telefonicky kontaktovala provozovatele a poprosila jsem o svolení rozdat dotazníky. Oslovila jsem všechny přítomné rodiče a rozdala jsem dvacet dva dotazníků. Na dotazníky jsem počkala u kávy. Vrátilo se mi devatenáct vyplněných dotazníků (návratnost osmdesát šest procent). Průzkum venku na ulici jsem provedla jako poslední. Rozhodla jsem se, že oslovím prvních čtyřicet maminek, které potkám. Učinila

jsem tak, ale pouze patnáct z nich bylo ochotných spolupracovat (účasť na šetření třicet osm procent). Venku na ulici šetření probíhalo formou osobního dotazování. Jednotlivé otázky jsem pomalu předčítala a odpovědi maminek jsem sama zaznamenávala. Na začátku šetření v rodinném centru a venku na ulici jsem si u respondentů pro jistotu ověřila místo trvalého pobytu.

Tabulka č.7 Získané údaje z dotazníkového šetření mezi rodiči

Získané údaje z dotazníkového šetření mezi rodiči						
Celkem respondentů: 74		Miniškola 40 resp.	Rod. centr. 19 resp.	Venku 15 resp.	Celkem odpovědí	Přepočet na procenta
Otázka č.1) Máte nějaké informace o křesťanské výchově v našem městě?	a) ano	2	-	-	2	2,7%
	b) málo	7	-	1	8	10,8%
	c) ne	31	19	14	64	86,5%
Otázka č.2) Uvažoval(a) jste již někdy o křesťanské výchově?	a) ano	3	-	-	3	4%
	b) ne	23	16	10	49	66,2%
	c) spíš ano	5	-	-	5	6,8%
	d) spíš ne	6	1	3	10	13,5%
	e) nevím	3	2	2	7	9,5%
Otázka č.3 Měl(a) byste zájem dozvědět se více informací k tomuto tématu?	a) ano	26	6	4	36	48,6%
	b) ne	2	8	6	16	21,6%
	c) možná	12	5	4	21	28,4%
	d) nevím	-	-	1	1	1,4%
Otázka č.4 Měl(a) byste zájem nezávazně navštívit program křesťanské výchovy dětí?	a) ano	11	4	1	16	21,6%
	b) ne	2	7	6	15	20,3%
	c) možná	23	4	6	33	44,6%
	d) nevím	4	4	2	10	13,5%

Zpracování údajů z dotazníkového šetření mezi rodiči¹⁰²:

a) zjištěné údaje z celkového počtu všech 74 dotazovaných:

- O křesťanské výchově již uvažovali 4% rodičů, spíše uvažovalo 7%. Ostatní rodiče volili odpověď „ne“ (66%), „spíše ne“ (4%) nebo „nevím“ (10 %).
- O možnosti křesťanské výchovy dětí v našem městě mají informace 3% rodičů, 11% má částečné informace, ostatní informace nemají.
- Zájem o více informací z této oblasti má 49 % rodičů, možná později by se chtělo dozvědět více informací 29%. Ostatní zvolili „ne“ (22%) nebo „nevím“ (1%).
- Zájem o ukázkou křesťanské výchovy dětí by mělo 22% rodičů, možná později 45%. Ostatní volili „ne“ (20 %) nebo „nevím“ (14%).

b) zjištěné údaje podle místa výzkumu:

- Miniškolka: o křesťanské výchově dětí již někdy uvažovalo 8% rodičů a spíše uvažovalo 7% rodičů. Ostatní neuvažovali (58%), spíše neuvažovali (15%), nebo neví (8%). Informace má 5% rodičů, částečně je informováno 18%, ostatní informace nemají. Zájem dozvědět se více by mělo 65% rodičů, možná někdy později 26%, zájem nemá 5% rodičů. Program křesťanské výchovy pro děti by mělo zájem navštívit 28%, možná později 58%. Zájem nemá 5% rodičů, ostatní neví.
- V rodinném centru o křesťanské výchově dětí zatím neuvažovali žádní rodiče, nikdo z nich nemá informace. 32% by o informace zájem mělo, 26% možná později, zájem nemá 42% rodičů. Program křesťanské výchovy pro děti by mělo zájem navštívit 21% rodičů, dalších 21% možná později. 37% zájem nemá, ostatní neví.
- Z šetření mezi rodiči venku na ulici vyplynulo, že nikdo z nich dosud neuvažoval o křesťanské výchově a ani nemá žádné informace. 27% rodičů by mělo zájem o informace a dalších 27% rodičů možná později. Program křesťanské výchovy dětí by mělo zájem navštívit 7% rodičů, 40% možná později, zájem nemá 40%, ostatní neví.

---

¹⁰² jednotlivé údaje jsou přepočítané na procenta, pro snadnější orientaci v procentuálních údajích jsem čísla zaokrouhlila

c) porovnání vybraných údajů podle místa výzkumu za účelem zjištění informovanosti rodičů:

- Miniškolka: informace má 5% rodičů, tj. 2 ze 40, částečné informace má necelých 18% rodičů, tj. 7 ze 40.
- Rodinné centrum: žádní rodiče nemají informace.
- Náhodný výběr venku na ulici: pouze částečné informace má necelých 7% rodičů, tj. 1 z 15.

d) porovnání vybraných údajů podle místa výzkumu za účelem zjištění zájmu o nové nebo další informace:

- Miniškolka: zájem má 65% rodičů, tj. 26 ze 40 a možná později by mělo zájem 30%, tj. 12 ze 40.
- Rodinné centrum: zájem má necelých 32% rodičů, tj. 6 z 19 a možná později by mělo zájem 26%, tj. 5 z 19.
- Náhodný výběr venku na ulici: zájem má necelých 27% rodičů, tj. 4 z 15 a možná později by zájem mělo také necelých 27%.

e) porovnání vybraných údajů podle místa výzkumu za účelem zjištění zájmu nezávazně navštívit program křesťanské výchovy dětí:

- Miniškolka: zájem by mělo necelých 28% rodičů, tj. 11 ze 40 a možná později 58%, tj. 23 ze 40.
- Rodinné centrum: zájem by mělo 21% rodičů, tj. 4 z 19 a možná později také 21%.
- Náhodný výzkum na ulici: zájem by mělo 7% rodičů, tj. 1 z 15 a možná později 40%, tj. 6 z 15.

7.4 Interpretace údajů

Z šetření vyplynulo, že pouze 2,7% dotázaných rodičů má informace o možnostech křesťanské výchovy dětí v Teplicích, 10,8% má informace částečné. Toto zjištění mě překvapilo. Domnívala jsem se, že otázka křesťanské výchovy je více v povědomí rodičů. Myslím, že je důležité se tímto zjištěním zabývat a učinit opatření. U dětských doktorů, v poradnách, v herničkách atd. se to hemží nabídkami výuky angličtiny, hudebních kroužků, dětské kosmetiky a potravinových doplňků ... Proč nepřidat i letáčky o křesťanské výchově? Věřme, že některé „hledající“ rodiče by to mohlo oslovit. Můj předpoklad, že maminky, které se scházejí v rodinném centru, budou mít spíš více

informací než maminky, které se takto nescházejí, se nepotvrdil. Ani zájem o získání informací nijak významně nepřevýšil zájem rodičů dotázaných venku na ulici.

Zájem získat více informací by mělo celkem 48,6% rodičů, možná později by mělo o informace zájem 28,4% rodičů. Zájem rodičů z miniškolky vysoce přesáhl zájem ostatních rodičů (72% ze všech dotázaných). Domnívám se, že do určité míry to může být proto, že rodiče mne osobně znají a vědí, že jsem křesťanka. Zdá se, že zkušenosti z osobních vztahů mohou mít značný vliv na utváření postojů ke křesťanské výchově.

O nezávaznou návštěvu programu křesťanské výchovy dětí by mělo celkem 21,6% rodičů a možná později 44,6% rodičů. Toto zjištění mě mile překvapilo. Jistě stojí za zamyšlení, jakým způsobem rodiče oslovit a co konkrétně jim nabídnout.

Porovnáme-li jednotlivá místa výzkumu, nejvyšší informovanost mezi rodiči a zájem o informace i o ukázkou mají rodiče z miniškolky Rybička, kterou provozují. To je pro mne velmi podnětné a motivující v otázce zřízení křesťanského klubu pro rodiče s dětmi.

IV. ZÁVĚR

Předmětem teoretické části bakalářské práce je dítě předškolního věku, výchova dítěte v rodině a v mateřské škole, křesťanská výchova a příprava na průzkum. Na základě psychologických a pedagogických poznatků bylo vyzdvihnuto pojetí dítěte jako osobnosti, která je na své životní cestě, a která má své potřeby. Rodina byla uznána jako nejvlastnější životní prostředí dítěte a mateřská škola jako vhodný a žádoucí doplněk výchovy rodinné. Na základě odborné literatury jsem se lehce dotkla i biblického pohledu na výchovu. Zamyšlení nad výchovnými styly přineslo nové impulsy pro nás, ať už jako pro rodiče, nebo jako pro učitele. Kapitola o výchově a vzdělávání v mateřské škole pojednává o potřebách dítěte. Ukázalo se, že uspokojené základní potřeby jsou podmínkou toho, aby se dítě cítilo tělesně, psychicky i sociálně v pohodě a tím vlastně i podmínkou veškerého učení. Na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a podle odborné publikace od autorů Svobodová a kol. jsem vypracovala oddíl o vhodných formách a metodách práce v mateřské škole a o cílech a požadavcích na předškolní vzdělávání. Zmínila jsem se i o významném aspektu současné mateřské školy – partnerstvím mezi rodinou a školou.

Ústředním tématem celé práce je křesťanská výchova. Na základě studia autorů Hercikové, Habenichtové, Ponsardové a Ismaele byl objasněn termín křesťanské výchovy a nahlédnut její význam v celkovém rozvoji osobnosti dítěte. Vysvětleny byly její podmínky a cíle. Tím byl splněn záměr teoretické části. Došla jsem k poznání, že výchova, víra a vzdělávání by měly být neodlučitelné složky veškerého působení na dítě. Dítě by se s nimi mělo setkávat přirozeně a každodenně v nejrůznějších situacích svého života. Znovu se potvrdilo, že základy jsou kladeny v rodině, a to již od nejútlejšího věku. Rodiče jsou prvními vychovateli ve víře a svým chováním a svými postoji ovlivňují dítě mnohdy více, než si uvědomujeme. Je žádoucí, aby na křesťanskou výchovu dítěte v rodině navázalo i společenství církve a mateřská škola. Shledala jsem, že tzv. církevní mateřské školy počítají s přirozeným náboženským rozměrem každého člověka, a že, podle Cavallettiové (Katecheze dobrého pastýře), uspokojení „náboženské potřeby“ má pozitivní vliv na vývoj osobnosti ve všech jejích rovinách. V neposlední řadě jsem pozornost věnovala také osobnosti křesťanského pedagoga.

V závěru teoretické části jsem se věnovala přípravě na průzkum, stanovila cíl a volila výzkumné metody – dotazování, rozhovor a pozorování během hospitace. Z teoretické části bakalářské práce jsem vyvodila kritéria hodnocení při pozorování. V teoretické části

zdaleka nebylo postihnuto vše, podrobnější studium by však pravděpodobně svým rozsahem vydalo na další bakalářskou práci. Mé očekávání bylo splněno.

Praktická část se zabývá průzkumem. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem se v Teplicích uskutečňuje křesťanská výchova dětí předškolního věku, zda rodiče mají informace o této možnosti a zda by měly zájem možnosti křesťanské výchovy pro své dítě využít. Zjistila jsem, že vedle církví a křesťanských společenství se křesťanská výchova dětí v Teplicích se uskutečňuje i v Mateřské škole Šrámkova – ve třídě s křesťanskou výchovou a ve dvou křesťanských klubech pro rodiče s dětmi. V mateřské škole křesťanská výchova prolíná celým dnem a všemi činnostmi. Děti jsou zde vychovávány v duchu křesťanských hodnot, využíváno bývá nejrůznějších situací během dne. Jednou za týden zde probíhá biblické vyučování dětí přiměřené věku, formou tzv. Slůvka dětem. Křesťanský klub Srdíčko funguje při Českobratrské církvi evangelické a křesťanský klub Sedmikrásek při Církvi římskokatolické. Jedná se o aktivity, které jsou nabízeny i pro rodiče s dětmi z nevěřícího prostředí. Z rozhovorů s učitelkami vyplynulo, že klub má být zejména místem vzájemného sdílení, podpory v rodičovství a povzbuzení ve víře. Součástí programu je i krátké biblické vyučování. V rámci církve jsou organizována pravidelná nedělní setkání s biblickým vyučováním pro děti, která jsou vhodná i pro děti z nevěřícího prostředí. Příležitostně se pořádá program pro rodiny s dětmi i z nevěřícího prostředí, například vánoční besídka, oslava Dne dětí a podobně. Jsem si vědoma určitého omezení a nedostatku v tom, že při průzkumu nabídky křesťanské výchovy dětí jsem se zaměřila pouze na některé církve a hodnocení jsem prováděla na základě pouze jedné návštěvy dětského programu. Přesto mi provedené šetření přineslo určitý přehled v oblasti křesťanské výchovy dětí, pro mé potřeby jistě dostačující.

Dotazníkového šetření se účastnilo sedmdesát čtyři rodičů. Šetření odhalilo, že informovanost o možnosti křesťanské výchovy v Teplicích je velmi nízká. Výsledky ukazují, kam je potřeba směřovat úsilí vedoucí ke zvýšení informovanosti. Způsob řešení tohoto problému by mohl být námětem pro další práci. Mnoho mladých rodičů v mém okolí se zajímá o různé vzdělávací nabídky pro své dítě, proč jim nenabídnout i možnost křesťanské výchovy? Zdrojem pro prezentaci myšlenky křesťanské výchovy dětí by, věřím, mohla být teoretická východiska z první části mé bakalářské práce. Z průzkumu také vyplynulo, že téměř čtvrtina dotázaných rodičů by měla zájem přijít se nezávazně podívat na program křesťanské výchovy dětí, téměř tři čtvrtě rodičů by mělo zájem někdy

později. Výsledky šetření pro mne mají velkou hodnotu a jsou cenným podnětem pro další směřování v mé profesi.

Závěrem bych shrnula, že veškeré teoretické studium i praktický výzkum pro mne bylo přínosné, obohacující a zdrojem inspirace pro mou vlastní práci s dětmi.

V. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bible, Český ekumenický překlad.* Vyd.11. Praha: Česká biblická společnost, 2005. ISBN 80-85810-37-9.
- EAGER, George, B. *Jak přivádět děti ke Kristu.* Praha: Samuel, 2003. ISBN 80-239-0735-2.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- GRÚN, Anselm; ROGGE, Jan – Uwe. *Když se děti ptají na Boha.* Vyd.1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0314-4.
- HABENICHTOVÁ, Donna. *Ukaž mi cestu. Jak pomoci svým dětem najít vztah k Bohu.* Praha: Maranatha o.s., 2010. ISBN 978-80-87265-00-0.
- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.
- HERCIKOVÁ, Pavla, E. *Křesťanská výchova dětí.* Praha: Pastorační středisko při arcibiskupství pražském, 2001.
- JUNGOVÁ, Manuela. *Bůh má všechny děti rád. Příručka pro práci s dětmi v církvi.* Praha: Odbor pro práci s dětmi v církvi bratrské. 1999.
- KAFOMET pro mateřské školy, ŘŠ-002.1.* Stařeč: Infra s.r.o., 2005.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské.* Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.
- KOPŘIVA, Pavel; NOVÁČKOVÁ, Jana; NEVOLOVÁ, Dobromila; KOPŘIVOVÁ, Tatiana. *Respektovat a být respektován.* Kroměříž: Spirála, 2006. ISBN 80-901873-7-4.
- Křesťanská výchova v rodině.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* Vyd. 6. Praha: Portál, 2013, vyd.6. ISBN 978-80-262-0519-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte.* Dotisk 10. Praha: Grada, 2016, Dotisk 10. ISBN 978-80-247-0870-6.
- MONTESORIOVÁ, Maria. *Tajuplné dětství.* Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-382-0.
- PACNER, Stanislav; HERCIKOVÁ, Pavla Edita; MACKERLE, Adam. *Podněty starozákonní literatury pro výchovu a formaci.* Vyd.1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2011. ISBN 978-80-244-2910-6.

PONSARDOVÁ, Christine. *Víra v rodině*. Kostelní Vydří, 2008. ISBN 978-80-7195-184-1.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2013, vyd.7. ISBN 978-80-262-0403-9.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-24-3006-6.

ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Spirituální výchova v rodině*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6.

SMALE, Ian. *Děti a církve – Jak neztratit mladou generaci*. Vyd. 1. Praha: Samuel, 2005. ISBN 80-86849-12-0.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

MAŇÁKOVÁ, Zdeňka. Jaké jsou české církevní školy? *Informatorium*, 2013, roč.20, č.5, s.22-23. ISSN 1210-7506.

Všeobecné direktorium pro katechizaci, vydal Sekretariát ČBK, 1998.

Internetové zdroje:

BEČKOVÁ, Ivana. Uspokojování potřeb dítěte v podmínkách současné mateřské školy. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/pkd/2214>. [online]. [cit. 2017-05-21].

SVOBODOVÁ, Eva. Obsah a formy předškolního vzdělávání, JCU ČB, 2007. Dostupné z: www.ms-spalova.cz/foto/volne_texty/soubory/28-3.PDF. [online]. [cit. 2017-05-21].

SURMA, Barbara; KRZYSYTOF, Biel. Biblické a teologické základy Katecheze Dobrého pastýře. Dostupné z: http://www.tridistri.cz/inshop/files/978-80-7553-044-8/111969_ja%20jsem%20dobry%20pastyr_ukazka.pdf. [online]. [cit. 2017-05-21].

Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v ČR. Dostupné z: http://download.katechetiolomouc.cz/dokumenty/cirkevni%20dokumenty/38_Dokument%20o%20smerovani%20katecheze.pdf [online]. [cit. 2017-05-21].

Charakteristika činnostního učení. Dostupné z: <http://www.novaskolabrno.cz/c/charakteristika-cinnostniho-uceni-21/> [online]. [cit. 2017-05-21].

Kooperativní výuka. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K. [online]. [cit. 2017-05-21].

RVP PV leden 2017 web2.dock. Dostupný z: www.nuv.cz/file/776 [online]. [cit. 2017-05-21].

RVP PV – 2004. Dostupný z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf [online]. [cit.2016-10-02].

Křesťanská výchova. Dostupné z: www.cmslaura.cz/. [online]. [cit. 2017-05-21].

Křesťanství. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/>. [online]. [cit. 2017-05-21].

Katecheze. Dostupné z. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Katecheze> [online]. [cit. 2017-05-21].

Náboženská výchova. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Náboženská_výchova [online]. [cit. 2017-05-21].

Sociální klima. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz> [online]. [cit. 2017-05-21].

Evangnet. Průvodce: křest. Dostupné z: http://www.evangnet.cz/cce_pruvodce:krest [online]. [cit.2016-10-02].

Kmotrovství. Duchovní život – témata. Dostupné z: <http://www.vojtechkodet.cz/temata/duchovni-zivot/kmotrovstvi.html> [online]. [cit.2016-10-02].

Náboženství. Dostupné z: <http://www.cms-lipenska.cz/kontakt.html> [online]. [cit. 2017-05-21].

Víra dítěte. Dostupné z: <http://www.katechezedobrehopastyre.cz/news/vira-ditete-a-jeji-vychova-v-kdp>. [online]. [cit. 2017-05-21].

Rozvíjení daru víry u dětí v Katechezi Dobrého pastýře. Dostupný z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2013-1> [online]. [cit. 2017-05-21].

VI. SEZNAM PŘÍLOH

- A. Dotazník vedoucím církve
- B. Dotazník rodičům
- C. Kritéria hodnocení pozorování biblického vyučování
- D. MŠ Šrámkova – třída s křesťanskou výchovou
- E. Církev Oáza
- F. Českobratrská církev evangelická
- G. Křesťanský klub Srdíčko
- H. Křesťanský klub Sedmikrásek

Příloha A) Dotazník pro vedoucí církve

Dobrý den,

jmenuji se Dagmar Žaloudková. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je součástí výzkumu k mé bakalářské práci a získané údaje budou využity výlučně pro tento účel. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem se v našem městě uskutečňuje křesťanská výchova dětí. Dotazník tvoří pět otázek. Prosím, aby dotazník vyplnil vedoucí církve nebo křesťanský učitel/ křesťanská učitelka.

1.) Název církve, křesťanského společenství:

.....

2.) Pořádáte nějaký program pro vaše „sborové“ děti předškolního věku (zhruba 3-6 let)?

a) Ano   b) Ne   c) Příležitostně   d) Výjimečně

3.) Je součástí tohoto programu biblické vyučování dětí?

a) Ano   b) Ne   c) Příležitostně   d) Výjimečně

4.) Pořádáte nějaký program pro vaše „sborové“ rodiny s malými dětmi (s dětmi zhruba do 6-ti let)?

a) Ano   b) Ne   c) Příležitostně   d) Výjimečně

5.) Je součástí tohoto programu biblické vyučování dětí?

a) Ano   b) Ne   c) Příležitostně   d) Výjimečně

6.) Pořádáte nějaký program pro děti předškolního věku a/ nebo pro rodiny s malými dětmi z nevěřícího prostředí?

a) Ano   b) Ne   c) Příležitostně   d) Výjimečně

7.) Je součástí tohoto programu biblické vyučování dětí?

a) Ano   b) Ne   c) Příležitostně   d) Výjimečně

8.) Napište prosím, jaké jsou Vaše cíle pro práci s dětmi:.....

.....
.....
.....

9.) Označte či uveďte, jakou formou programy pro děti či rodiny obvykle probíhají (podtrhněte vyhovující, případně doplňte): setkání dětí probíhající souběžně se shromážděním dospělých, setkání dětí probíhající v odlišném čase, dopolední klub, odpolední klub, společné víkendové akce, koncerty, divadlo, vánoční besídky, oslava dne dětí, jiné: .....

.....

Velice Vám děkuji za spolupráci a za Váš čas.

Příloha B) Dotazník rodičům

Dobrý den,

jmenuji se Dagmar Žaloudková. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je součástí výzkumu k mé bakalářské práci na téma křesťanská výchova dětí. Získané údaje budou využity výlučně pro tento účel. Dotazník tvoří 4 otázky. U každé otázky prosím zakroužkujte možnost, která Vám nejvíce vyhovuje.

Na úvod si dovolím krátkou citaci:

„Křesťanská výchova je výchovou ke křesťanské víře. Jejím úkolem je pokusit se o celkové a harmonické propojení víry, výchovy a vzdělávání a pomoci tak celkovému rozvoji křesťanské osobnosti dítěte, která bude pevně zakotvená ve víře a přitom schopná samostatně uvažovat a jednat.“ (P. E. Herciková, Křesťanská výchova dětí)

1. Máte nějaké informace o křesťanské výchově dětí v našem městě?
a) Ano   b) Mám málo informací   c) Nemám žádné informace

2. Uvažoval(a) jste již někdy o křesťanské výchově?
a) Ano   b) Ne   c) Spíše ano   d) Spíše ne   e) Nevím

3. Měl(a) by jste zájem dozvědět se více informací k tomuto tématu?
a) Ano   b) Ne   c) Možná někdy jindy   d) Nevím

4. Měl(a) byste zájem nezávazně navštívit program křesťanské výchovy dětí?
a) Ano   b) Ne   c) Možná někdy jindy   d) Nevím

V případě Vašeho zájmu zde prosím uveďte telefonní číslo nebo e-mailovou adresu, na kterou Vás mohu kontaktovat:

.....

Velice děkuji za spolupráci a za Váš čas.

Příloha C) Kritéria hodnocení pozorování biblického vyučování

Hodnocení pozorování biblického vyučování	
Kritérium:	Vyhodnocení:
1. Vhodné prostředí	<ul style="list-style-type: none"> • prostředí je vyhovující • spíše vyhovující • něco mezi • spíše nevhovující • prostředí je nevhovující
2. Uspokojování fyzických potřeb	<ul style="list-style-type: none"> • ano • spíše ano • částečně • spíše ne • vůbec
3. Uspokojování pocitu jistoty a bezpečí a pocitu sounáležitosti	<ul style="list-style-type: none"> • ano • spíše ano • částečně • spíše ne • vůbec
4. Způsob komunikace	<ul style="list-style-type: none"> • partnerský přístup a vzájemný respekt • spíše partnerský přístup • spíše mocenský přístup • mocenský přístup, vztah nadřazenosti a podřazenosti, direktivní přístup
5. Klima ve skupině	<ul style="list-style-type: none"> • klima je bezpečné, vztahy jsou pozitivní a podpůrné • spíše pozitivní • spíše negativní, • vztahy a postoje jsou negativní a ohrožující
6. Metody a formy zohledňující rozvojové předpoklady dětí	<ul style="list-style-type: none"> • dětem je poskytnuto dostatek prostoru pro činnost • dětem je poskytnut prostor do určité míry • částečně • děti mají málo prostoru pro vlastní aktivity a činnost

	<ul style="list-style-type: none"> dětem jsou předávány již hotové poznatky
7. Zprostředkování biblického poselství	<ul style="list-style-type: none"> dostatek prostoru pro hledání, nalézání a ztotožnění (zvnitřnění) biblické zvěsti dětem je poskytnut prostor do určité míry částečně děti mají spíš málo prostoru pro vlastní aktivity a činnost děti nemají prostor, jsou jim předávány již hotové poznatky
8. Iniciační funkce	<ul style="list-style-type: none"> program je zaměřen na navázání a prohlubování vztahu s Bohem program je zaměřen iniciačně jen z části částečně program spíše není iniciačně zaměřen děti nejsou podněcovány, biblické pravdy jsou předávány pasivně
9. Výchovná funkce	<ul style="list-style-type: none"> dítě se setkává s hodnotami setkává se jen částečně spíše ne dítě se s hodnotami během programu katecheze neseťkává
10. Osobní prostor pro modlitbu	<ul style="list-style-type: none"> děti mají dostatek času a prostoru Bohu něco říct dětem je poskytnut prostor do určité míry spíše ne dítě nemá prostor Bohu něco říci
11. Využití metodické materiály	
12. Využití pomůcek	<ul style="list-style-type: none"> využito přiměřené množství vhodných názorných a/nebo učebních pomůcek nevhodné nebo žádné pomůcky
13. Spolupráce rodičů	

Příloha D) MŠ Šrámkova – třída s křesťanskou výchovou

Charakteristika zařízení a způsob práce na třídě

Mateřská škola Šrámkova je největší školka v Teplicích. Její činnost byla zahájena v roce 1972. Areál tvoří komplex osmi pavilonů – sedm tříd a hospodářský pavilon. Současná kapacita je 175 dětí. Všechny třídy jsou věkově smíšené. Děti v mateřské škole jsou vzdělávány podle školního vzdělávacího programu „Učíme se navzájem“. Od roku 2000 zde funguje jedna třída s křesťanskou výchovou. Třídu navštěvuje 25 dětí. V knihovničce děti mají kromě pohádek a encyklopedií i několik knih s biblickými příběhy, dětskou obrázkovou Bibli, knihu s krátkými dětskými modlitbami na každý den a biblická pexesa. Učitelky mají ve své knihovně Bibli, biblický slovník, příručku Kde je co v Bibli, volný moderní překlad Bible – Slovo na cestu, bohatě ilustrovaný Školní průvodce Biblí, Informatorium školy mateřské a zpěvníky s dětskými křesťanskými písněmi a metodické materiály od Manueli Jungové a Anne de Vries. Ve třídě s křesťanskou výchovou pracují dvě učitelky. Obě učitelky jsou věřící a aktivně navštěvují křesťanské společenství. Křesťanská výchova je každodenní součástí. Jednou týdně na třídě probíhá tzv. Slůvko dětem. Slůvko dětem přináší náboženský obsah výchovy. Děje se podle ročního plánu, který sestavují učitelky v souladu se ŠVP. Zdrojem pro vyučování dětí je Bible. Cílem Slůvka je seznamovat děti s některými biblickými příběhy a postavami a na nich ilustrovat Boží lásku a zájem o každého člověka. Slůvko probíhá v rámci dopoledního zaměstnání.

Hospitační záznam z MŠ Šrámkova – třídy s křesťanskou výchovou

HOSPITAČNÍ ZÁZNAM – MŠ ŠRÁMKOVA, TŘÍDA S KŘESŤANSKOU VÝCHOVOU	
Datum:	Listopad 2014
Místo:	MŠ Šrámkova Teplice, třída „B“ s křesťanskou výchovou, věkově smíšená skupina dětí, přítomno 20 dětí (zapsáno 25 dětí)
Program:	Slůvko dětem – náboženská výchova, téma: Pán Ježíš mluví v podobenstvích Dobrý pastýř
Vyučující:	Mgr. Jan Opočenský, farář ČCE v Teplicích
Čas:	Záznam - průběh činností vyučujícího, dětí
2 min.	Přivítání, úvodní modlitba faráře – s dětmi a učitelkami stojí a drží se za ruce. Modlí se farář, obě učitelky, po výzvě se přidají 2 děti. Všichni řeknou: Amen Společný zpěv 2 dětských křesťanských písní. Farář hraje na kytaru. Učitelky a většina dětí zpívají: P: Ať jsi velký nebo malý – děti stojí, s pohybem, P: Každý z nás má svůj telefon – děti sedí, s pohybem
8 min.	Děti si sedají, učitelka několik dětí tiše napomíná.

<p>5 min.</p> <p>4 min.</p> <p>10-15 min.</p>	<p>Farář na podlahu rozmisťuje obrázky oveček (čb kopie), ptá se co to je za zvířátka? Co o ovečkách víte? Kdo se o ovečky stará? Přidává postavu pastýře (barevná). Některé děti se hlásí, mladší si stoupají a vykřikují. Ti co se hlásily se obvykle nedostanou ke slovu.</p> <p>Farář čte z Bible - O dobrém pastýři (Jan 10.kap.). čte krátce, stručně převypráví obsah, doplňuje vyprávění detaily, zajímavostmi. Děti naslouchají. Potom učitelka ukazuje dětem ilustraci z dětské Bible. Farář několik oveček odebere.</p> <p>Přítom vypráví o zatoulaných ovečkách. Dobré srdce pastýře, který hledá své ovce, chrání je atd. Vybízí děti ať si každý vybere a vezme jednu ovečku k sobě.</p> <p>Nastává zmatek, učitelky citlivě zasahují. Děti drží papírovou ovečku, některé si s ní hrají. Farář stručně objasňuje význam příběhu. Ujišťuje děti o dobré láskyplné pastýřské péči po celý nadcházející rok.</p> <p>Farář se modlí závěrečnou modlitbu. Loučí se s dětmi a odchází.</p> <p>Děti si na pokyn učitelky odnáší svou ovečku do šatny (ponesou si ji domu).Učitelka vede pohybovou hru „Ovečky pojd'te domů“. Potom děti mají prostor k volným hrám v herně a v centrech aktivit.</p>
<p>Reflexe:</p>	<p>Celková délka programu 35 – 40 min.</p> <p>1. Část – náboženská výchova – 25 minut</p> <p>2.část – pohybová hra k tématu – asi 10 - 15 minut.</p> <p>Program děti zaujal, většina dětí faráře sledovala. Vyprávění bylo krátké a srozumitelné. Výklad příběhu se mi zdál zbytečně stručný a zkrácený.</p> <p>Více spolupracovalo (odpovídalo na otázky a hlásilo se) asi deset dětí.</p> <p>Hlásily se většinou předškoláci, mladší děti si stoupaly a vykřikovaly.</p> <p>Učitelky zkušeně a citlivě zasahovaly a udržovaly kázeň.</p> <p>Pohybová hra dobře vykompenzovala dlouhou dobu, kdy děti jen seděly a poslouchaly, podle mého ale nijak nepřispěla k utvrzení a prožití tématu.</p> <p>Po celou dobu vládla příjemná atmosféra.</p>
<p>Doporučení:</p>	<p>Na příště bych doporučovala děti předem poučit jakým způsobem mají odpovídat na otázky.</p> <p>Ovečky se dětem líbily a možná by mohly být využity i k dalším činnostem – výtvarným nebo dramatickým. Pokud si děti odnášely ovečky domu, doporučovala bych např.na zadní stranu napsat biblický verš z probíraného tématu – pro zpětnou vazbu rodičům.</p>

Rozhovor s křesťanskými učitelkami v MŠ

1.) Jaká je vaše praxe jako učitelky v běžné mateřské škole?

1.učitelka: Pracovala jsem ve školce šest let.

2.učitelka: Pracovala jsem v mateřské škole ještě za bývalého režimu, hned po škole. Pak jsem si na pár let odskočila na rodičovskou dovolenou. Dohromady je to už dvacet let praxe.

2.) Jaké jsou vaše dosavadní zkušenosti jako křesťanské učitelky?

1.učitelka: V naší církvi vypomáhám v nedělní škole už asi tři nebo čtyři roky. A pak mám taky dost zkušeností s mými dvěma dětmi. Zde pracuji teprve druhým rokem. Zatím se hlavně učím od naší zkušenější kolegyně. To, že zde mohu pracovat beru jako velkou příležitost a vlastně i jako opravdový zázrak. Vždy jsem si přála, abych mohla svobodně dětem svědčit o Bohu, ale v běžné mateřské škole to žel není možné. Takže já jsem zde maximálně šťastná, cítím se naplněná.

2 .učitelka: Začínala jsem vyučovat děti o Bohu a Ježíši hned po revoluci, když jsem uvěřila a přišla do církve. Byly to malé skupinky dětí, převážně předškoláci a mladší školáci. Setkávali jsme se během shromáždění dospělých, někdy se přidávali i rodiče s menšími dětmi. No a největší zkušenosti jsem nasbírala zde. Jsem na této třídě již patnáctým rokem.

3.) Jaká je vaše motivace pro práci učitelky ve třídě s křesťanskou výchovou?

1.učitelka: Věřím, že to je Boží vůle pro mne. Věřím, že mám určitá obdarování pro práci s dětmi a pro jejich vyučování a vedení v duchovní oblasti. Snažím se také o to, aby můj přístup k dětem a vůbec způsob naší práce byl dobrým svědectvím pro nevěřící rodiče. Aby si nevěřící rodiče mohli říct: ano, vidíme, že naše děti ve třídě s křesťanskou výchovou dostávají víc než v běžné třídě. Vidíme, že tyto učitelky nepracují ve školce jen pro peníze.

2.učitelka: Je to rozhodně práce, která má hluboký smysl. Jsem šťastná, že mohu být součástí této třídy a toho, co se tu děje.

4.) Jaký je, podle vás, smysl a cíl křesťanské výchovy předškolních dětí?

1.učitelka: Děti jsou jako otevřené nádoby. Co bude v útlém věku do jejich srdce citlivě vloženo, to už jim nikdo nevezme.

2. učitelka: Slyšela jsem takový názor, že křesťanská výchova nastavuje výhybky pro budoucí život. S tím se ztotožňuji.

5.) Máte nějaké vzdělání v oblasti křesťanské výchovy? Účastnila jste se nějakého kurzu křesťanské výchovy dětí?

1. učitelka: Ne, nemám.

2. učitelka: V devadesátých letech jsem se účastnila několika kurzů Tim 2,2 – Jak pracovat s dětmi v církvi. Lektorovala nás paní Manuela Jungová.

6.) Jaké křesťanské společenství nebo církve navštěvujete?

1.učitelka: Jsem katolička.

2.učitelka: Jsem členkou evangelického sboru v Teplicích.

Příloha E) Církev Oáza

Charakteristika Církve Oáza

Církev se začala v Česku formovat v roce 1993, kdy z Nigérie přijel misionář Festus Nsoha. Malé společenství vzniklo nejprve v Praze. Během deseti let bylo postupně založeno ještě dalších pět sborů v dalších městech naší republiky.

Hospitační záznam z Církve Oáza

Hospitační záznam – „Dětská služba“ Církev Oáza	
Datum:	Březen 2016
Místo a počet zúčastněných:	Církev Oáza, Teplice, Kollárova ul. 8, 4.patro Šest dětí ve věku 4 – 8 let
Program:	Boží slovo jako semeno
Vyučující:	Monika
Čas:	
3 min.	Všichni si sedají do kruhu na koberec. Úvodní přivítání, seznámení s programem setkání, úvodní modlitba učitelky, společná modlitba s dětmi –

<p>5 min.</p> <p>4 min.</p> <p>10 min.</p> <p>4 min.</p> <p>10- 30 min.</p>	<p>učitelka předříkávala po částech modlitbu, děti společně opakovaly. Učitelka vyzvala děti k samostatné modlitbě, nikdo se modlit nechtěl.</p> <p>Učitelka se ptá dětí: Jaké jsou vaše zkušenosti s modlitbou? Modlíte se? Sami nebo s rodiči? Co je to vlastně modlitba? Dvě děti odpovídají. Učitelka opakuje správnou odpověď, krátce doplňuje. U. povzbuzuje děti ať se nestydí a nebojí sdílet se a říci ostatním co a jak dělají. Tady si můžeme důvěřovat a učíme a povzbuzujeme se navzájem. Učitelka začíná a vypráví krátce o sobě, pak děti vyvolává. Většina dětí krátce vypráví. Učitelka dětem děkuje a povzbuzuje k modlitbám –kdykoliv, s důvěrou.</p> <p>Společný zpěv písně „Haleluja šabalaba (Zpíváme si písničku 2.) u.doprovází na kytaru</p> <p>U.rozdává dětem do dlaně semínka. Vypráví že v Božím slově často čteme o semenu. Volně převypráví podobenství o rozsévači, na závěr přečte z Lukášova evangelia 8.kap. Pokud semínko padne na suchou nebo tvrdou půdu tak z něho nic nevyroste. U.ukazuje v malých květináčích vše názorně. Nakonec ukazuje květináč s měkkou, dobrou a připravenou půdou. Semeno které padne do takové půdy vyroste. U.vykládá s rukou na Bibli – semeno je Boží slovo. To co vidíme očima může mít také hluboký duchovní význam. Je to skryté tajemství které Bůh odkrývá. U.krátce vykládá o tomto podobenství.</p> <p>Termíny: hříšné, tvrdé, povrchní, odpuštění, vážně, opravdovost.</p> <p>Učitelka rozdává starším dětem lístečky s číslem biblického verše. Děti postupně čtou ze společné bible.</p> <p>U.a děti se chytanou za ruce, u.se modlí.</p> <p>Děti přecházejí ke stolečkům a do květináčků si dávají zeminu a sází semínko. Kdo je hotový může si hrát nebo si nakreslí obrázek na papír s vytisknutým veršem z Luk 8.kapitoly, děti kreslí co je zaujalo.</p> <p>Po chvilce si pro děti přicházejí rodiče.</p>
<p>Reflexe:</p>	<p>Celková délka programu byla zhruba 60 min. Vyučování se mi velmi líbilo. Pro mladší děti bylo možná delší a složitě. Pomůcky byly dobře připraveny a dobře využity. Navazující aktivita byla vhodně zvolena, děti zaujala. Po celou dobu vládla příjemná atmosféra.</p>
<p>Doporučení:</p>	<p>Doporučila bych dát více prostoru zpěvu a dětskému čtení z Bible. Líbilo se mi, že učitelka použila volný překlad – Slovo na cestu, který je pro děti lépe srozumitelný. Myslím si, že by ale měla alespoň pár veršů přečíst i z běžného překladu, aby se děti učily tomuto překladu rozumět.</p>

Rozhovor s křesťanskými učitelkami v církvi Oáza

1.) Jaká je vaše motivace pro práci s dětmi v církvi?

1.učitelka: Věřím že to je boží vůle pro mě.

2.učitelka: Před časem vznikla v našem sboru taková potřeba, tak jsem se tomu nebránila a po čase jsem poznala že to je moje služba a můj úkol.

2.) Jaké jsou vaše zkušenosti (vaše praxe) jako křesťanské učitelky?

1.učitelka: Tři roky.

2.učitelka: Tři nebo čtyři roky.

3.) Jaký je podle vás cíl křesťanské výchovy dětí?

1.učitelka: Děti jsou schopny porozumět Božímu slovu svým vlastním způsobem, a tento způsob je dostatečný. Mohou poznat Boha i když jsou malí a nezkušení. Ježíš říkal, že nemáme dětem bránit, aby k němu přicházely.

2.učitelka: Bůh miluje bez rozdílu, malé i velké. Bůh touží po živém vztahu i s dětmi.

4.) Máte nějaké vzdělání v oblasti pedagogiky nebo vyučování dětí v církvi?

1.učitelka: Pracuji jako vychovatelka ve školní družině, tak o dětech něco vím. Jiné další vzdělání, krom pedagogického minima, nemám.

2.učitelka: Ne.

Příloha F) Českobratrská církev evangelická

Charakteristika sboru ČCE

Českobratrská církev evangelická (dále ČCE) se řadí mezi protestantské církve. ČCE vyznává víru v trojjediného Boha. Spolu s ostatními křesťany má účast na jedné,

obecné Kristově církvi.¹⁰³ Vyučování dětí si církev bere za své. Rada ČCE ustanovuje pro výchovnou a vzdělávací práci poradní odbor pro práci s dětmi. Poradní odbor plní zejména tyto úkoly: připravuje katechetický plán pro nedělní školy na příslušný rok, navrhuje přípravu potřebných materiálů a pomůcek pro práci s dětmi, plánuje semináře pro pracovníky práce s dětmi, plánuje pobyty rodičů s dětmi, dětské tábory a celocírkevní akce pro děti. V teplickém sboru ČCE mají v současné době čtyři křesťanské učitelky. Tyto učitelky zajišťují biblické vyučování dětí v rámci tzv. nedělní školy, která probíhá vždy v neděli dopoledne, souběžně s hlavním shromážděním. Děti v ČCE mohou či nemusí být pokřtěny, dle rozhodnutí rodičů. V období dospívání, po prohloubené přípravě, kterou vede pan farář, se připravují na konfirmaci. Konfirmace je přijetí do obcenství sboru a církve Kristovy. Pokud jedinec nebyl pokřtěn jako malé dítě, je součástí konfirmace i křest. Podle pana faráře jsou pevnými sloupy sboru dlouholetí členové, kteří osvědčili svou věrnost již v dobách minulého režimu. Další významnou součástí sboru se stalo během posledních asi deseti let několik rodin. Jsou to rodiny s dětmi, které byli ve sboru pokřtěni a které se již brzy budou připravovat ke konfirmaci. Tyto mladé rodiny vzaly život sboru „do svých rukou“ a snaží se o vytvoření nejrůznějších příležitostí pro pozvání a setkávání s přáteli z nevěřícího prostředí. Již tradicí se stalo tzv. ekumenické setkání žen, ekumenické setkání mužů, oslavy Mezinárodního dne dětí, oslavy zahájení a ukončení školního roku, divadlo mládeže, nejméně jednou ročně koncert mladých umělců, vánoční besídka ve velkém stylu atd. Aktivita sboru jsou zaměřeny, podle slov pana faráře, zejména na mladé lidi a na rodiny s dětmi. Asi před čtyřmi lety také začal fungovat klub pro nejmenší děti a pro maminky na mateřské dovolené. V minulých letech proběhla v „kostele“ – budově ČCE rekonstrukce suterénu. Byly zde vybudovány mj. prostory pro setkávání dětí, prostory pro setkávání dospělých, kuchyňka, nové sociální zařízení. Ve vyvýšeném přízemí je sál, kde se konají dopolední nedělní shromáždění.

Na každý školní rok je z odboru pro práci s dětmi vypracovaný plán s doporučenými tématy a podtématy, náboženskými obsahy a návrhy činností. Tento rok mají v nedělní škole téma „Tělo“ – církev jako tělo Kristovo (Bible, List Korintským, 12.kapitola). Téma je rozpracováno na deset lekcí, jedna lekce je zhruba na měsíc. Každá lekce je členěna do pěti částí – biblický verš, interakce, biblická část, aplikace/ výroba a

---

¹⁰³ www.e-cirkev.cz/data/att/Statut%20POD.pdf

písničky. Jednotlivé části na sebe plynule navazují a každá předcházející část je přípravou pro vnímání a prožití části následující. V závorce uvádím v bodech stručné vysvětlení učitelky o významu jednotlivých částí programu.

- a) Biblický verš (verš je osou či páteří celého nedělního tématu)
- b) Interakce (přes vlastní tělo, prožívání a každodenní zkušenost se dostáváme k hlubším souvislostem)
- c) Biblická část (k doplnění a lepšímu porozumění biblického verše (viz.výše) je vybrán zpravidla jeden biblický příběh ze starého nebo nového zákona)
- d) Aplikace/ výroba (děti si během hry nebo výtvarné či pracovní činnosti znovu prožijí a utvrdí to, co se učili)
- e) Písničky (součástí života věřícího člověka je radost, vyjadřujeme svoji radost písněmi, píseň se týká probíraného tématu)

Hospitační záznam - ČCE

HOSPITAČNÍ ZÁZNAM – NEDĚLNÍ ŠKOLA ČCE	
Datum:	X/ 2014
Místo:	ČCE – Českobratrská církev evangelická, Sládkova ulice, Teplice
Program, téma:	Nedělní škola, téma: „Tělo“ – církev jako tělo Kristovo. Lekce: „Oči - abychom viděli.“
Vyučující, počet dětí:	R. J. (členka ČCE, učitelka nedělní školy) 6 dětí ve věku 3,5 – 8 let
Čas:	Záznam - průběh činností vyučujícího, dětí
4 min.	Po společném zahájení shromáždění, odchod do místnosti pro děti. Je přítomna 1 maminka nejmladšího chlapce. Úvod: všichni stojí v kruhu, drží se za ruce a učitelka se sama krátce modlitbu, čte příběh Slepý Bartimeus
5 min.	(Markovo ev., 10.kap.). Uvítací píseň. Pohybová hra „hlava-ramena-kolena-
15 min.	palce“.
8 min.	P na CD: Koukni do zrcadla - Děti v rytmu chodí v kruhu, nejmenší pobíhají. Po chvilkách hudbu „stopne“, děti dle pokynu tvoří dvojice. Pokyny jsou např: podle počtu ukázaných prstů, podle barvy oblečení, barvy vlasů, očí, podle oblíbené zmrzliny... Do hry je zapojena i maminka, pomáhá dětem. Učitelka
2 min.	dětem zavazuje oči. Nejmenší chlapec odmítá. Hra pokračuje se zavázanýma očima. Děti tvoří dvojice podle pokynů. Hra je veselá, zábavná. Malý chlapec
10 min.	se snaží pomáhat ostatním.
	Hra končí, děti si sedají a učitelka shrnuje obě aktivity a ptá se, která z aktivit

4 min.	byla snadnější a která byla náročnější. Děti se shodnou že se zavázanýma očima to bylo těžší, ale zábavnější.
13 min.	Učitelka krátce promluví- problematika nevidomých, znáte někoho nevidomého? jaké to asi je? Má to nějaké výhody? Chtěl by si to někdo na pár dní zkusit? Co musí být asi nejtěžší? Děti odpovídají.
Asi 5 min.	Učitelka vybízí děti ať si na chvíli zavřou oči a znovu čte biblický příběh. Shrnuje poučení z příběhu: Ježíš Kristus je uzdravitel a dárce zraku. Učitelka – krátká modlitba. Děti se nechtějí připojit. Učitelka uvádí spol.aktivitu: kreslení s vyřazeným zrakem. Děti si rozdávají a připravují pastelky, čtvrtky. Všichni se zapojují, chlapci pomáhá maminka. Nejdříve kreslí se zavřenýma nebo se zavázanýma očima svůj autoportrét. Vzájemně si své výtvary ukazují a smějí se. Na druhou stranu pak kreslí už normálně. Po kreslení učitelka pouští na CD přehrávači opět P: Koukni do zrcadla. Některé děti si ještě kreslí, přidávají se ke zpěvu, půjčují si hračky, jdou na toalet. Po chvíli přichází ze sálu jedna z maminek, všichni spěšně poklízí a odchází společně do sálu.
Reflexe:	Celková délka programu zhruba 60 min. Dobře připravená lekce, během níž si děti užijí společenství s dospělými i s vrstevníky, účastní se modliteb, zpěvu, čtení z Bible. Biblický příběh je dětem přiblížen vlastním prožitkem. Myslím si, že některé z přítomných dětí by již mohly být vedeni k aktivnějšímu přístupu v modlitbě a zpěvu, ale chápu že to není vůbec snadné, když na svém setkání mají cizí návštěvu. Podle vlastních slov učitelky není hudební typ a mě se líbilo, že hudbu a zpěv nevynechala (jak to někdy k velké škodě bývá) a využila CD přehrávač. Setkání nedělní školy se mi velmi líbilo. Po celou dobu vládla příjemná a přátelská atmosféra.
Doporučení:	Dle podmínek bych u zkušenějších dětí doporučila citlivé vedení k aktivnějšímu přístupu (viz reflexe). Jinak bez dalších doporučení.

Rozhovor s křesťanskými učitelkami z církve evangelické a z klubu Srdíčko

1.) Jaká je vaše motivace pro práci s dětmi?

1.učitelka: S dětmi jsem začínala pracovat už jako mládežnice, je to už dobrých dvacet let. Byli jsme tak vychováváni. Děti mi přirostly k srdci.

2.učitelka: Před nějakým časem jsem silně prožila, že víru a poznání o Bohu, bych si neměla nechávat pro sebe. A v ten čas zrovna pan farář sháněl pracovníky k dětem. Tak věřím, že to bylo naplánováno a načasováno od Boha. No a teď jsem u dětí už asi tři nebo čtyři roky.

3.učitelka: Chtěla bych dětem předat světlo které nosím ve svém srdci – Ježíše Krista. Cítím se před Bohem zodpovědná toto světlo předávat dál.

2.) Jaké jsou vaše zkušenosti (vaše praxe) jako křesťanské učitelky?

1.učitelka: Přes dvacet let jsem v kontaktu s dětmi, nejdříve jako pomocník a postupně jako učitelka.

2.učitelka: Jestli to dobře počítám, pracuji v nedělní škole čtvrtým rokem. Jiné další zkušenosti s dětmi moc nemám.

3.učitelka: Moje zkušenost je zcela prostá: nejmenší děti jsou otevřené nádoby a je krásné a snadné je naplnit dobrými věcmi a pravdou. Jak děti stárnou a přicházejí do puberty, je to stále těžší. S dětmi pracuji už asi patnáct let.

3.) Jaký je podle vás cíl křesťanské výchovy dětí?

1.učitelka: Děti potřebují slyšet o Bohu co nejdříve, dokud je jejich srdce citlivé.

2.učitelka: Spasení dětí.

3.učitelka: Boží slovo potřebují slyšet velcí i malí. Jinak tápeme ve tmě.

4.) Máte nějaké vzdělání v oblasti pedagogiky nebo vyučování dětí v církvi?

1.učitelka: Ne, to nemám. Měla jsem ale štěstí mít sama, ještě jako dítě, dobré učitele a od nich jsem se mohla mnohému naučit. No a hodně se člověk naučí i se svými vlastními dětmi.

2.učitelka: Nemám. Ale do budoucna se něčemu takovému určitě nebráním.

3.učitelka: Ne.

Příloha G) Křesťanský klub Srdíčko

Charakteristika křesťanského klubu Srdíčko

Klub Srdíčko vede křesťanská učitelka ze sboru, tč.na rodičovské dovolené. Podle jejích slov vedoucí klubu, tety Stáni, „místo pro setkávání maminek, batolat a předškoláčků“. Setkávání probíhají dopoledne, jedenkrát za týden, v prostorách Českobratrské církve evangelické. Průměrně do klubu přichází šest maminek s dětmi. Navštěvují je maminky které jsou ze sboru ČCE, ale i maminky které křesťanskou víru otevřeně nevyznávají. Klub vede maminka, předškolní pedagožka na mateřské dovolené, která je členkou sboru. Na setkání se příležitostně přijde podívat a na chvíli posedět i pan farář. Cílem těchto setkávání je: „sružovat maminky, které chtějí „jen tak pobýt s milými lidmi“. Je to prosté, ale každá maminka na mateřské dovolené ví, jak je to potřebné“. Náplní programu je společné zpívání a tvoření, nechybí prostor pro volnou hru dětí a sdílení dospělých. Na závěr má teta Stáňa nebo pan farář vždy připravené krátké čtení z Bible, které má maminky provázet na cestě domů. Příležitostně teta Stáňa při přípravě programu využívá metodiku náboženské výchovy předškolních dětí „Aby malé bylo velké“. Jednou z těchto příležitostí bylo i netradiční slavení svátku sv. Mikuláše, na které jsem se přišla podívat.

Hospitační záznam - Křesťanský klub Srdíčko

HOSPITAČNÍ ZÁZNAM – KLUB SRDÍČKO – ČCE	
Datum:	XII/ 2015
Místo:	Českobratrská církev evangelická Teplice
Téma:	Svátek sv. Mikuláše „Mikuláš pomáhá a co má, rozdává.“
Vyučující, počet dětí:	S. V. členka ČCE, 7 maminek, 9 dětí ve věku 2 – 5 let
Čas:	Záznam - průběh činností vyučujícího, dětí
7 min. 8 min.	Maminky s dětmi se postupně scházejí v místnosti pro děti a připravují se na program. Učitelka (dále „U.“) svolává děti a maminky do společného kruhu. 3nejmenší děti si chtějí volně hrát, maminky je berou do náruče. Společně začínají „Kolo, kolo mlýnský“ a „Chytíme se za ruce“.

8 min.	<p>U. zve děti k vyprávění o biskupu Mikulášovi. Sedají si na zem do kruhu. U. ukazuje složený modrý šátek. Ptá se dětí na barvu šátku. U. obchází v kruhu s modrým šátkem v ruce, děti si na šátek sahají, u. zpívá jednoduchý popěvek „Já modrou barvu nesu vám“.</p> <p>U. poprosí dvě starší děti o pomoc a pomalinku s nimi rozkládá na zemi velký modrý kruhový šátek. U.se ptá: co vám šátek připomíná? U.dětem napovídá, maminky pomáhají – obloha, rybníček, moře, kulatý stůl.</p> <p>U. vyzve děti – chytí šátek a společně zvedají nad hlavu, dívají se na něj jako „na nebe“, u.tiše P: „Krásná je modrá obloha“. Potom šátek pomalu pokládají na zem, nad zemí lehce pohybují -vlny na moři. Dětem se to líbí, neklid vzrůstá,maminky pomáhají. Pokládají šátek na zem, maminky rovnají.</p> <p>U.vypráví: pro nás dnes bude šátek vodou v jednom dalekém a hlubokém moři. Moře šumí a vlny se přelévají. Několik dětí bere šátek do rukou a chce dělat vlny. Maminky citlivě zasahují. U.dětem ukazuje vlny rukama, malé, větší, malé, ostatní se přidávají. Nejmenší děti si půjčují hračky a tiše si hrají. Maminky sledují.</p>
10 min.	<p>U. vypráví příběh o lodi, plula po moři a vezla náklad. Využívá rekvizitu – velkou papírovou loďku. Pozitivní odezva dětí. Loď „pluje“ po kruhu – předávání. U.vypráví, na loď a vedle lodi u.pokládá balíčky. Některé děti si chtějí balíček vzít. U.P: „Hej, hou, přes širé moře...“ . U.vypráví . Loď šťastně doplula a námořníci nosí balíčky s jídlem ke každému domu – u.pokládá balíčky podél modrého kruhu. U.ukončuje : to všechno pro lidi nechal přivést Mikuláš. Lidé se radují a děkují Bohu, že je zachránil.</p>
1 min.	<p>U.do prostoru pokládá košíky se zelenými větvičkami, šiškami a dalším přírodním materiálem a zde k dozdobení obrazu.</p> <p>Děti se hned zapojí, hrají si, zdobí, tvoří „společný obraz“. Do obrazu se dostalo i pár plastových zvířátek. Nikdo je neopravuje-volný prostor pro tvorbu.</p> <p>U.jako kulisu pouští tichou hudbu (židovské tance). Děti se u.ptají na balíčky. U.děti obchází, obdivuje jejich tvoření a slibuje, že až půjdou později domů, mohou si jeden balíček vzít sebou.</p> <p>Po nějaké době, když zájem dětí o činnost opadáva, u.ztlumí hudbu. Prosí o chvíli ztišení a krátce Bohu děkuje za balíčky a děkuje za biskupa Mikuláše. Prosí : ... nauč nás druhé milovat, být citliví k potřebám druhých, rozdávat, i přijímat. Pak se můžeme společně radovat ze života.</p> <p>U.děkuje za spolupráci a zve k občerstvení.</p> <p>Při odchodu každý dostal na ruku tiskátkem červené srdíčko, i maminky ☺</p>

Reflexe:	Celková délka programu byla zhruba 35 min. Program i pomůcky byly dobře připraveny. Pro nejmenší děti byl program možná trošku delší, ale také to dobře zvládly. Starší děti byly zaujaté, pozorně sledovaly a zapojovaly se. Věřím, že i ty nejmenší děti vnímaly otevřenou a přátelskou atmosféru. Některé maminky byly dojaté závěrečnou modlitbou. Program, i celé setkání, se mi velmi líbilo. Program byl veden citlivě, učitelka dovedla děti zaujmout písní, dramatizací příběhu. Byla to velmi netradiční a moc milá „mikulášská nadílka“.
Doporučení:	Nemám žádná další doporučení.

Příloha H) Křesťanský klub Sedmikrásek

Charakteristika křesťanského klubu Sedmikrásek

Křesťanský klub Sedmikrásek se koná jednou týdně v dopoledních hodinách na faře církve římsko-katolické. Klub vede jedna maminka, profesí učitelka v mateřské škole, tč.na rodičovské dovolené. Klub se potýká s nízkou účastí, průměrně se scházejí tři až čtyři maminky, příležitostně přijme pozvání několik maminek z nevěřícího prostředí, ale jejich docházení není pravidelné. Návštěvu v klubu jsem si domluvila záměrně v den před tzv.dušičkami, kdy vedoucí klubu plánuje vyučování na téma: Slavnost všech svatých, podle metodiky pro náboženskou výchovu dětí v 1.třídě ZŠ. Z této metodiky vyučující čerpá inspiraci. Program si přizpůsobuje pro potřeby klubu. Podle slov tety Blanky je klub dobrou příležitostí k pozvání maminek z nevěřícího prostředí. „ ... Myslím, že maminky na rodičovské dovolené mají potřebu se scházet, sdílet a vzájemně podporovat a mohou být myslím více citlivé a otevřené pro vnímání Božího slova než tomu bude za nějaký čas, až se vrátí do zaměstnání a děti začnou chodit do školky.“

Hospitační záznam z křesťanského klubu Sedmikrásek

HOSPITAČNÍ ZÁZNAM – KŘESŤANSKÝ KLUB SEMIKRÁSEK	
Datum:	X/ 2015
Místo:	Farní dům, Zámecké nám., Teplice
Téma:	Slavnost všech svatých
Vyučující, počet dětí:	Vyučující teta Blanka 4 maminky s 6-ti dětmi ve věku 2- 6 let

Čas:	Záznam - průběh činností vyučujícího, dětí
8 min.	<p>Maminky s dětmi se postupně scházejí na faře, v místnosti pro děti. Maminky si připravují čaj a sdílejí se, děti si hrají.</p> <p>V určenou hodinu vedoucí – učitelka svolává děti zpěvem P: „Vítám tě na tomto místě“. Chytají se za ruce, tvoří kruh, zpívají „Chytneme se za ruce“ + pohyb. Učitelka P: „Ahoj už jsme se sešli“, znovu vítá každého jménem, jmenovanému společně zamávají. Nejmenší děti se stydí a schovávají se u maminky. P – milá, přátelská atmosféra.</p>
5 min.	<p>Všichni si sedají na koberec. U. posílá po kruhu zvoneček. Každý si může trochu zazvonit, říká své jméno. U. začíná - jak jí oslovovali rodiče, když byla malá holčička, jak se jí to líbilo a nelíbilo. Zvonek putuje. Menším dětem pomáhá maminka. Děti jsou zaujaté.</p>
2 min.	<p>U. vypráví: jak jsme jméno získali, tímto jménem nás volají rodiče a také i Bůh. Jméno, jaké máme my už mělo více lidí před námi..., naši předkové. Mnozí dělali svému jménu velikou čest a byli to lidé s dobrým srdcem a my si ta jména připomínáme dodnes. Lidem, kteří takto žili a snažili se být blízko Bohu ...říkáme „svatí“. Oni už zemřeli, ale my nyní neseme jejich jméno... Pozitíí, 1.list. mají svátek všichni svatí dohromady. To bude v nebi veliká slavnost. Učitelka vypráví + gesta, pohyb, obrázky svatých. Udržuje pozornost.</p> <p>2 nejmenší děti si tiše hrají s maminkou kousek stranou od ostatních.</p>
3 min.	<p>U. posílá po kruhu košíček s obrázky. Děti netrpělivé, každý může vzít 1obrázek. Uprostřed kruhu u. položí na zem veliké srdce z červeného papíru.</p>
6 min.	<p>Děti pokládají obrázek na srdce. Někdo si chce obrázek nechat u sebe. U. zve maminky a děti, aby si na stole vzali čistou kartičku a napsali na ni své jméno, nakreslili svou podobiznu a potom ji také položili na srdce.</p> <p>Rušnější část. Kartičky postupně přibývají, některé zase na chvílku mizí, podle toho, jak děti uznají za vhodné ☺ Po chvílce je většina kartiček na velikém srdci.</p> <p>U.. upoutává pozornost P: „Moje malé světélko“, s maminkou zapaluje svíci, staví ji do středu srdce. Některé děti si už chtějí hrát a přihlíží zpovzdálí, většina sleduje. U. ukončuje: vytvořili jsem společně obraz velkého Božího srdce. Bůh má ve svém srdci všechny svaté i nás. Krátce v modlitbě děkuje Bohu. U. zve děti k občerstvení. Volná část.</p>
Reflexe:	<p>Celková délka programu byla zhruba 30 min. Program byl výborně připraven. Byl poměrně krátký a přesto nebylo nic důležitého vynecháno. Myslím, že je škoda, že na klub nechodí více maminek s dětmi. Podle učitelky přichází</p>

	obvykle méně maminek, než přišlo dnes. Líbí se mi, že maminky mají prostor pro vzájemné sdílení a děti mají bezpečný a pěkný prostor pro kontakty s vrstevníky.
Doporučení:	Myslím, že by bylo dobré na tato setkávání zvát i maminky které do kostela nechodí. Rozdat letáčky v dětských kavárnách, u dětského lékaře apod. Dle podmínek bych u zkušenějších dětí doporučila citlivé vedení k aktivnějšímu přístupu (viz reflexe). Jinak bez dalších doporučení.

Rozhovor s křesťanskou učitelkou v Klubu Sedmikrásek

1.) Jaká je vaše motivace pro práci s dětmi v církvi?

Jsem společenský člověk. Ráda se scházím s ostatními maminkami a ráda poznávám nové lidi. Postrádala jsem klub, kde bychom se s maminkami mohly pravidelně scházet, vzájemně se povzbuzovat, předávat si zkušenosti, posilovat svou víru a kde bychom přirozenou formou mohly naše nejmenší uvádět do poznání Božího slova. Tak jsem tenhle klub, když jsem byla na své první mateřské, založila a je to fajn. Také jsem ráda, že mám kam pozvat své nevěřící kamarádky.

2.) Jaké jsou vaše zkušenosti (vaše praxe) jako křesťanské učitelky?

Asi pět let.

3.) Jaký je podle vás cíl křesťanské výchovy dětí?

Jsme Boží stvoření a pokud nejsme napojeni na Boha, na svůj zdroj, něco velmi podstatného nám chybí. Tohle musíme předat i dětem.

4.) Máte nějaké vzdělání v oblasti pedagogiky nebo vyučování dětí v církvi?

Mám střední pedagogickou školu.